

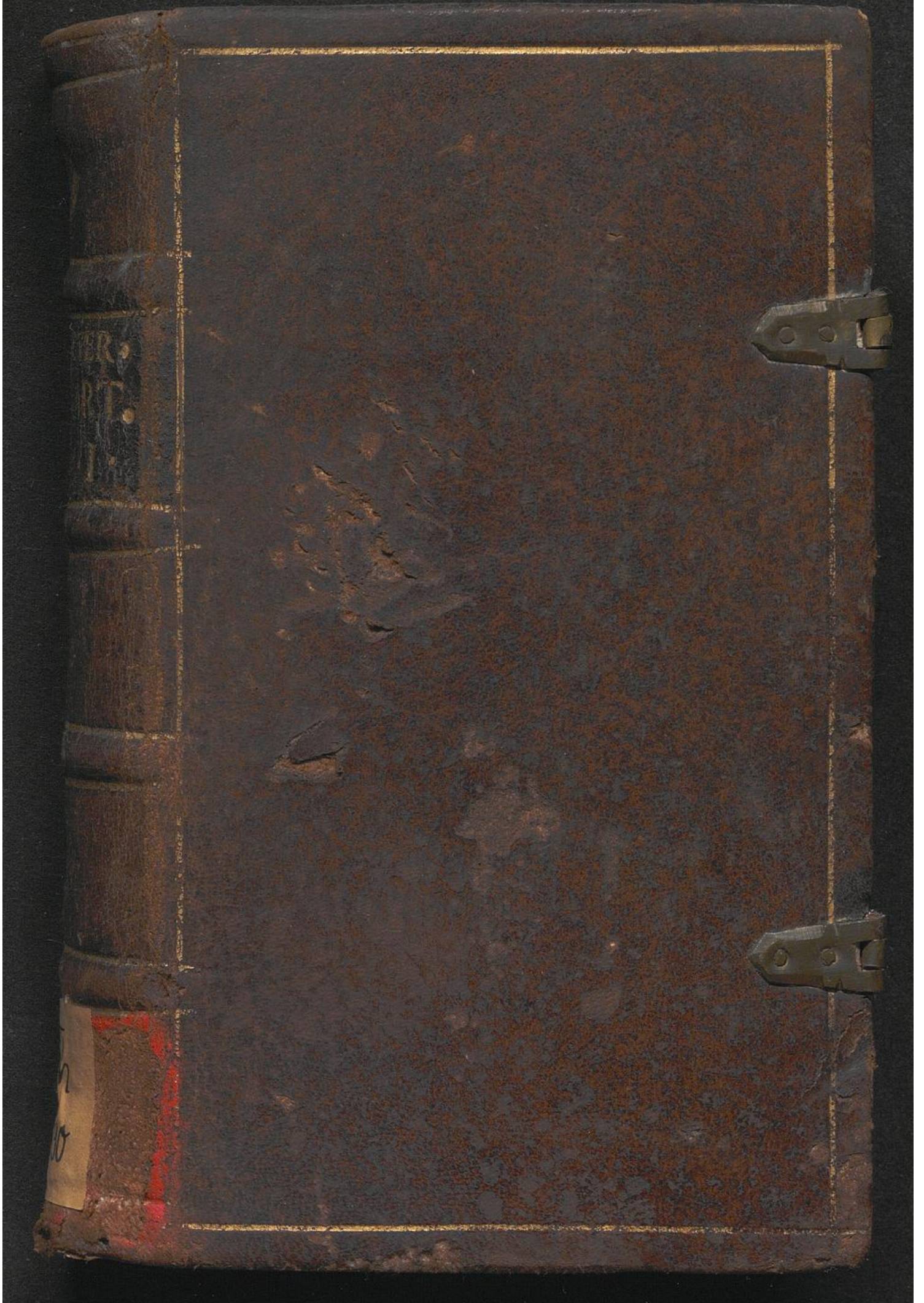
UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Een Nieuw Ende Vremt Monster Strydende

Hazart, Cornelius

Antwerpen, 1669

[urn:nbn:de:hbz:466:1-71413](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-71413)

F. VI. 30. Th. 6190.

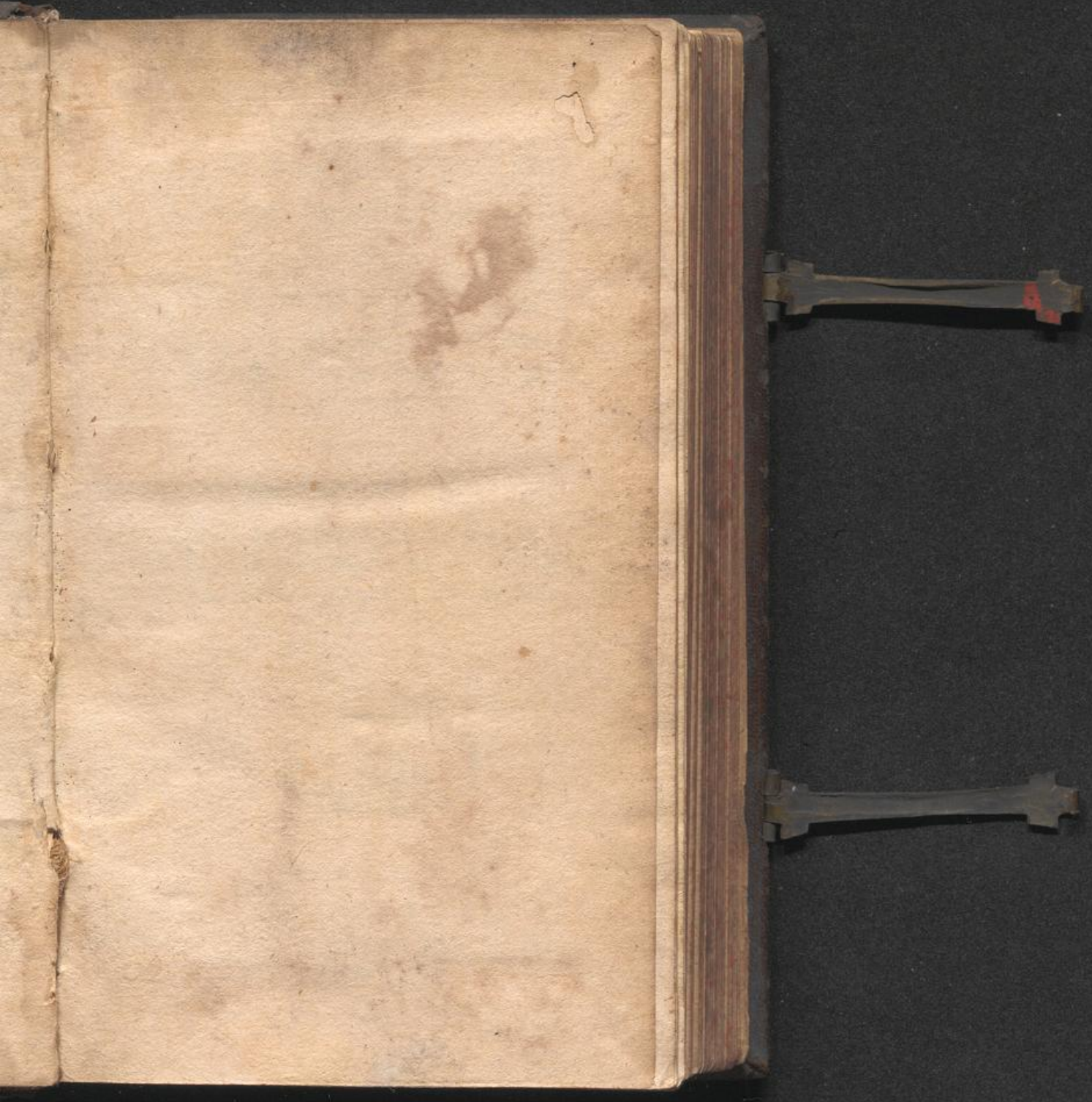

185

22.

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

EEN NIEUW ENDE VREMT
MONSTER
STRYDENDE

Nameliick teghen de Transsubstantiatie

Eerst te voorschijn ghekomen in

V R A N C K R Y C K

Door eenen onbekenden Calvinisti-
schen Predicant,

Ende daer-naer op-ghevoedt

I N

H O L L A N D T

DOOR EENEN SEKEREN
GEDEON DE COVRCELLES

Wordt nu te niete ghedaen

D O O R

P. CORNELIUS HAZART, *Priester*
der Societeyt IESV,

T A N T W E R P E N,
By Michiel Cnobbaert, by het Professen huys in
S. Peeter, 1669.

THE NEW YORK
M O N I T O R

FOR THE CITY OF NEW YORK
PUBLISHED WEEKLY

FRIDAY, NOVEMBER 11, 1859

NO. 11, 1859

HOLLAND

ORDER OF THE COUNCIL

OF THE CITY OF NEW YORK

IN SENATE, JANUARY 11, 1859

By Order of the Council,
J. H. R. [Signature]

3

V O O R - R E D E N
T O T D E N L E S E R .

Bemide Leser: Tot meerdere verklaringe van dit schrift / moet ghy weten dat eenen sekeren Fransman een Catholisch Tractaet heeft laten drucken met desen Titel: Kec alijt-durende geloof van de Catholijcke Kercke belangende de Eucharistie, of het h. Sacrament des Altaers / in het welck hy bewijst dat het geboelen vande hebdendaeghsche Roomsche Kercke / rakende dit wonderlycke / al het selve is met 't ghene de Kercke Christi op alle eeuwen ghehouden heeft. Hier tegen heeft gheschreven eenen sekeren Franschen Calvinistischen Predicant die ny onbekent is / noemende sijn schrift: Aenmerckingen over het alijt. duerende geloof &c. Dit leste schrift heeft in onse Neder-duytsche tale overgeset / ende dit loopende jaer 1669. op den 3. April wederom gemeen gemaect dooz den druck eenen sekeren Gedeon de Courcelles.

Soo haest als ich dit / dooz eenen goeden vriendt / in handen hadde ghekegghen ende met eenen ooghslach ghesien / ick stont verbaest als over een Monster: 1. Om dat het hoof / dat is / de Voor-reden tot den Leser, ten minsten ses mael meerder was als het heel lichaem. 2. Om dat den aetheur / willende dooz sijn aenmerckingen te niete doen / 't ghene den Catholijcken schryver van 't h. Sacrament / volghens 't geboelen van alle eeuwen / voozgheselt hadde / sijn ganghen henen gaet op sijn satsoen en phantasie / sonder te wederlegghen de argumenten van sijn Partye, roepende triomph ende victorie sonder eens ghebochten ofte sijnen vijandt onder de ooghen ghesien te hebben: Doozwaer eene Monstreuse maniere van handelen / als men dooz gheeft te scherpen / ende nochtans de wapens van sijn Partye den rugghe keert om te scherpen reghen den wint sonder enen slag te repareren of of te wet-

2 2

555

4
ren. 3. Docht my dit boozegde schyft met reden
een Monster te zyn/ om die swil dat den aughteur vele
dinghen soo stoutelijck npt-staet als of alle men-
schen cupn-staeken waren/ende niet eenen in de we-
relde en waer die hem kost controlleren / of van
contrary oertuyghen.

Dese ende andere redenen / die ghy in t verbolgh
van dit mijn Tractaet sult kunnen sien/ hebben my
bemeeght om dat booznoemde schyft / een nieuw en-
de vrent Monster te noemen: Een Nieuw, om dat het
nu anderwerf versch npt de Druck-perffe komt:
Een vrent, om dat het soo gantschelijck mismaecht is
van lichaem, ende in maniere van handelen/als ick weet
dat'er op eenighen tijdt is te boozschijn ghecomen:
Laet ons dan dit Monster eens gaen ontlitten.

E E R S T E D E E L.

Het hooft van het Monster wordt verplet.

Calvinist: Wat souden die Godt-salighe Out-ba-
ders die onse heylige mysterien soo sozzhbulde-
lijck booz de oogen bande ghene die se niet deelach-
tig en waren plaechten te verberghen/ nu segghen/
indien se de bebotte van de nae-comelinghen tot de
Hostie saegghen?

Catholijck: Laet ons nemen dat den H. Augustinus,
ende Theodoretus dit sagghen (want die twee alleen
hebt ghy hier op dese plaets npt-ghelipt als of sy
namielijck souden berispen de aenbiddinghe en eere
die wy aen dit Godlijck Mysterij bewijzen) wilt ghy
nu weten wat dese twee souden segghen? dat ghy
sijne woorden verhoort/ den eersten om dat ghy
sijne woorden verkeerdelijck op-neemt: Ghy seght dat
Augustinus lib. 3. de Doct. Christ. Ca. 5. 7. 9. alsoo spreekt:
"T is eene ellendighe ende vleeschelijcke slavernye de letter
te volghen, ende het teecken dat tot onse nuttigheyt inghe-
stelt is voor de sake selve te nemen; om de welke te betee-
kenen het inghestelt is: **Maer waerom hebt ghy ver-
twegghen**

3
smeghen 't ghene Augustinus op de selbe plaetse *cap. 2.*
daer hy voeght/ te weten / dat alle de ghene die het
lichaem ende bloedt des Heeren ontfanghen / aen
het selbe eerbiedigheyt toonen, niet dooz eene vleeschel-
ijche staternijje/ maer liever dooz eene Gheestelij-
ke bruygeyt: dit is uw' eerste bedroch. 2. Seght ghy
dat Theodoretus *Q. 53. in Gen.* ende *Q. 11. in Levit.* al-
soo spzeekt: 'T is eene uysterste dwaesheyt dat men daer
voor kniele, en dat men dat aenbidde datmen op-eet: maer
ghy hebt dese woorden dooz eene boose moerwil-
ligheyt soo opghenomen als of Theodoretus van al-
le dinghen spzack in 't ghemeen / daer hy nochtans
op de eerste plaetse alleenlijck spzeekt in 't besonder
van die beesten de welcke in 't oude Testament van
Godt als supber ende reyn waren berklaert / ende
vande Joden mochten ghe-eten worden/ van 't selbe
spzeekt hy oock op de andere plaetse: Coont my
nu eens de ghelijckenisse die der is tusschen die bee-
sten en tusschen 't ghene wy gheloooben te zyn in het
Albergh. Sacrament des Auaers; tusschen het eten
van die beesten/ ende het eten van 't Lichaem Christi
dat noch verscheurt noch vertetst wordt. Dit is
uw' tweede bedroch.

Calvinist: Indien men sich de autozrept des Hee-
ren Jesu, spzekende inde Schrifstuer / hadt willen
onderwerpen/ ende het exempel der Apostelen / die
in het leste abontmael representeerden de ghemeen-
te/ nabolghen/ wy waren ober lanck eens ghelwoz-
den ober het updraylen van beyde de specien des
broodts ende des wyngs.

Catholijck. Ghy dwaelt de Schrifstuer niet ver-
staende: Gaet henen / ende ondersoect de Schrif-
ten soo het behoort; ghy sult vinden by den H. Lu-
cae *Cap. 22.* ende by den H. Paulus *1. Cor. 11.* dat soo
wanneer Christus dit groot Sacrament instelde/
eerst aen sijne Apostelen heeft ghegeben sijn lie-
chaem / en terstont daer-naer heeft geseyt. Doet dat
tot mijne ghedachtenisse: Hier moet ghy bekennen dat
Christus dooz dese woorden de macht aen sijne Apo-
stelen gaf om het H. Sacrament te bedeynen / ghy

8
Ick als hy tot hun seyde *Math. 28 v. 19.* Leert alle volcken ende Dooptse in den naem des Vaders &c. de macht gaf om te prediken/ ende den D. Doop te bedienen: Maer niemant en heeft de macht om het D. Sacrament des Nuttaers te bedienen als de ghene die in de plaerse van de Apostelen ghekomen zijn/ dat zijn de Priesters / ofte (om volgens uwe sorte opinte te spreken) de beroepen bedienaers des Godlijcken woorts, ergo de Apostelen wierden dooz dese woorden: Doet dat tot mijne ghedachtenisse, van Christo tot Priesters ghestelt/ dit en gheschiedde maer naer dat se het lichaem Christi alreede ontfanghen hadden / soo en waren sy dan als sy het lichaem ontfinghen/ gheen Priesters / ende alsoo bekenne ick dat se de ghemeente, in 't ontfanghen van 't lichaem representeerden, maer niet alsoo in 't ontfanghen des kelcks / want dan waren sy mer'er daer Priesters / ende representeerden eyghentlijck niet de ghemeente/ maer nameelijck die de welcke hun tot de volcindinghe des werelts in dit ampt souden volghen / dat is / de Priesters: Christus dan gaf zijn lichaem alleen / oen de Apostelen wanneer sy noch geene Priesters en waren/ende oversulcx de ghemeente representeerden/maer den kelck gaf hy aen hun / wanneer hy se dooz dese woorden: Doet dat tot mijne ghedachtenisse, tot Priesters ghestelt hadde / ende oversulcx de Priesters representeerden: Maer upt volghet dat het/ volghens de instellinghe Christi, niet van noode en is den kelck aen de ghemeente te gheben.

Calvinist. Het is seker dat den Heere Jesus als hy den ghezegenden kelck aen sijne Apostelen gaf / seyde: Drinkt alle daer upt *Math. 26. 27.* ende dat sy droncken alle uyt den selven. *Marci. 14. 23.*

Catholijck. 't is seker dat Christus gheseyt heeft: Drinkt alle daer uyt, ende dat se allegaer daer upt ghezoncken hebben / maer hy seyde dat tot sijne Apostelen nu Priesters zijnde / ende sy droncken alle daer upt als Priesters/ waer upt men niet besuypen en kan dat de ghene die gheene Priesters en zijn nootzakelijck den kelck moeten hebben.

Cal.

7
Calvinist: Paulus overghebende aen de Corinthers dat hy banden heere ontfanghen hadde / maectt 1. Cor. 11. 23. &c. tot ses mael toe mentte van eten en drincken, ende met uytgedruchte woorzen bebeelt hy v. 28. Dat den mensch sich beproeve, ende etc alsoo van het broodt, ende drincke vanden drinck-beker.

Catholijck. Wy en ontkennen niet dat het eertijg eene ghewoonte is gheweest te communiceren onder beyde de specien / maer wy loochenen dat het een gebodt zijt geweest: I. Om dat het den H. Paulus onbeschepden ghelaten heeft / want niet teghensstaende dat hy tot ses mael toe spreect van eten en drincken, soo ist nochtans dat hy v. 27. seght: Soo wie dit broodt sal ghe-eten, OFTE den kelck des Heeren sal gedroncken hebben onweerdelijck &c. Met dit woorzen OFTE 't welck twee dinghen van malkanderen scheidt / gheeft hy klaer te kennen dat het gheen gebodt en was alle beyde samen r'ontfanghen. II. Ioan. 6. seght Christus tot dynael toe dat den mensch het eeuwiggh leven kan hebben dooz het eten van 't broodt alleen. v. 50. Die van dit broodt eet en sal niet steruen v. 52. Die van dit broodt eet sal inder eeuwigheydt leuen. 't selve herhaelt hy v. 59. 't is waer dat hy oock tot dynael toe 't selve seght van het eten sijns vleeschs / ende dyncken sijns bloedts te samen / maer schrijbende het eeuwiggh leven toe alleen aen het lichaem of broodt / roont hy ghenoech dat het niet van noode noch gheen gebodt en is / maer onbeschepden den beker te dyncken. III. Act. 2. v. 28. Wort gheseyt dat de Christenen volherdende waren in de brekinghe des broodts. Ende Act. 20. 7. staet'er: Dat de Discipelen by een'ghecomen waren om broodt te breken, 't welck den Dordrechtchen Bijbel selve Num. 16. verstaet van het avontmael des Heeren te houden, maer hier op dese plaetsen wort alleenlijck ghesproken van eten, ende niet van drincken, soo was het dan onder de eerste Christenen soo wel de ghewoonte het avontmael te houden onder eene gedaente als onder beyde te samen / verholgens was dit leste onbeschepden en gheen gebodt. IV. Dit heeft Christus gheoont met

met de daet selve *Luc. 24. 30. 31. 35.* Daer Christus aen de twee discipelen in Emaus zijn lichaem alleen gaf / ende niet den Kelck.

Maer de Calvinisten segghen dat men hier niet en spreekt van 't H. Sacrament; doch tek reene uyt de eygen woorden vande H. Lucas, contrarij. 1. Seght hy dat Christus het broot nam / dat hy het seggende / dat hy het brack / ende hun uptrepckte. daer hebt ghy alle de Ceremonien die Christus oock in de instellinghe van 't H. Sacrament ghebruyckte. 2. Seght Lucas dat de ooghen van de twee Discipelen daerlijck zijn open-ghedaen / soo moest dit van wat meer wesen als ghemeyn tafel-broodt / want ghelijck den Dordrechtchen Bybel hier selve bekennt *Num. 31.* dat de Joden eene ghewoonte hadden in 't begin van hare maeltijden-broodt te breken, 't welck soo ghebacken was dat het bequaemlyck ghebroken kost worden: Was dit eene ghewoonte onder de Joden, hoe kosten dan dese discipelen uyt het breken des broodts Christum kennen in het besonder / ende niet liever dencken dat het eenghen anderen Jode was? soo moest dit broodt / ende het breken des selfs wat besonders ende wat meer hebben als het ghemeyn tafel-broodt van alle de Joden. 3. seyden dese discipelen dat-se Christum ghekent hadden in het breken des broodts: Maer dese selve woorden worden *Acor. 2. 42.* ende *Acor. 20. 7.* ende *1. Cor. 10. 16.* ghebruyckt om uyt te bruycken het nutten van het Lichaem des Heeren / vervolghens / alsoo daer ghene reden en is om contrarij te segghen / worden-se in den selven sin hier mede ghebruyckt.

Oyt al dit hoorgaende blyckt dupdelijck dat Christus aen zijne twee discipelen in Emaus zijn H. Lichaem gaf / ende niet den Kelck / soo heeft hy dan mer'er daet selve gheroont dat het Lichaem alleen sonder den Kelck mochte ghenudt worden.

Wel is waer dat Christus daerlijck / naer dat hy zijn lichaem uptghepckte hadde / verdueren / maer 't is seker dat hy langhet kost blijven / ende soo hy dit niet ghedaen en heeft / soo heeft hy dies te meer willen toonen dat den Kelck niet nootzakelijck is.

Cal.

9
Calvinist. De ghene selve die den Kelck op verbeur-
te van lijf ende ziele aen de ghemeene Chyristenen
outnomen hebben / die en loochenen 't doek niet /
maer herkennen openbaerlyck dat zy goet ghebou-
den heyt by het ghebodt Christi te vernietighen.

Catholijck. Dat is stoutelijck ende onbeschaemde-
lijck gelogen: Want de Catholijke Kercke en heeft
noyt gheleert dat het een ghebodt Christi was vooz
de ghemeene Chyristenen den Kelck te nutten: Dat
Concille selbe / te weten / van Constans Sess. 13. dat gy
hzeught tot uw' noozdeel / oberuyghet u van leugen.
Want 1. Het seght dat het eene dwalinghe is / staen-
de te houden dat het Christen volck MOET het Sacra-
ment der Eucharistie onder beyde de specien van wijn ende
broodt ontfanghen. Is dit niet claer gheseyt dat het
geen Ghebodt is aenghesien dat men 't niet en MOET
doen? 2. seght het voozseyde Concille dat het Eene
ghewoonte in booztijden was: maect ghy dan geen
onderschept tusschen Een ghebodt, ende tusschen Eene
ghewoonte? Dat het alleen Eene gewoonte was her-
haelt het Concille tot vier of vijf mael toe / daerom
sijt ghy ofte eenen doxbelen valschaert ofte ghy en
berstaet geen Latijn, als gy het Concille soo doet spre-
ken als of het dit nutten onder beyde de ghedaen ten
hiet vooz een Wet Christi, daer het Concille niet an-
ders en seght / als / dat het gene te vozen eene enckele
gewoonte was de Eucharistie onder beyde de specien
r'ontfangen / vervolgens gheen ghebodt / nu tot een
ghedaente alleen / Om dat dit lanck te voren van de H.
Kercke (soo spreekt het Concille) ende van de HH. Va-
ders loflijck inghevoert was, ende langhen tijt onderhouden.
Het Concille dan en seght niet dat het Communitce-
ren onder beyde de specien Een gebodt Christi is / maer
dat dit eene enckele gewoonte gheweest is / ende
dat de Kercke ende de HH. Vaders ober lanck eene
Ghewoonte inghevoert hadden van te communiceren
onder eene ghedaente alleen / ende alsoo dese ghe-
woonte seer langhen tijdt onderhouden gheweest
was / ende loflijck in ghestelt / soo seght het Conci-
lle

Itē niet anders als dat de boozsepde Ghewoonte ghe-
wozden is tot Een Wet te weten Van de Kercke: Maer
wat sullen wy met u maeken als ghy soo stoutelyck
uwe Ghemeente verleydt / ende de Catholijcken be-
steeght met het berkeeren / verbzaepen / verbrilschen/
ende verhozten van de wozden van het Concilie?
Timmers dit blyft dat ghy gheloghen hebt/segghen-
de dat naemelyck de Daders van 't Concilie van
Constans openbaerlyck bekennen dat sy goet gevonden heb-
ben het ghebodt Christi te vernietighen: Nochtans om u
te verschoonen/ ick sal liever dencken dat ghy gheen
Latijn en verstaet.

De wozden van Gelasius die ghy hier neffens stelt
en zyn van gheender ghewicht / want ick loochene
dat desen Gelasius Paus is gheweest: Dit staet u toe
te betoonen: Floerx van toont hier dat ghy een
man zyt.

Al wat ghy daernaer booztbrengt upt den H. Basi-
lius van de oberleberinghen &c. Gaet verve hupten
spooz ende ons pzoopst: Want ick hebbe nu klaer
ghetoont dat men in het ontnemen van den Kelck
aende ghemeente / gheen Ghebodt Christi vernieticht
en heeft/ de wyle daer gheen was / maer alleenlyck
in de plaetse van de bozighe Ghewoonte, eene andere
ghewoonte (ghelyck oock het Concille spreckt) om
bele ende ghewoonticheyden in te behoort heeft
ende alsoo de enckele Ghewoonten niet en verbinden/
soo mogen die loslyck verandert worden nae de ghe-
legghentheyten ende omstandicheyden der tijden.

Calvinist: Ghenomen 't was soo dat de wozden
Christi: Dit is mijn lichaem. Moesten eyghentlyck ghe-
nomen wozden/soo en soude nochtans daer upt niet
volghen dat zyn doot lichaem moet van ons aenge-
beden wozden.

Catholijck. Wy dunckt nochtans dat sae ter ooz-
saeke naemelyck vande Godlyke nature met de
welcke het / dooz eenen onverbzekelijcken bandt / is
bereenicht.

Calvinist. Iosephus en Nicodemus en hebben 't niet
van Pilato geypscht / of van 't Krupp asgenomen om
dat

82

dat aen te bidden / maer om 't selve eerlijck te be-
graeven. De heylighe Vrouwen mede en zyn niet
naer het graf ghegaen om dat doode lichaem God-
lijke eere te bewysen / maer om dat nae de Joodsche
ghewoonte te balsamen.

Catholijck. Soo wilt ghy dan segghen dat noch Io-
sephus, noch Nicodemus, noch de **HH.** Vrouwen het
doot lichaem Christi aenbeden en hebben; Weet ghy
nu wel dat de ghene die petrus seght het selve bewysen
moet? Hoe ofte waer upt sult ghy my dan dit. uwo'
segghen bewysen? mischien om dat het in de schrif-
tuere niet uptghedrupcht staet; maer de Philosophen
sullen u hier op antwoorden dat een argument *à ne-
gatione* niet en bestaet; Doch / nu soude ick gheerne
weten wie u gheleert heeft dat het Lichaem Christi,
(indien de woorden vande consecratie eyghentlijck
moeten genomen geworpen) in het **H.** Sacrament/
Doodt, ende niet levendigh is?

Calvinist: Het Lichaem Christi en moet op gheene
andere wyse in 't **H.** Sacrament aenghemerckt wor-
den als ghekruyst ende ghestorven voer onse son-
den.

Catholijck: Wel hoe? Siet ghy dan niet dat het een
heel ander dinghen is te vraghen hoe het Lichaem
Christi moet Aenghemerckt worden / ende wat anders
hoe het daer mer'et daet is?

Calvinist: Christus seght: dat is mijn Lichaem dat voor
u ghebroken wort **1. Cor. 11. 24.** Iae soo ghebroken dat
het zyn bloedt verlozen heeft / want van den Kelck
seft hy: Dit is mijn bloedt dat voor u vergoten wort. **Luc.**
22. 20.

Catholijck: Maer dat Lichaem en is niet altydt
doot ghebleven / ghelijck ghy wel weet / ende naer
zijne verrijfeninge en can het niet meer sterben. **Rom. 6.**
9. Indien dan de woorden Christi, ghelijck ghy hier
supponeert / eyghentlijck moeten verstaen worden /
soo en can het Lichaem in 't **H.** Sacrament niet an-
ders wesen dan ghelijck het inder daet is / ende an-
ders niet zyn en can / dat is / Levendigh: Genomen
van Iosephus, Nicodemus, ende de **HH.** Vrouwen en
hadden

hadden het doode Lichaem Christi niet aenghebeden/
hoe volght hier dat men 't in 't H. Sacrament niet
aenbidden en moet / aenghefen dat het daer / in dien
de woorden Christi eghentlick moeten ghenomen
worden / niet anders als Levendigh wesen en can :

Calvinist : Dit H. Sacrament is van Christo inghe-
set tot ghedachtenisse van zijne doot / als Paulus
seghe 1. Cor. 11. 26.

Catholijck ; niemant en loochent dat : Maer daer
is groot verschil tusschen 't ontfangen van 't H. Sa-
crament / ende tusschen de ghedachtenisse die men
daer houden moet : Hier is nu alleen de vraghe wat
men daer ontfanght / ende niet waer van dat men
ghedachtenisse houet : Want men can het Levendigh
Lichaem Christi wel ontfangen / ende nochtans wel
indachtigh sijn hoe dat lichaem aen 't kruys ghe-
sozben is.

Calvinist : Alle de HH. Out-Vaders hebben dit H.
Sacrament op gheene andere wyse mede aenghe-
merckt als vooz een H. Teeken van het doode ende
gheslachte Lichaem Christi.

Catholijck. Hier sijn dyp leughens met eenen slaghe :
De eerste is / dat Alle de Out-Vaders dit hebben ghe-
daen : De tweede dat Alle dit H. Sacrament op geene
andere wyse aenghemerckt hebben als vooz Een H. Tee-
ken : De derde is / dat se Alle ghehouden hebben dat
het niet anders en was als een H. Teeken van
't doode Lichaem Christi. Hoe vele HH. Out-Vaders
hebt ghy wel ren besten om dit te bewyfen ?

Calvinist : Twee ofre dyp plaetsen van den Out-Va-
der Chrysostramus sullen teghenwoordigh ghenoech
sijn.

Catholijck. Wel ick meynde dat Alle de Out-Va-
ders dit seiden / ende comt ghy hier met eenen alleen
woort / ick docht wel dat ghy te vozen te wyt ghe-
gaep ende te sijf gheslachtecht hadt. Niet te min
laet ons eens hoorzen wat Chrysostramus seght.

Calvinist : Hier : seyt hy / leydt de gheslachte Christus.
Hom. de Iuda. Wederom / wat doet ghy ô mensch ? ghy
sweirt, ende op die H. Tafel daer Christus doot ofre ghe-
sacht

slacht leydt, daer doodt ghy uwen Broeder *Hom 15. ad Popul.*
Wederom: Hier leydt onsen Heere Iesus Christus gheslachte.
Hom. 14. in Epist. ad Hebr.

Catholijck. Ick hen verwondert hoe ghy niet beschaemt zijt gheweest dese plaetsen van Chrysofomus voort te brengen. De eerste en heb ick niet kunnen binden, doch daer en is gheene swarigheyt/de wijle sy ober-een-komt in woorden met d'andere. De tweede hebt ghy verzaept: Want Chrysofomus seght: Ghy sweirt op die H. tafel, ende daer Christus gheslachtet leydt, daer doodt ghy uwen broeder. Het misghaeghe u mischten dat de Christenen van dien tijt den Altaer ofte H. tafel in soo eene weerdigheyt hielen dat se ghewoon waren daer op te swelken. Doch dit oock overghesien: Als ghy wilt weren wat Chrysofomus hier door gheslachtet verstaet. Voort hoe hy spreekt in die Homilie die ghy self hier de leste voorgestelt hebt: Als seyt hy/onfen Heere Iesus Christus voorghestelt wordt ghedoodt ende gheslachtet, als hy hier teghenwoordigh is die sit aen de rechte handt des Vaders. Wat dunct u daer van? Seght my eens: Die aen de rechte handt des Vaders sit / is hy doodt ofte levendigh? huyren twiffel levendigh: Dien selven / seght Chrysofomus, sprekende van 't H. Sacrament ofte van den Altaer / is daer teghenwoordigh, so seght hy van dat hy daer levendigh is: verbodgens als hy te voren seyde dat hy voorgestelt worde, ghedoodt ende gheslachtet, hy spreekt van de ghedachtenisse des doots Christi die men moet houden / ende niet van 't ghene in 't H. Sacrament mer'er daer is / want dat seyt hy daer-naer / te wesen / den levenden Christus: Waer blijven nu alle de Out-vaders die het H. Sacrament op gheene andere wijse aengemercht hebben als voort een H. teeken? Chrysofomus selveden eenighen die ghy voort-bringht uyt Alle, overtuigt u van valscheyt.

Calvinist: Om het Sacrament na Christi instellinghe wel te houden moet sijn bloet apart ende in 't besonder ghedzoncken worden / om dat hy het bloet wils aenghemercht hebben/niet als ghesoren in se
 ae

de aeters / maer uptghestoort hoort onse sonden. De ghene dan die dit H. Sacrament onder de specie des broodts alleen ontfanghen / die en houden de ghedachtenisse niet van de uptstortinghe van 't bloedt des Heeren / de wijle sy upt den kelck / die het Sacrament daer van is / niet en drincken.

Catholijck. Dit zijn monsters van consequentten / want wie hoort de daghen zyns lebens dat eenen mensch gheene ghedachtenisse en kan houden van bloedt dat te voren upt ghestoort is / alhoewel dat het mer'et daer niet uptghestoort wordt / oste ghedoncken ?

Calvinist. Den Paus Gelasius seght / dat het grobe kerck-rooverij is de ghemeente den kelck te ontnemen / of die twee H. teekenen die den Heere selve samen ghevoeght heeft van den anderen te scheiden.

Catholijck. Dat ghe my niet desen Gelasius niet meer te boozschijn en komt ten sy dat ghe te voren met bondighe argumenten bethoont hebt / dat het een Paus sy gheweest. Nu loochene ick dat Christus de twee ghedaenten soo nootzakelijck herft willen samen ghevoeght hebben / dat se / boort soo veel de ghemeene Christenen raecht / van malkanderen niet en mochten ghescheyden worden / ghelijck als klaerlijck blyckt upt het ghene ick boven betwefen hebbe.

Calvinist: Christus seght *Ioan. 6. 53.* Voorwaer, voorwaer segge ick ul. ten sy dat gh'het vleesch van den sone des menschen eet, ende sijn bloedt drinkt, soo en hebt ghy geen leven in u selven.

Catholijck: Ick hebbe u boven gheseyt ende ghe-toont dat Christus in dat selve Capittel de salighepde belooft op het nutten van 't broodt alleen / of toont my dat uwe Schyftuer-plaerse meer moet verklaren de mijne / als wijne de uwe.

De ghene ghy dadelijck daer-naer seght en zijn niet anders als gupthelren over de welke ghy u niet sonder reden beschaemt / de wijle ghy onse Kercke datselijck beschuldicht als of dit eene van haere boort

hoornaemste redenen waer / om den kelck te ontne-
men / die ghy daer ploselijck neer stelt.

Calvinist. **Streckt dit den Heere Christus en sijn H.
Religie niet tot schande dat hy ghebiedt sijn bloedt
te dinccken / ende met eenen dobbelen voorwaer, de
berachters van sijn bebel dzeppgh met de eeuwighe
doodt?**

Catholijck. **Ghy houtwt kasteelen in de lucht sons-
der fondament ende grondt: Want 't is ontwaer-
achtigh / ghelijck sck hier bozen bewesen hebbe/
dat het opt een gebodt Christi gheweest zy den kelck
aen de ghemeente te gheben. Christus selve Luc. 24.
ende de eerste Christenen Act. 2. ende Act. 20. heb-
ben met hun exempel ende met de daet contrary ge-
toont.**

Calvinist. **Wat nootsaecht / bidde sck u / die woord-
den / Dit is mijn lichaem in dien sin te nemen / als de
Roomse Kercke de selve nu wilt verstaen hebben?
en waerom niet ghelijck de gaurse Catholijcke
Kercke by de dnyfent jaren lanck eenpaerlijck de
selve heeft ghenomen / ende nebens de Scherfoz-
meerde Christenen / alle de andere Christene ker-
cken / die buyten de Roomse ghemeenschap sijn / de
selve op dese ure noch verstaen / te weten / Dit is mijn
lichaem, dat is te segghen / een teecken des lichaems.**

Catholijck. **Dat ghy uwen kost moest winnen met
liegen / ghy wiert buyten twyffel schar rijk: Want
hier gaet gy soo dapper aen dat sck selve beschaemt
ben. Doemt my alle de Christene kercken / behalven
de uwe / ende die upt de uwe ghesproten sijn / als
sijn Arminianen, Quakers, Puritanen, ende soodantghe/
de welcke gheleert hebben ofte noch leeren dat die
woorden / Dit is mijn lichaem, niet anders te segghen
en sijn / als / Dit is een teecken mijns lichaems. **Wat
kerck wilt ghy hebben? Die van de Hussiten? Dese
en heeft selfs niet eens ghebrosmt van soo eenen sin
de woorden Christi aen te placken ghelijck ghy-
den ghedaen hebt / dat sult ghy konnen sien vooz de
oogh by Aeneas Sylvius Hist. Bohem. cap. 35. ende by Tur-
recremata lib. 4. Summa de Eccles. sub finem. **Wilt ghy dan
de******

de Lutheranen hebben? Ghy / ende de heele werelde
weet wel hoe vinnigh datse teghen de opstie bande
Calvinisten zijn upgheballen / houdende staen dat het
lichaem Christi wesentlijck is / in, of onder, of met, of
ontrent het broodt: Wie wilt ghy van hebben: de
Grieken, of de Cophten, of de Maroniten, of de Georgi-
anen, of de Jacobiten, of de Nestorianen, of de Abyssinen,
ende soodantghe verscheyden Christenen meer die
dooz den Oosten verheydt zijn? Ghy en sult niet een
blinden van alle / die niet en hout / ten minsten / dat
het lichaem Christi wesentlijck is in 't H. Sacra-
ment / dat konnen die namelijck wesen die te Jerusa-
lem zijn gheweest / alwaer elke soorte van dese
Christenen in de kercke van 't H. Krups haeren be-
sonderen Antaer en sacrificie hebben. Ander voe-
ghen dat ick niet bedencken en kan hoe ghy op 't
papier hebt durven stellen dat alle de Christene Kercken
die buyten de Roomsche ghemenschap zijn, die woorden
die is mijn lichaem op dese ure noch verstaen, ghelijck de
ghereformeerde: **Du siet ghe immers soo klaer als
den middagh / ten zy dat ghe blinder zijt als eenen
mol / dat ghe hier wederom gheloghen hebt.**

Calvinist: Tertullianus *lib. 3. Cap. 19. & lib. 4. cap. 4.*
adversus Marcion. Leght die woorden Christi upt / de
figure van mijn lichaem, ende den H. Ephrem *lib. de nat.*
Dei. Aenmerckt neerstelijck, seyt hy / hoe den Heere Jesus
het broot in sijne handen nam, ende dat zeghende, en brack,
tot een figure van sijn onbevleekt lichaem, ende hoe hy den
kelck heylighde tot een figure van sijn costelijck Bloedt, en-
de de selve aen sijne discipelen gaf. Indien het op een
stemmen aen quam de ghereformeerde souden buy-
ten twijffel winnen: Want de outste ende de meeste
zijn sonder teghen-spreken van haer gheboelen in
dit stuck gheweest.

Catholijck. **Dit is wederom lustigh op de slyp-
ghespeelt / want selfs die twee vaders die ghy hier
voorstelt en zijn van uw gheboelen niet: Dese va-
ders en segghen niet dat het alleen een figure is /
noch dat het broot in de Eucharistie een figure des
lichaems is: Want wat Tertullianus aengaet / die
spreekt**

spreekt van het broodt daer Ieremias *cap. 21.* van handelt ghelijck klaer blijkt upt sijne eygen woorde/ alsoo hy oock de plaetse van Ieremias voorszelt: van dat broodt seght hy dat het eene figure des lichaems Christi was/ niet van het broodt dat Christus nam ende brack ende zeghende / ghelijck alle ghesont verstant sal moeten vonnissen die dat heel Capituel van Tertullianus maer leest.

Wengaende den H. Ephrem, die gheeft in dat selbe Capituel sijn gheboelen genoeghsaem te kennen als hy daer-naer seght: Hy heeft ons ghegheven sijn Heyligh ende onbevleekt lichaem op dat wy het selve altijt eten. 2. 'T is een groot mirakel Enghels te sien aerdsche spijlen eten met den Patriarch Abraham: Maer dit gaet inder waerheyt alle verwonderinghe te boven, alle verstant, ende alle redeninghen, 't ghene ons den eenighen Sone Godts Christus onsen Salighmaker ghedaen heeft, want hy heeft aen ons lichamelijke menschen sijn lichaem ende sijn bloedt te eten ende te drincken gegeven. Die Heyligh, eerweerdige, ende vreeselijcke mysterien gaen alle de crachten vā mijn verstant verre te boven. Hier spreekt den H. Ephrem vyz van wat anders als van eene figure des lichaems / want wat mirakel is 'er in een broodt dat Christum verbeeldt? wat is 'er dat alle verwonderinghe / verstant / ende redeninghen te boven gaet? Laet het ons dan alle beyde nemen 't ghene dat Ephrem seght / te weten / ende dat het H. Sacrament eene figure des lichaems is / ende dat samen het wesentlijck lichaem Christi niet sonder groot mirakel ende onbegrijpelijckheyt van ons verstant daer tegenwoordigh is / wy hebben pzeet in sijne leersinghe het eygen ende opzecht gheboelen van de H. Roomsche Catholijcke Kercke. Waer't saken dat ghy nu dese leste spreken van Ephrem hy de voorgaende geborght hadt / ghy en sout de menschen niet bedzoghē hebben. Gaet dan vyz henen met u' broodt dat ghy seght eene figure des lichaems te zyn / leert van desen H. Dader hoe verre dat ghy afgheweken zijt vanden waren sin vande Schrifture / ende en roept niet meer op een ander tijt dat alle de outke ende meeste Vaders

ders sonder teghen-spreken in 't stuck vande Eucharistie van uw' ghevoelen sijn, ofte andersins wy souden-se u allegaer / tot een toe / doen op het berdt brengen.

Al wat ghy boozders praet op de vier-en twintigh volgende zijden en racken niet een hayt onse materie / want en sijn niet anders als praetjens in 't wille. Ad rem dan.

Calvinist. Als ick de Roomische Catholijken vzaege wat zy verstaen dooz dat woordeken / DIT? Sy sijn soo verscheyden van opinien onder malkander om 't boozsejde woot te verclaren dat-se rechte bouwers van Babel sijn/welckers spracken de heere heeft in zynen toorn verweret.

Catholijck. De sake selve eenpaerlijck vast houden/maer disputeren ober de Maniere alleen / en maecht eygentlijck gheene verweringe van spracken/maer eene loflike offeninghe van werenschap. Teest eens uwe eyghen Auteurs / ende siet of-se precis over-een comen in het uytlegghen van het mysterie der Alderh. Dypuldigheyt/al-hoe wel sy nochtans hier in ober-een-comen dat'er een Godlijck Wesen is bestaende in dzy verscheyden persoonen: Alsoo houden alle de Catholijke Doctoren dat Christi Lichaem wesentlijck is in 't Alderh. Sacrament / al hoe-wel sy hier en daer disputeren ober een woot / ofte maniere hoe het daer is.

Het meeste deel / ende ick niet haer / houden / dat het woordeken DIT, wanneer Christus de volghende woordeken noch niet gesproken en hadde / niet met allen beteeckende in het besonder / hebbende alleen zijne beteeckeninghe in 't gemeen tot alderijdt dat de heele propositie uytgesproken was.

Calvinist. Dese woordekens DIT, DAT, en dierghelijke *Relativa pronomina* hebben soo wel haere eygene beteeckenisse / als de naemen ende persoonen in welckers plaatsen sy ghebruickt worden.

Catholijck. Dat ist dat ick segghe/dat dese woordekens DIT ende DAT haere eyghen beteeckenisse hebben / maer dat-se nootsackelijck in alle propositien tot het sekens in het besonder moeten gherefereert worden/

woorden / dat loechene sck.

Calvinist. Die niet eenemacl blint en is can niet een hals ooghe wel sien dat alle die verscheyden uytlegginghen uyt den text niet en bloeyen / maer slechts ghesacht / verfiert / ende buyten ghehaelt zijn om de transsubstantatie alleenlyck staende te houden.

Catholijck. Hy moet gantschelijck blint zyn die niet en siet dat een woordekē / naemelijck in propositien booz de welke niet gemaect wort / ende van de gheleerde *Practica* worden genoemt / zijne eygen beteeke ninge wel can hebben al-hoe-wel het daerom op de selven stont als het uytgesproken wort gheene andere sache en beteecken: By exempel als Godt in 't beginsel des werelts het Licht ende het Firmament schiet / hy seide eerst Fiat, dat ghemaect worde, dat woordeken Fiat, hadde buyten twijffel zijne eygen beteeckeninge / maer en hadde booz alsdan noch geene relatie tot het Firmament ofte Licht, tot alder tijdt dat dese twee woorden oock waeren uytgesproken / ende alsdan had 'er saemen met de volghende woorden zyn kracht om niet te maeken van niet. Van ghelijken als Christus uytspack het woordeken DIT, het hadde wel sijne eygen beteeckeninge maer niet boozder / tot dat alle de volghende woorden / te weten / Is mijn Lichaem, uytgesproken waren / ende dat hadde de heele propositie haer kracht om het broodt te veranderen in 't Lichaem Christi.

Wat ghy aen uwt volcken wilt wijs-maken dat alle die verscheyden uytlegginghen verfiert zijn alleenlyck om de transsubstantatie vast te houden / dat en is niet waer / want de transsubstantatie staet vast in haer selben sonder alle die uytleggingen van het woordeken DIT.

Calvinist: Dit woordeken can alleen ghepast worden op 't Broodt, als of de Heere hadde gheseyt: Die broodt is mijn Lichaem.

Catholijck. Ick en hoor niet dat Christus seght: Die broodt is mijn Lichaem, maer dit is mijn Lichaem, waerom boeght ghy hier by dit woordeken Broodt.

Calvinist: Dit bloeyt uyt de gantsche beductie van den

den Text; Want wat nam de Heere in zijne handen
als hy dit H. Sacrament zijns Lichaems instelde?
't was / sonder eenigh teghen spreken / Broodt. Waer
over danckte? of wat seghende hy? dat selve Broodt.
Wat bzack hy dat ghesegghende Broodt dat hy in zijne
handen hadde. Wat langhde hy zijne discipelen? Dat
selve Broodt. Waer van sprack hy als hy tot haer sey-
de / Nempt ende eet? Van het selve ghesegghende Broodt
dat hy haer omdeelde. Wat volght daer op in den
Text? Dit is mijn Lichaem. Wie can nu het eerste woor-
den van dese spreuke / DIT, dat het selve met de
voorzgaende bint / anders als van dat selve Broodt
verstaen / dat de Heere in zijne handen nam / se-
ghende / bzack / ende omdeelde / segghende / Nempt
ende eet?

Catholijck. Ick sal u oock eene bzaeghe bzaeghen:
Wat was het 't ghene Moyses Exodi 4. 2. in de handt
hadde als Godt tot hem sprack? 't was eene Roede:
Wat was het / 't ghene hy upt zijne handen wierp?
't was eene Roede? Wat was het als het nu op de
Aerde gevallen was? 't was een Serpent: Noch eens.
Wat was het als het Moyses batte hy den steert? 't
was een Serpent; Wat was 't als Moyses zijn handt
uptstach? 't was een Serpent; Wat was het als het
Moyles nu vast hadde? 't was eene Roede. Siet ghy
nu wel dat uwe consequentie niet een stercken en
deught: Want ick bekenne dat het Broodt was 't ge-
ne Christus nam in zijne handen / 't was Broodt dat hy
bzack / 't was Broodt dat hy seghende / ergo 't was
Broodt dat hy omdeelde seggende dese woorden: Dit is
mijn Lichaem, *nego consequentiam*: Want indien men de
Scheiftneer moeten ghelooben als-se seght dat de
Roede die Moyses in d'handt hadde ende wierp op de
Aerde / veranderde in een serpent / waerom en sullen
wy aen Christo niet gelooben / seggende / niet / Dit Broodt
is mijn Lichaem, maer / Dit is mijn Lichaem, dat het
Broodt in zijn Lichaem verandert was?

Daer-en-boven leest den Text wel / ghy sult be-
binden dat Christus het Broodt nam / bzack / ende seggen-
de / maer ghy en sult niet binden dat hy Broodt gaf
ACH

sen zijne discipelen: want de Schrijftuere en seght niet / noch in den Griexschen / noch in den Latijnschen, noch in eenighen anderen text: Ende gaf het, maer alleen / Ende gaf, sonder daer by te boegen dat woordcken / HET, omdat men claer soude sien dat het Geven ende Omdeelen niet en sagh op het Broodt, maer alleen op 't gene Christus voor ofte in het Omdeelen septe / dat is alleen op zijn Lichaem.

Calvinist. Het gene de Heere seght zijn Lichaem te zijn / noemt den Apostel tot bypmael / Broodt: Soo dickwils als ghy dit Broodt sult eten; Soo wie ontweerdelyck dit Broodt eet; den mensche beproebe zijn selven eer by van het Broodt eet: welke wysen van spreken ontwedersprekelyck bewysen dat den Heere van het Broodt heeft gheseyt / Dit is mijn Lichaem.

Catholijck: Maer ghy goede man als ghe zijt / ghy neemt het dringacns geweldigh hoogh; want al wat ghy secht seght / is sonder teghen spreken, of ontwedersprekelyck, en daer-en-tusschen daer en comt nuyt utven mout niet een woordt dat eenigen schijn van bestandighheyt heeft. Ten can niet slechter zijn als 't gene gy hier wederom stelt op het papier. Ick bekenne dat het den Apostel 1. Cor. 11. tot bypmael toe Broodt noemt / maer hy noemt het oock tot bypmael toe Lichaem; nu zijn wy gelijk; waerom moet ick dan meer ghelooven dat het oprechtelijck Broodt is / ende niet liever dat het oprechtelijck ende wesentelijck het Lichaem des Heeren is? Neemt het dan alle beyde te saemen / ende siet of ghy niet Luthersch en sult moeten worden / of liever Roomsch Catholijck: Want noch den H. Matthæus, noch Marcus, noch Lucas, als se dese woorden Christi, Dit is mijn Lichaem verhaelt hadden / en hebben niet een woort meer ghesproken van Broodt. Ten anderen wie heeft u gheseyt dat den Apostel Paulus nootsackelijck spreekt van wesentelijck ofte naruerlijck Broodt, aengesien dat de Schrijftuere / nae de Hebreuwse maniere van spreken / op menighe plaatsen dooz Broodt, Spijsje verstaet? Siet Gen. 31. 54. ende 37. 25. ende 1. Reg. 20. 24. ende 2. Reg. 9.

7. 4. Reg. 4. 42. Luc. 14. 1. &c. Doont wy nu eens dat Paulus, naemelijck use de consecratie spreect van Natuerlijck Broodt, ende niet Itebet en seght ghelijck Ioan. 6. dat het Lichaem Christi waerlijck Spijle is. Nu siet ghy wel dat ghe gheschreent wt hebt teghen den wint als ghy soo diekwils herhaelt: Dit sijn bewysen onwedersprekelyck, sonder teghenspreken, ofte wat valt'er nu teghen te segghen dat slechts eenighen schijn heeft &c.?

Calvinist. Indien yemant bracht hoe het Griex woordeken *τρο*, in 't Latijn DIT, met het woort *αρος*, Broodt, dat van een ander geslacht in den gront-text is/can ober-een-comen/ wy sullen hem die swaerigheyt die seer cleyn is/ende nochtang de voornaemste van allen is / oplossen.

Catholijck. Die swaerigheyt en is soo cleyn niet als ghy wel booz gheeft; want / gelijck dese woorden in 't Duytsch: Den water / Het locht / Den Vrouwen / Het venster / ende soo boozig niet conen saemen gebonden ende geboeght worden sonder ene groote fantie te doen in onse tale / alsoo en conen van ghelijcken dese twee woorden in 't Griex *τρο αρος* in geender manieren saemen geboeght worden sonder aen de Griekseche tale te coyt te doen. Over sulcx als Christus, volgens den gront-text / seide dit woordeken *τρο* of DIT, hy en cast dat gheensins segghen van 't Broodt.

Calvinist. Soodanighe manieren van spreken sult ghy noch elders binden in de Schrifturen; Matth. 7. 12. sult ghy het woordeken *τρος* gebonden binden met *παιδα οσα Galat. 3. 16.* &c met *αρισμα. 1. Timoth. 3. 15.* *ηης* met *δixos.*

Catholijck. Dit zijn al wederom leughens: Want Matth. 7. en wort het woordeken *τρος* niet gebonden met *παιδα οσα*, maer met het woordeken *νομος Galat.* 3. en wort dit woordeken *δς* niet gebonden met *αρισμα*, maer met *χρισος 1. Timoth. 3.* En wort dit woordeken *ηης* niet gebonden met *δixos*, maer met *επιλοιπα.*

Calvinist. Alle de Out-Vaders hebben 't altydt soo verstaen als wy doen / te weten / Dit Broodt is mijn Lichaem.

Catholij

Catholijck. Ick segge dat dit soo lustigh gelogen is
als ghe tot noch toe ghedaen hebt.

Calvinist: Soo ghy my op mijn woort niet en ghe-
looft ghelooft ten minsten de Out-Daderg.

Catholijck. Laet ons die hoozen.

Calvinist. Irenæus *Lib. 5.* seght: De Heere heeft ons ver-
sekert dat het schepsel des Broodts is sijn Lichaem.

Catholijck. Irenæus spreekt hier van het Broodt ober
't welke Christus hadde gedaen / dat is van 't
Gheheylghe Broodt, ende het welke nu het H. Sac-
rament was gheworden / maer dit gheheylghe
Broodt is waerachtelijck ende eyghentlijck het Lic-
haem Christi, gelijck men can sien uyt de consequen-
tie die Irenæus in 't volgende Capittel maect / ergo hy
en seght niet dat het Broodt in zyn wesen het Lichaem
Christi is / want dat is onmogelijck dat het wesent-
lijck broodt zy het waerachtigh ende eygen Lichaem
Christi. Alsoo wiert oock de Roede van Moyses eene
Roede genoemt als-se verandert was in een serpent.

Calvinist: Tertullianus *contra Iudeos cap. 2.* de Heere, seyt
hy / noemt het Broodt dat uyt vele corenkens in een ghebac-
ken is, sijn Lichaem.

Catholijck. Tertullianus en seght niet dat het Broodt
bande Eucharistie het Lichaem Christi is / maer spre-
kende van de Propheete van Ieremias *cap. 11.* daer ges-
eyt wort: Laet ons hout smyten in sijn Broodt, seght daer
op sprekende van van Christus, het hout is in sijn Lic-
haem ghesmeten, te weten als Christus gecrupst wiert /
alsoo toont hy dat het Broodt daer Ieremias van spreekt
eene figure was van 't Lichaem Christi. Dan seght
hy dat Christus het Broodt zyn Lichaem noemt / niet
het Broodt bande Eucharistie, maer het Broodt daer Ie-
remias van spreekt / seggende dat dat Broodt betee-
kent het Lichaem Christi dat vooz ons is gecrupst ge-
weest / als dan Tertullianus dit trekt op 't H. Sacra-
ment hy en can niet sprekken van wesentlijck Broodt,
maer van het Lichaem Christi dat vooz ons is ghe-
crupst gheweest / andersins soude men moeten seg-
ghen dat Broodt, ende niet het wesentlijck Lic-
haem vooz ons gecrupst wiert.

Calvinist. Cyprianus *Epist.* 56. seght: De Heere noemt het Broodt, dat uyt vele corenkens in een ghebacken is, sijn Lichaem.

Catholijck. Maer Cyprianus en can hier niet spreken van wesentlijck Broodt, aenghesten dat hy *Serm. de Cana* seght: Dat Broot 't welck den Heere aen sijne Discipelen gaf, niet van gedaente maer van natuere verandert, is door de almoghentheyt Godts vleesch gheworden, ende ghelijck in den persoon Christi de menschelijckheyt gesien wiert, ende de Godlijckheyt niet, alsoo heeft sich in dit Sacrament door eene onuytsprekelijke maniere het Godlijck wesen ingestort.

Calvinist. Eusebius *Demonst. Evang. lib. 8.* seght: De Heere heeft ons gheleert dat wy souden Broodt ghebryken tot een symbole ofte teecken van sijn Lichaem.

Cath. Eusebius en heeft in dat boeck niet een enckel woort daer. Calvinist. Cyrillus Hierosol. *Catech. Myst. 4.*

Calvinist: Cyrillus Hierosol. *Catech. Myst. 4.* De Heere, sept hy / seght van het Broodt, dit is mijn Lichaem.

Catholijck: **Ist** mogelijk dat ghy met desen **Out-Dader** te voorschijn durst comen / die alleen genoegh is om te toonen dat ghe oprechte ketteren zijt? Hoozt hem dan spreken in die selve Catechesis die ghy hier voozstelt: Christus sept hy / heeft het water door sijnen wille alleen in Cana Galilee verandert in wijn die naest comt aen 't bloedt, en sal hy niet weerdigh sijn dat m'hem ghelooven dat hy den wijn heeft verandert in bloedt? Daerom laet ons met alle sekerheyt ontfanghen het Lichaem ende bloedt Christi, want onder de ghedaente van Broodt wort u ghegheven het Lichaem, ende onder de ghedaente van wijn wort ghegheven het bloet. **Doorders** sept hy: En aenmerckt het niet als enckel Broodt of enckelen wijn, want het is het Lichaem ende Bloedt Christi volghens de woorden vanden Heere self: weet dat, ende houdet voor seker dat het gheen Broodt en is 't Welck van ons ghesien wort, al-hoe wel den smaeck ghevoelt dat het Broodt is, maer dat het 't Lichaem Christi is, ende den wijn die van ons ghesien wort, al hoe-wel dat het aen den smaeck schijnt wijn te sijn, ten is nochtans gheenen wijn, maer het Bloedt Christi.

Calvinist: **Den H. Chrysofomus Hom. 24. in 1. ad Corinth.** **Vraeght:** Wat is het Broodt? ende hy antwoort. T'is het Lichaem des Heeren. Catho-

Catholijck. **D**ie dese Homilie van Chrysoftomus maer met een ooghe in siet/sal dareljck moeten bekennen dat hy hier dooz het Broot de gemekte Christi verstaet/ ende niet het Broot vande Eucharistie: Maer soo wanner dat hy in dat selve Sermoon eyghentljck spreekt van 't h. Sacrament/ dan seyt hy: Dat is in den Kelck 't welck uyt de zijde ghevloeyt is: **H**u uyt de zijde en bloeyde geenen wijn/ noch figure van bloet/ maer waerachtigh ende natuerlijck bloet/ ergo 't ghene in den Kelck is/ en is gheenen wijn/ noch figure des bloets/ maer waerachtigh ende natuerlijck bloet. **D**an / seyt hy / Indien ghy wilt bloet hebben, ghy en moet niet gaen tot de Autaeren der afgoden besmeurt met het bloet vande beesten, comt tot mijnen Autaer die met mijn bloedt besproeyt is. **D**an seyt hy: Mercke dat men aen de Joden niet geseyt en heeft dat se deelachtigh waeren van Godt, maer van den Autaer: Alsoo en gaet het in 't Lichaem Christi niet, want wy sijn deelachtigh niet van den Autaer, maer van Christus selve. **D**an seyt hy: Dit Mysterie maect hier voor u eenen Hemel op d'Aerde: Want 't ghene in den Hemel het costelijckste ende meest eere weert is, dat sal ick u toonen hier ghestelt op de aerde. **M**aer blijft mi Calvyn met zijnen droom/ te weten dat Christus tot ons niet en comt/ maer dat wy selve met ons ghemoet opelminnen ten Hemel om hem daer te vatten dooz het gheloof: **S**iet Chrysoftomus seght dat Christus saemen is in den Hemel/ en saemen op d'Aerde: **D**it is ghenoech. Bellarminus sal u noch vele soodantige plaatsen uyt desen h. **O**ur. **V**aeder hy setten / die noyt van de Calvinisten en sijn beantwoort gheweest.

Calvinist: Augustinus *Serm. ad Infant.*: seght: Het Broode is het Lichaem Christi.

Cath. **B**ehalven dat dit Sermoon van Augustinus niet en is/ soo sende ick u tot Bellarminus *lib. 2. de Euch. Cap. 24.* **W**ant dese ende soodantige andere spreuken sijn dupsentmael vande Calvinisten ons opgheworpen/ ende soo dickwils van de onse beantwoort/ maer de Calvinisten sonder eens onse antwoorden aen te sien/ gaen in haere sotte phantaspen al hoor/

schier als domme beesten sonder berstanty. Om dan gheenen rijt meer te verliesen / gaet by Bellarminus, Calvinist: 't is absoluut onmogelijck dat een menschelijck Utschaem dat uyt vleesch ende beenen bestaat / ende dat alle zijne afmetinghen / ende onderschepdelijke leden heeft onder de specien van eene hostie / die soo groot niet en is als de palm van een handt dooz transsubstantiatie sou schuylen.

Catholijck. Hebt ghy dan noyt ghelesen 't gheene Christus seght *Luc. 18. 25.* 't gheene onmogelijck is by de menschen, is moghelijck by Godt: Maer van spreect Christus hier: van eenen scheeps-cabel of touwe te doen passeren dooz de oogh van een naelde. Wel hoe sal het aen Godt onmogelijck zijn een Utschaem met vleesch ende beene te stellen onder eene hostie die een palm groot is / ende sal hy een touwe eonen trecken dooz de oogh van een naelde: Stelt nu hier beneffens de bemerktinghe vanden Dordrechtschen Bybel op *Matth. 19. 24. Num. 25.* daer hy seght dat dit / 't is lichter dat eenen kemel of kabel gae door de oogh van een naelde, een spreekwoort was by de Joden waermede sy te kennen gaeben de onmogelijckheyt van eenighe saeke / 't is seker dat Christus op dit spreekwoort gheantwoort heeft dat het moghelijck by Godt was, 't gheene onmogelijck was by de menschen, soo heeft hy van gheseyt / dat / ghelijck het moghelijck was by Godt eenen scheeps-cabel of kemel te doen passeren dooz de oogh van eene naelde / alsoo oock hem moghelijck was eenen rijken te doen comen in 't Rijke der Hemelen: Maer daer en is geene meerdere proportie tusschen eenen cabel ende de oogh van naelde / als'er is tusschen een Utschaem met vleesch ende beenen / ende tusschen eene hostie een palm groot / ergo can Godt het eerste doen / hy can oock het tweede / soo is het dan valsch 't gheene ghy seght dat dit absoluut onmogelijck is.

Calvinist: Den H. Augustinus, Gregorius Nyssenus, Claudians houden 't daer vooz dat dit onmogelijck is.

Catholijck. Dese H. Vaders en segghen niet anders / dan gelijck de Philosophen spreken die alleen

de naturlijke dinghen aensien / dat dit onmoghe-
lijk is dooz de krachten van de natuere / hier opt
en volght niet dat het niet gheschieden en kan dooz
de kracht Godts.

Calvinist: Den Paus Innocentius de derde seght dat
het lichaem Christi is in 't H. Sacrament lanck
sonder lenghde / groot sonder grootte / ende dat het
daer is na de wijze der gheesten &c.

Cath. Zijt ghy daer ober verwondert? seght den
H. Apostel niet 1. Cor. 15. 44. dat het Lichaem Christi na
de verrijfeninghe gheestelijck is / ende onse lichamen des-
ghelijcx sullen wesen? 't welck den Dordrechtchen
Bijbel alsoo verstaet / Num. 34. dat se andere gheestelijke
hoedanigheden sullen hebben? waerom en soude dan het
gheestelijck Lichaem Christi in 't H. Sacrament niet
konnen zijn na de wijze der gheesten? wanneer dan
Innocentius seght dat 'er daer is lanck sonder lenghde,
groot sonder grootte, hy en verstaet niet anders hier
dooz als dat het bereyscht / ofte exigit (soo de Philo-
sophen spreken) lanck / groot &c. te zijn / alhoewel
het mer 'er daer daer die hoedanichede niet en heeft
gelijck oock de geesten niet en hebben / noch rang met
dit onderschept / dat de geesten up 'er nature niet en
bereyschen / noch lanck / noch breedt / noch groot te
zijn 't welck de lichamen up hare nature bereyschen.

Hier naer hebt ghy ontrent beertigh zijden op de
welcke ghy niet anders en stelt als eenighe vooz-
gaende verklarunghen om tot de saeke selve ten le-
sten te komen / daerom seght ghy seer wel / dat ons
verschil eyghentlijck in al wat ghy daer voorstelt niet en
light. Wat is dan de questie? laet ons hooren.

Calvinist: De questie is / of dit koppel-woordeken
IS, dat tusschen het woordeken DIT aen d' eene zijde /
ende tusschen dese twee woorden / MYN LICHAEM
ghestelt wordt / dese twee dinghen met eene wesent-
lijke ofte met eene betekenende vereeninghe aen
malkanderen boeght?

Cath. Wat seght ghy daer van?

Calvinist. Indien het waer is / ghelijck het buyten
alle twyffel is / ende als oock hier boven met on-
weder:

wederlegghjcke redenen/ soo uyt den text selve/ als uyt de klare woorden/ ende Catholijcke verklaringhe van alle de Out-baders ghetoot hebben dat het woordken DIT niet anders en kan verstaen worden dan van de substantie des broods alleen dat den Heere in sijne handen nam/ met sijn ghebedt zeggende / ende met dese woorden / Neemt ende eet sijne Discipelen ondeelbe / soo is het ongheerijmt ende absoluut onmogghelijck dat het woordken IS eene substantiele vereeninghe soude beteecken / of te eene wesentlijcke eenigheyt tusschen het woord DIT, ende die woorden / MYN LICHAEM, kan maken.

Cath. 'T is soo/ ende utw' consequens is waer/maer utwe consequentie en deught niet een hapt/ alsoo se ghetrocken wordt uyt valsche Antecedenten of gronden / want ghy seght hier wederom leughens met hoopen. 'T is valsch dat ghy dit betwefen hebt 1. Met onwederlegghlycke redenen, want die heb ick niet daet wederlept. 2. uyt den text selve, want die en seght nergens Dit broodt &c. 3. Uyt de klare woorden van alle de Outvaders, want ick hebbe u contrary bezoont / ende ghy hebt schoon acht Daders by ghebrocht/ zjn dat by u ALLE de Daders die in de kerck op soo vele eentwen gheleest hebben? 't is valsch segghe ick noch eens dat dooz het woordken DIT niet anders verstaen en kan worden als de substantie des broods. Ober sulcx alhoewel het in sijn selven waerachtigh is dat wesentlijk brood niet en kan wesen het wesentlijk lichaem Christi, dit en volghet nochtang in gheender manieren uyt utwe voozgaende propositionen die allegaer valsch zjn.

Calvinist. Nengeffen dat de spreuke Christi: Dit broodt is mijn Lichaem van een wesentlijcke vereeninghe van t' broodt met t' lichaem Christi niet verstaen en kan worden / soo moerse dan van eene afbeeldende eenigheyt ghenomen worden / ghelijck wy se met alle de Outbaders oock nemen.

Cath. Hier mist ghy wederom want 't is valsch dat Christus ergens geseyt heeft: Dit broodt is mijn Lichaem,

t' is

t'is noch valsch dat ALLE de outbaders de woorden Christi ghenomen hebben ghelijck de Calvinisten nu doen. Doch op datghe niet meer met soodanige poefsende suateringhe sout hooztkomen / ende niet meer ut' volcxken daer mede bedztegghen en blinthecken / hoozt eens of ALLE de Daders met u ober-eenkome.

Cyprianus *de Cana Domini* seght: T'broodt dat den Heere aen sijne discipelen gaf, niet van ghedaente maer van nature verandert, is door de almoghenheydt Godts vleesch ghe worden.

Cyrellus *Catech. Mistag. 4.* Christus, seyt hy / heeft het water verandert in wijn, en sal hy niet weerdich sijn dat m' hem ghelooven, dat hy den wijn in sijn bloedt heeft verandert?

Ambrosius *Lib. de iis qui inicianur Cap. 9.* : sprekende van t' H. Sacrament / seght: meerder is de kracht vande zegheninghe als vande nature, want door de zegheninge wort oock de nature selve verandert.

Gregorius Nyssenus *Orat. magna Catech. Cap. 37.* seght: wy ghelooven rechtelijck dat het gheheylight broodt verandert wort in het lichaem van het Goddelijck woort.

Gaudentius *Tract. 2. de Exodo*: Die van water, seydte hy / wijn heeft gemaectt, maectt van den wijn sijn bloede.

Chrysoftomus *Hom: 83. in Matth.* Siet ghy hier broode ofte wijn? verre van daer; en denckt dat niet, want ghelijck van de substantie van t'wasch als men t'by vyer hout niet overblijft, alsoo moet ghy dencken dat de mysterien verslonden worden door de substantie des lichaems.

Augustinus *Lib. de corpore Domini die van Thomas Waldensis hy ghebrocht wort upt een seer oudt schyft / gelijk hy selve getuyghe Tom. 2. Cap. 83.* seght: men moet niet ghelooven dat de substantie des broodts ofte des wijns blijft, maer het broodt wordt verandert in t' lichaem Ghristi, ende den wijn in sijn bloedt, blijvende alleen de hoedanicheden van wijn ende broodt.

Cyrellus Alexand. *Ep: ad Calosir*: Godt stort in t'ghene gheoffert wort de kracht des levens veranderende dat in de waerheydt van sijn eyghen lichaem.

Eusebius Emiffenus *Serm: de corp. Dom.* Als de schepfelen seyt hy / op de HH. autaren worden ghestelt om gezegent

te worden door de Hemelsche woorden, eerste door de aenroepinghe Gods gheheylicht worden, daer is de substantie van broodt ende wijn, maer nae de woorden Christi, is'er het lichaem ende bloedt Christi: want wat is het wonder dat hy, r'gene hy met een woort heeft konnen scheppen, nu gheschaepen sijnde, kan veranderen?

Gregorius 1. ghelijck Paulus Diaconus in sijn leven ghetuyghet / heeft aldus ghesproken tot t'volck: Den schepper onse kranckheydt voorsijnde, heeft door die macht, met de welke hy alles ghemaect heeft van niet, het broodt ende wijn ghemenghelt: sijnde met water, ende blijvende in haere eyghen ghedaente, door de Heylichmakinghe van sijnen gheest, verandert in sijn vleesch ende bloedt.

Theophylastus in Caput 6. Ioan: Dat broodt wort door den zeghen, ende bykomste van den H. Gheest ghetransformeert in s'vleesch des Heeren.

Alcuinus Lib. de diu: offic. Cap. de Missa seght: Het broot is uyt sijn selven onredelijck, maer den Priester bidt dat het vanden Almachtighen Godt gheheylicht sijnde mach redelijck worden veranderende in t'lichaem van sijnen sone.

Remigius Antistodor in Psalm: 21.: Het wort broot ende wijn van de Christelijcke waerheydt ghenoeemt, niet datse de nature van broodt ende wijn nae de consecratie in haer selven behouden, ten zy voor soo veel als de ghedaente, smaect, ende reuck aengaet, want die het vleesch t'welck hy aennam in t'lichaem des maghets met sijn Godlijck woordt persoonelijck ende uytsprekelijck heeft konnen vereenighen, kan oock de materie van broodt ende wijn in de materie van sijn bloedt ende lichaem veranderen.

Lanfrancus Lib. de corp. & sang. Dom: De Kercke door de heele werelt verbreyt, belijdt, dat'er op den Autaer broodt ende wijn ghestelt wort om gheheylicht te worden, maer tusschen het consacreren of heylighen wordense onbegrijpelijck ende onuytsprekelijck verandert in de substantie des vleeschs ende des bloedts.

Hugo Lingonensis schrybende tot Berengarium, seyt: Ghelijck ghy niet en begrijpt hoe, het woordt vleesch gheworden is, alsoo en kont ghy oock niet begrijpen hoe dat broodt wort verandert in vleesch, ende den wijn ghetransformeert in bloedt, ten zy dat u dit leere het gheloove vande Almoghentheydt.

Alge-

Algerus Lib. 1. de corp. dom: heeft dit opschyft ghe-
stelt boven het sebenste Capittel: Dat de substantie des
broodts en wijns verandert worden in t' waerachtich Lic-
haem des Heeren, blijvende nochtans de hoedanigheden van
broodt ende wijn. en dan gaet hy in t' 8. Cappittel wyds-
loopich leeren / waerom dat Godt niet begheert en
heeft dat de substantie des broodts niet en sou blij-
ben / maer alleen d'accidenten.

Deselve doet Petrus Cluniacensis Lib. de Sacrificio & trans-
substantiat contra Henr: & Petrum Bruis.

Hugo Victorinus Lib. 2. de Sacram: Part. 8. Cap. 9. seght:
Door de woorden van de consecratie wort de waerachtighe
substantie van broodt ende wijn verandert in t' waerachtich
lichaem ende bloedt Christi, niet anders overblijvende als
de ghedaente alleen van broodt ende wijn; want de eene sub-
stantie wort verandert in d'andere.

Petrus Lombardus Lib 4. sent: distinct. 11. lit. D. Naes de
consecratie, seyt hy / en is'er gheene substantie van broodt
ofte wijn meer. alhoewel de ghedaenten blijven.

Euthymius Zigabenus in cap. 26, Matth. Christus, seyt hy/
verandert op eene onuytsprekelijcke wijze het broodt ende
wijn in sijn eyghen vleesch ende bloedt.

Wilt ghy nu weten waerom dat ick dit soo wyds-
loopich uytghezept hebbe: op dat ick al uw' vermet-
telijck stoffen niet eenen slach soude te niere doen / u
op alle kanten beschaemt maecken / oertuyghen
van leughens / ende tot spot stellen van ulve arme
ende verdoelde ghemeente.

I. Hebt ghy gheseyt / Dat de gantsche Catholyke Kereke
by de duyfent Jaeren lanck eenpaerlijck de woorden Christi
ghenomen heeft ghelijck de ghereformeerde nu doen.

Mer kan nu de heele werelt sien dat ghy ghe-
loghen hebt / want alle dese boozgaende Daders be-
halven de vijf leste hebben de eerste duyfent jaeren
gheleest / ende nochtans daer en is niet eenen die
seght Dat het broodt in t'H. Sacrament eene figure des lic-
haems is. Ter contrarieu sy spreken eenpaerlijck van
eene veranderinghe vande substantie des broodts in de sub-
stantie des lichaems Christi, met het overblijven alleen
van de Hoedanigheden ofte accidenten; de ghene die des-
se

te leste woorden daer niet by en boeghen / houden
 eben wel staende / dat den wijn wozt verandert in
 het bloedt Christi, ghelijck het water inde byplost
 van Cana Galilee wierdt verandert in wijn : soo spze-
 ken Cyrillus ende Gaudentius, ofte dat de nature des
 broots wozt verandert / soo spzeken Cyprianus en Am-
 brosius : Hoe durft ghy dan soo stoutelijck seggen dat
 de heele Kercke by de dysent jaeren lanck de lee-
 ringhe vande Calvinisten ghehouden heeft ? Hier me-
 de blyckt oock alre tweede leughen soo klaer als
 den middach als ghy seght dat ALLE de Oudvaders dit
 H. Sacrament op gheene andere wijze aenghemerckt hebben
 als voor een teecken des lichaems. Hier h. bt ghy er twint-
 tich te samen / behalven menighe andere die ick noch
 sou konnen by-bzenghen / de welke niet een enckel
 wozt en vermaenen van Teecken, maer t'is al van
 wesentlike veranderinghe datse spzeken. Hoe be-
 zieghtig dan dus alre gemeente als gy haer wilt
 wijs-maecten dat ALLE de Oudvaders met haer heb-
 den ghespannen ?

II. Seght ghy / dat de gantsche onthepdt gheleert
 heeft dat dooz het woordken Dit niet anders moet
 verstaen worden als t'broodt.

Ghy moet een monster van een mensch sijn of
 een mensch sonder boozhoofd / aenghesten ghy soo
 onbeschaemdelijck liegh / ende niet eens ghezeest
 en hebt dat ghy van contrary kost oerrupht wo-
 den. Want hoe kost Cyprianus dooz het woordken
 Dit, niet anders als broodt verstaen / de wyle hy
 seght dat het Broodt van nature, maer niet van ghedaente
 verandert sijnde dooz de almoghenthepdt Gods het
 vleesch Christi wozt ? Hoe den H. Ambrosius die seght
 dat het broodt dooz de consecratte van nature verandert ?
 Hoe den H. Gregorius Nyssenus die seght dat het broodt
 verandert in t'lichaem Christi ? Hoe den H. Augustinus
 die seght dat de substantie des broodts niet en blyft ? Hoe
 den H. Gregorius die seght dat het broodt verandert in het
 vleesch Christi ? Hoe alle de reste die spzeken vande
 veranderinghe van de substantie des broodts in de
 substantie des lichaems Christi ?

III. Schijnt

III. Schijnt ghy hier en daer te willen segghen dat dese wesentlijcke veranderinghe eerst vast gheselt soude sijn in de Concillen van Lateranen ende Florentien/ sae aldermeest in het Concillie van Trenten. Der-en tusschen daer en is niet eenen bande boozgaende Vaders die niet ten minsten twee hondert saren booz dese Concillen gheleest hebbe/het meeste deel hier/ seg/ ja dupsent saren te bozen.

Wat dunckt u? sijn de Gherefozmeerde niet lustigh boozsien met haer broodt ende teeken? Eben ghelijck eenen ezel met plupmen / oft een sinne met een roercken; ghy mooght utwe leeringhe opproncken soo veel als 't u belkeft met stoessen / lieghen / ende bedrieghen / ezel blijft ezel / en sinne blijft sinne.

Calvinist: Bellarminus *de Euchar. lib. 1. caps. 1.* seght: Dese woorden / dit is mijn lichaem seght Luther aldus upt: Dit broodt is mijn lichaem, maer dese opinte moest figuerlijck ghenomen worden / of sy is gantsch impertinent ofte onmoghelijck.

Catholijck. Dit segghen wy mede: Maer top loochenen dat die woorden / Dit is mijn lichaem, alsoo moeten of konnen uptghelepde worden / Dit broode is mijn lichaem, want ick hebbe boven bewesen dat die wepunghe Vaders van uw' boozgheselt de welke aldus spreken niet en konnen verstaen worden van het wesentlijck ofte natuerlijck broodt.

Calvinist. Bellarminus heeft derwereldt gesocht wijs te maken dat als den Heere seyt dit broot is, dat het soo veel is of hy seyde: Dit broodt en is geen broot meer; ende als hy boozders seyt: Dit broodt is mijn lichaem, dat die spreuke hereeckent de wesentlijcke veranderinghe ende veranderinghe van 't broodt in de gantsche substantie des lichaems / als of hy seyde: Dit broodt en is gheen broodt meer, maer is door de zegeninghe in mijn lichaem verandert.

Catholijck: Ick segghe dat ghy hier wederom sluyt / ofte toont my de plaetse daer Bellarminus dit soo verclaert op dat ick se mach na-sien.

Calvinist. Dele Catholijcken verstaen dooz het

E

wooz

woordeken IS, wordt verandert, oft ghetransubstantieert.

Catholijck: Ick antwoorde met Bellarminus) welckers woorden ghy selve hier voorszelt) dat dit onwaerachtigh is / want de Catholijcken alhoewel sy segghen dat men upt het woordeken IS de transsubstantiatie kan afnemen / nochtans sy en seggen niet dat het ghestelt wort in de plaetse van worde verandert, ofte Ghetransubstantieert. Dit blijkt upt die twee Auteurs selve / te weten Bessarion, ende Wilhem Wideford, die ghy hier voort-brenghet. Den eersten seght: De wijse vande Transsubstantiatie wordt seer wel uytgedrukt met het woordeken IS. Den tweeden seght: Den sin der woorden Christi is, dit wordt in mijn lichaem ghetransubstantieert; waer seght hier een van beeden dat het woordeken IS, bereekent / wort verandert, of ghetransubstantieert: Den eersten spreekt van de heele wyse der Transsubstantiatie / ende seght dat die wel uytgedrukt wort dooz het woordeken IS, maer hy en seght niet dat dit woordeken te segghen is / wort verandert of ghetransubstantieert: Den tweeden spreekt van alle de woorden Christi samen ghenomen / ende soo is het waer dat die de Transsubstantiatie mede-brenghen / maer niet het woordeken IS alleen.

Oefghelijcx en spreekt Cornelius à Lapide, die ghy dock voorszelt / niet van het woordeken IS, maer van de heele propositie / ofte alle de woorden Christi, Die is mijn lichaem, samen ghenomen.

Calvinist. Bellarminus lib. 3. de Euchar. cap. 19. seght: Den Heere heeft het broodt in sijne handen ghenomen / heeft het ghezeghent / ghegheben aen zijne Discipelen / ende van 't selve gheseyt / dit is mijn lichaem.

Catholijck. Ick beken'tet dit zijn de woorden van Bellarminus, maer ghy lieghet als ghy seght dat dit de leerstijghe van Bellarminus is: Wat dan? Indien ghy lastijn verstaet / daer tek en twijffele / leest hem noch eens / ende ghy sult moeten bekenen (alhoewel het seer lastigh is aen eenen Calvinist sich t'onderwerpen

pen

pen) dat Bellarminus hier verhaelt niet sijn eyghen gheboelen / maer het gheboelen der Calvinisten om 't selve te wederlegghen. Stelt dan utwen bris op/en de leest hem mer aendacht.

Calvinist. Van seg Out-baders die wy by Bellarminum *lib. 1. cap. 11.* binden / is'er niet eenen eenighen die op de Transsubstantiatie past.

Catholijck. Du sie tek wel dat tek hier niet alleen mer eenen leughenaer / maer oock mer eenen hottes rick te doen hebbe die de boecken / de welke hy csteert / selfs niet van verre ghesien heeft: Want in dat heel Capittel hier vā hem by-gebrocht en heeft Bellarminus niet eenen Vader upt den welchen hy eygentlyck de Transsubstantiatie wilt goet maken: Maer leest hem by *lib. 3. Cap. 20.* daer sult ghy van hem voozgheselt vinden verrigh Daders die soo openlyck de Transsubstantiatie leeren / dat hy hartnechtygh ende eyghen-koppiggh moet zyn als eenen Calvinist, die sich niet ghe wonnen en gheeft.

Calvinist. Gregorius seght / dat onder het deeksel van lichamelijcke saken de Godlijcke cracht in de Sacramenten heymelijcker-wijse werckt. Chrysoftomus seght dat die gheschiedt onder tastelijcke ende lichamelijcke saken. Irenaeus seght dat de Eucharistie upt twee saken bestaet / waer van d'ene aerdsch is, d'andere hemelsch. Keert nu ende went de Transsubstantiatie soo veel als ghy wilt / besietse mer scherpe arentg oogen soo nauwa als ghy wilt / tek ben teene mael versekerd dat ghy dese lichamelijcke saken, al soecht ghy noch soo lanck / ja tot aen den jonghsten dagh toe daer nimmermeer en sult binden.

Catholijck. Al soetseng / al soetseng / ghy gaep al te stijf: Want de ghedaenten ofte accidenten / dat is den smaek / reuch / colat / grootte des broots die wy segghen ober te bliben / wat zyn dat vooz saken? zyn se gheestelijck ofte lichamelijck? seght ghy dat se gheestelijck zyn? hoe konnen se dan van lichamelijcke sinnen ghevadt worden? seght ghy dat se lichamelijck zyn? soo binden wy dan in 't H. Sacrament lichamelijcke saken onder de welke de Godlijcke

ke kracht werelt/ ghelijck Chrylostomus seght/ ende
 wy binden daer oock aerdsche saken / te weten / de
 roeballen / ende eene hemelsche sache / te weten het
 wesentlijck lichaem Christi, ghelijck Irenaeus spreeket.

Calvinist. Wie soude wy toch kunnen wijs-maken
 dat de accidenten die men de gantsche substantie des
 broods ontnomen heeft een lichaemlyck decksel/
 een tastelijck lichaem/ ende eene aerdsche sache zijn/
 daer sy de schaduw daer van nauwlijcx niet waer-
 heyt kunnen ghenoecht worden?

Cath. Jch beken't 't is lastigh aen eenen dooben
 te hooren / ende eenen blind-gehooren te doen sien :
 Dochtrans hoe blindt ende doof dat ghe zijt / soo
 moet ghy bekennen dat de accidenten als se noch
 het broodt by ghevoeght waren / lichamelyck, taste-
 lyck, ende aerdelich waren : Gheeft wy nu reden waer-
 om dat se soodantgh niet wesen en souden als se van
 de substantie ghescheyden zijn / bewijst wy eens hoe
 sy dooz dese af-scheydinghe kunnen ghestelijck
 worden.

Calvinist. Aristoteles lib. 6. *Metaph. cap. 2.* seght dat de
 accidenten die in de substantien zijn / dinghen zijn/
 die naest komen aen de saken die noch niet en sijn.

Catholyck. Foey! 't is eene schande de Godlijcke
 verholentheden te willen asineten met de redenen
 van een Heydensch Philosophoop : Aristoteles heeft
 oock gheleert dat de werelbt was van der eeuwig-
 heyt/ ende meer andere soodantighe grillen/ moeten
 wy hem daer in volghen?

Calvinist. De *H.* teekenen in de Sacramenten/
 ghelijck Augustinus seght/ moeten ghelijckenisse heb-
 ben met de saken die se beteekenen. Soeckt nu
 eens soo nauw-keurigh ende soo lanc als ghe wilt
 in de accidenten/ die ghelijckenisse die hier verpocht
 wort/ iek sal beschaemt staen soo ghy-se sonder ghy-
 ehelpe kunt aenwijsen.

Catholyck. Toont wy eerst nyt de Schizmatere dat
 Christus ergens gheseyt heeft dat de ghelijckenisse
 tusschen de teekenen ende beteekende saken soo
 nootsakelijck is dat de Sacramenten sonder de sel-
 ve

be niet en kunnen bestaen / en dan sal ick u toonen dat de accidenten des broods soo groote sa meerder ghelijckenisse hebben niet de bereckende sacken als het broodt selve.

Calvinist. De accidenten sonder subject en zijn niet anders als pura pura entia rationis, als schrale Ideeu of dunne beelden die in de hersenen der menschen alleen zweven / ende die bupten haere ghebachten gheen waerachtigh wesen en hebben.

Catholyck. Deseu man praet eben als of hy sonder herffenen waer / ofte indien hy eenighe heeft / sy en zijn niet bequacm om selfs oock een accident te verbeelden: Want hoe kan den smacck ofte renck niet anders als eene enckele verbeeldinghe zyn/aenghesien dat men se bat dooz de uytwendighe sinne? Indien de accidenten gheen waerachtigh wesen en hebben als in onse ghebachten soo soude pemandt oock in een schoen-lap kunnen hebben den smacck van eenen capupn / ofte van eene verdyjs / sae van alle delicatesessen / soo wanneer dat hy sich maer soo eenen smacck soude verbeelden.

Calvinist. Augustinus lib. 2. Soliloq. cap 12 Seght dat de accidentē niet en kunnen bestaen sonder de substantie daer sy in zijn. Ick soude mijnen hals daer wel ondersetren dat indien Augustinus nu leefde / en dat de Transsubstantiatie hem te ghemoet quam dat hy se booz het H. Sacrament des lichaems ende des bloets des Heeren geensing en soude erkennen.

Cath. Ick ben wel verskert dat ghy utven hals sout verlesen en noch dupsent daer by: want Augustinus seght hier alleen dat de accidenten natuerlijcker wyse niet en kunnen sijn sonder haere substantie; maer als'er questie sou zijn of Godt dit kan doen dooz sijne Almogemheyt / indien Augustinus nu leefde / hy soude segghen dat hy 't niet'er daet heeft ghedaen in 't H. Sacrament: Want / seyt hy / soo als wy hem boven hebben hoorzen spreken: Men moet ghelooven dat de substantie van broodt ende wijn niet en blijft, maer alleen de hoedanigheden ofte accidenten van broodt ende wijn.

Calvinist. Ick wil vooz de gantsche werelbt beschaemt staen soo de Ourbaders / (de weleke den- gaens leere dat Christus sijn lichaem ende sijn bloet onder de sichte bare specie des broots ende des wijns heeft ghegheben) vooz de specien de mirakuleuse acci- denten verstaen hebben. Maer hebben daer vooz verstaen de substantien selbe des broods ende des wijns / ghelyck sy met de sichte bare ghedaenten be- kleedt sijn.

Cath. Dat ghe kost beschaemt worden / ick soude u segghen dat ghe eben goeden koop sout staende houden dat wit swart is / want / volghens uw' ep- ghen segghen / daer is meerder verschil tusschen de substantie ende accidenten / als'er is tusschen wit ende swart.

Calvinist. Als wy segghen dat wy hondert Ducaten in specie hebben ontfanghen / dan verstaen wy vooz specie, de substantie self.

Cath. 't is wa' anders te segghen onder de specien, ende in specie, het eerste segghen d'Ourbaders/maer niet het tweede.

Calvinist. Wat ons de Roomsche ghesinde in de schriften van de Ourbaders eens roonen waer dat se spreken van accidenten sonder subiect.

Cath. Ghy vraeght na den bekenden wegh : ende schoon wy u dit duy'entmael roonden ghy en sult het niet willen sien. Noch ons om te voldoen aen onse ghemeente / laet ons eenighe Ourbaders / die wy alreede boven voozghestelt hebben / noch eens hoozen spreken.

Cyrellus Ierosol. seght : weet seker dat het geen broodt en is, alhoewel het soo schynt aen den smaeck, maer onder de ghedaente van broodt word't u ghegheven het lichaem.

Chrysofomus seght : Daer en blijft gheene substantie, maer de mysterien worden vernieticht door de substantie des lichaems Christi. Ghy en siet gheen broodt noch wijn.

Augustinus seght : De substantie van broodt ende wijn en blijven niet, maer alleen de hoedanigheden.

Remigius seght : De nature van broodt ende wijn en blijft niet ten zy voor soo veel de ghedaente, den smaeck ende reuck aengact. &c.

De ghene die segghen dat de substantie van broot
ende wijn niet blijft / ofte dat het gheen broodt en
is / maer de ghedaente ofte hoedanigheden van
broodt / segghen die niet dat de accidenten blijven
sonder subject :

Calvinist. Gaudentius Tract. 2. de Exodo. Seght dat den
wijn die op den Altaer is / het bloedt des Heeren is /
ghelijck Christus seght dat hy den waren wijn-stock
was / maer hy en was den wijn-stock niet anders
als onepghentlijck ende figuerlijck / alsoo en is dan
oock den wijn niet anders als eene figure des
bloedts.

Cath. Ten volght niet / want Gaudentius verclaert
daer-naer hoe dit moet verstaen worden : Want
sprekende in dat selve Tractaet van het waerachtigh
bloedt dat Christus uptghelozt heeft aen het kruys /
noemt het *vinum eius sanguinis*, den wyn van sijn bloedt,
maer hier dooz en verstaet hy het bloedt niet onep-
ghentlijck noch figuerlijck / want Christus heeft sijn
waerachtigh bloedt ghestozt aen het kruys / ergo
oock niet als hy den wijn het bloedt noemt / daerom
hadde hy oock te vozen gheseyt dat de nature des wijns
in 't H. Sacrament verandert wordt.

Calvinist. Dat den Apostel Paulus het ghene dat
den Heere Jesus ghetupghet hadde sijn lichaem te
zijn / tot dymael toe immediatelijck broot noemt /
ende een broodt dat hy ghebtedt te eten / dat wijst
ong onwederlegghelijck aen / dat hy niet en geloofde
eene wesentlijke veranderinghe van de substantie
des broodts.

Cath. Ick hebbe u boven gesept dat het Paulus oock
tot dymael toe het Lichaem Christi noemt / wat re-
den dan waerom dat ghy liebet natuerlyck broodt
verstaet / als het natuerlyck Lichaem Christi, aenghe-
sien dat oock de Hebreuwen dooz dit woordcken /
broodt, menighmael spijs verstaen ghelijck het li-
chaem Christi inder daet is / volgens sijn eyghen seg-
ghen *Ioan. 6.* Daerenhoven 't is valsch dat Christus
gheboden heeft wesentlijck broodt te eten / want
als hy het uptdeplde / en seyde hy niet / Dit broodt is
mijn

mijn lichaem, maer ~~dit~~, DIT is mijn lichaem, 't welck op het broodt, ghelijck men kan sien in het Griecx, gheusins kan passen.

Calvinist. Ten helpe niet te seggen dat Paulus dooz dit woordcken broodt hter verstaet 't ghene te voren broodt was.

Cath. Het kan al beel helpen / want dese mantere van spreken is deurgaens ghebruyckelijck in de Schysure: De roede van Moyses woerdt noch toe- de ghenoeint als sy nu een serpent was / ende de blinde en kreupelen behielden noch dese namen *Matth. 21. 15.* naer dat sy nu saeghen en wandelden.

Calvinist. Derghens in onse *H. boecken* en woerdt ghesproken van eene vernietinghe des broodts / ofte ghedaenten des broodts.

Cath. Toont my in de heele Schysure maer een enkel woerdt / daer updruckelijck ende klaer upt gheseyt woerdt / Dit broot is mijn lichaem, ofte Dit broot is een teeken mijns lichaems, ende ick sal u upt de Schysure betoonen de Transsubstantie.

Calvinist. Indsen soodanighe veranderinghe hter waer gheschiedt / als te voren gheschiedt was wanner Christus veranderde het water in wijn / sou den Apostel niet een woordcken alleen niet eens gheschouwt hebben / dat het ghene by van 't broot seyde / moest van het natuerlijck lichaem Christi verstaen worden?

Cath. Is het niet meer wonder dat noch den Apostel / noch niet eenen van alle de Evangelisten / updruckelijck gheseyt herft: Het broodt is 't lichaem Christi, ofte 't is een teeken des lichaems?

Calvinist. Soude den Apostel niet eens van dit broodt op die wyse ghesproken hebben als den *H. Joannes. 2. 9.* Van 't water doet / segghende dat het water wijn was gheworden? waerom en seght den Apostel mede sood niet het broodt is door de Transsubstantie het lichaem Christi gheworden?

Cath. Waerom en seght by oock niet met klare woorden / Het broodt is het lichaem Christi, ofte 't is een teeken des lichaems? Nu is 'er groot onderscheptus- schen

41
schen de veranderinghe van 't water in wijn / ende
tusschen die van 't broodt in het lichaem : Als Chri-
stus het eerste dede / men kost upt sijne woorden niet
weeten dat het water in wijn was verandert / want
hy en sprack niet een woort ; daerom dan boeght'er
den H. Joannes hy / dat het water was wijn gheworden ,
om dat een veder dit inrakel seude bekent sijn /
maer als hy het H. Sacrament instelde / hy seyde
met klare woorden : Dit is mijn lichaem, den Apostel
ofte Evangelisten souden te kost ghedaen hebben
aen de gheloofbaerheyt Christi, indien se hy soo kla-
re woorden ghevoeght hadden / het broot wiert veran-
dert in 't lichaem.

Calvinist : De ydele specien des broodts sonder sub-
stantie sijn gheene saken die ons eenigh boedsel na
siel ofte lichaem kunnen aen-bringhen.

Cathol. Van 't Lichaem te voeden en is niet noot-
sakelijck / van de siele, wat boedsel kan uw' broodt
gheben aen de siele ?

Calvinist : De specien des broodts en kunnen ep-
ghentlijck niet ge-eten worden / onse tanden en
maeghen laten haer met sulcken lichten kost niet
paepen.

Catholijck. Hoe betoont ghy my dat de specien niet
en kunnen ghe-eten worden ? ofte waer staer'er ghe-
schyden dat onse maegen in 't H. Sacrament moe-
ten ghepaep worden ? Wat Apostel oft Euan-
gelist heeft hier opt van ghedroomt ?

Calvinist : Ick braeghe of het lichaem Christi met
den mont des lichaems ontfanghen / met de tanden
in stucken gheknaut / na de maeghe ghesonden / en-
de / met een woort / ghe-eten kan worden ?

Catholijck. Het wordt met'er daet ontfanghen met
den mont ende ghe-eten / maer niet met de tanden
in stucken gheknaut / want daer sijn oock vele
andere spijzen die ghe-eten worden / alhoewel sy in
stucken niet gheknaut worden. Daerom seght
ghy seer wel dat het onmoghelijck is dat het glo-
riens lichaem des Heeren met de tanden gebroken /
oft in de maeghe gheknoekt soude worden ; **Wd**
seg

segghen mede daer dit onmoghelijck is / alsoo Christus berresen zijnde niet meer en can sterben / maer noch lijden.

Calvinist: Het secht volcxse dat niet beter en weet ende sulcx oock dommelijck gheloost / maecht men wijs dat Christi Lichaem niet de tanden ghebroken ende in de maeghe ghekoockt wort.

Cath. Dit is noch de grofste leughen die ghy gheloghen hebt. Ons sechtste volcxse is wijser als uwe verre-siende gemeente de welke meyn dat-se het Lichaem Christi ontfanght in het nachtmael / on-derruyschen en erfijghen sy niet anders als een stuck Broodt een teeken des Lichaems het welck soo verre van hun is als den Hemel van d'aerde is.

Calvinist: Het Concillie van Trenten heeft het woort Sacrament in eenen nieuwen sin genomen / want het stelt Sacraments-wijse teghen Gheestelijcker-wijse, daer in reghendeel by de gantsche outheyt / Gheestelijcker en Sacraments-wijse eene ende de selfde saeke betrecken-den.

Cath. Ick en gheloobe u niet / want ghy hebt my nu te dichtwilg ghelogen / daerom sult ghy u' segghen uyt de Gantsche outheyt moeten betoonen.

Calvinist: De Roomsche leeraers selve segghen Dat het waere Lichaem Christi wort in 't Sacrament ge-eten niet lichaemlijcker, maer gheestelijcker-wijse. Soo spreeckt den Cardinael Caietanus.

Cath. Caietanus spreeckt ghelijck Augustinus opber-schepden plaersen doet / te weten / dat het Lichaem Christi niet in stucken ghesneden / noch sichtbaerlijck booz de ooghen ghe-eten wort / maer sonder hinder of hzeken / wact over Christus, gelijck Augustinus oock seght *In cap. 6. Ioan.* de Capharnaiten berispre om dat-se meynen dat Christus zijn Lichaem sou t'eten geven in stucken ghekapt / Ghelijck men het vleesch der beesten vercoopt in het vleesch-huys.

Calvinist: Ick bekenne gheern mijn bottigheyt / ende segghe dat ick / noch pemant van de ondoomsche / conen begrijpen op wat wijse de Sacramentaele spe-cten niet de tanden conen ghebroken worden.

Cath.

Cath. Niet wonder dat ghe dit niet begrijpen en cout / want ghy en hebt niet eene onse van Philosophie: Andersing ghy sout moeten weten dat de *Quantitas* ofte *Extensio*, can ghehept worden / ende alsoo de *Quantitas* ofte *Extensio*, dat is / de lenghde / ende bzeede van de substantie des Broodts een van de spectien is die in 't H. Sacrament blijft / soo can de selve met de tanden ghehept ofte ghebroken worden.

Calvinist. Het is absoluut onmoghelijk dat men eene lenghde ende bzeede en dierghelijke hoedanigheden meer / sonder substantie / eghentlijck / en met den mont des Lichaems soude conen eten of drincken.

Cath. De saeke is elcer; onsen Calvinist seght dat dit onmoghelijk is / ergo 't is soo; niet te min tek loochen 'et / ende hebbe nu datelijck contrarij bevoont.

Calvinist: Den Jesuit Maldonatus en andere leeren dat het Lichaem Christi niet eghentlijck ghe-eten en woert als daer niet wesende op de wijze van die dingen die eene lenghde ende bzeede hebben.

Cath. Ghy huppelt pur als een eyter van 't een op het ander: de questie was van het eten der spectien / nu loopt ghy nae 't Lichaem. Ick segghe dan mede dat dit Lichaem daerom ghesepit woert Eghentlijck niet ge-eten te worden om de selve redenen die Maldonatus ende andere by- brengen.

Calvinist. De pdele spectien sonder substantie en conen onse Lichaemen niet boeden / noch verstercken.

Cath. Wat is het van noode dat onse Lichaemen in 't H. Sacrament ghehoedt ofte versterckt worden / aenghesien dat Christus nergens van soo een boediel ghewach maect: Nu loochene ick dat de spectien sonder substantie onse Lichaem niet boeden ofte verstercken en conen / verbolghens loochene ick mede dat se aen onse zielen de ware kracht ende vrucht des Lichaems Christi dat voer ons ghecruyst ende ghestorven is gheensting en conen afbeelden.

Calvinist.

Calvinist: Hoe-men de wesentlijcke veranderinghe van Broodt ende wijn in Christi vleesch ende bloedt/keert ofte wendt/ende aen wat zijde dat-men se aenschouwt / men siet / noch men vindt anders ter werelt niet als byendigheden/ regen-strijdigheden/ onmogelijckheden/ en dierghelijcke monsterg meer met menighre.

Cath. Tot noch toe en is niet sulckx van u beswefen gheweest: Maer als men de leeringhe van de Calvinisten wel insiet / die is een Monster welckers ghelijcke noyt te hozen in de werelt ghesien was: Want wie sal ghelooven dat Christus aen zyne kinderen booz een testament niet anders heeft achterghelaten als een stuck Broodt zijnde eene schijlderpe zijns Lichaems? Of wie en siet niet dat dese leeringe regelrecht strijdt teghen schrijfuere die nergens en seght: Dit Broodt is mijn Lichaem, ofte 't is een teeken mijns Lichaems? Ter contrarie Christus seyde dat hy dat selve Lichaem gaf 't welck booz ons gelebert sou worden aen 't Brups: Du aen 't Brups en toert noch Broot, noch teeken des Lichaems gelebert / maer zijn wesentlijck ende natuerlijck Lichaem / ergo hy en gaf geen Broodt, noch teeken des Lichaems, maer zijn wesentlijck ende natuerlijck Lichaem.

Calvinist: De Roomsche ghelinde ghelooven neffens ons dat Christus selve nae de consecratie van 't selve Broodt ende kelck met zijne Discipelen heeft geeten ende ghedroncken / waer upt soude volghen / indien het Broot wesentlijck wiert verandert in 't Lichaem / dat hy zjn selven soude ghecommuniceert hebben / ende zjn selven heel ende al wesentlijck heeft opgeeten en upghedroncken.

Catholijck. Op dit stuck gaet ghy meer als dertigh zijden becladden / en swersen / en praeten om die te betoonen, doch al te bergheefs / want ten eersten / 't en is gheen point van 't gheloof / maer 't staet een pedel bij te gelooven dat hem helst / alsoo elck hier in ontstaet met zjn abbis / ten tweeden / wat meerder ongherijmhepdt is'er in zjn selven te Communiceren / als zjn eyghen selven te draeghen in zijne handen /

handen / ghelijck Augustinus seght dat Christus gebaen heeft als hy seyde : Dit is mijn Lichaem.

Calvinist : Ick toone dat uyt de woorden Christi self *Matth. 16. 29.* ende *Marci 14. 25.* daer hy seght : Voorwaer ick segghe v. l. dat ick van nu aen niet en sal drincken van dese vrucht des wijn-stocks. Als de Heere dan het Sacrament zijns bloets instelde soo bronck hy met zijne Discipelen de vrucht des wijn-stocks.

Carholijk. 'T is ontwaerachtigh dat Christus hier spreekt van het broncken zijns bloets / ofte van den Melck der Eucharistie.

Calvinist : Van wat Melck sprack hy dan?

Cath. Ick antwoorde met den Dordrechtischen Bybel op *Luc. 22. 17.* *Num. 18.* dat Christus sprack Van den eersten drinck beker die van hem ghegheven wiert tot besluyt van het Pascha nae de ghewoonte der Joden, waerop de instellinghe des avontmaels terstont is ghevolght, in 't welke naer het uytdeelen des Broodts oock den beker uytghedeelt is.

Ick antwoorde 2. met utwe eyghen woorden dat het de ghewoonte was onder de Joden dat den Vader des huys gesing naer het eten des Paeschlams / eenen beker der dancksegginghe seghende / ende zijne aensittende huys-ghenooten en gasten toebrecht / den welchen hy placht de vrucht des wijn-stocks te noemen ghelijck de Joodsche Rituelen ende Ceremonie-boeken ons noch leeren.

Siet / hier moet ghy nootsaekelijck met den Dordrechtischen Bybel bekennen dat Christus twee verscheden drinck-bekers gebruyekt heeft. Den eersten nae de ghewoonte der Joden, die hy huij toebrecht op het eten des Paeschlams / den tweeden met den welchen hy instelde het Alberh. Sacrament naer het eten des Paeschlams.

Dit seght oock den H. Lucas soo claer als het licht banden middach: Van den eersten beker spreekt hy *V. 17.* segghende : Als hy eenen drinck beker ghenomen hadde, ende ghedanckt hadde, seyde hy : Neemt desen, ende deelt hem onder u lieden : Waer hy hy daetelijck boeghde: Ick en sal van nu aen niet drincken van dese vrucht

des

des wijn stocks. Hiermede ist claer dat hy alleenlijck spreekt van dien beker die de Joden op 't eten van Paeschlam ghewoon waeren te gheuen; blyckt uyt die woorden / Vrucht des wijn-stocks, want ghelijck ghy selve bekent / de Joden plochten dien drinck-beker alsoo te noemen: Maer in dien drinck-beker en was niet anders als enckelen wijn / soo en is 't dan niet wonder dat Christus sprekende van 't ghene in dien drinck-beker was het selve noemde De vrucht des wijnstocks.

Och als wanneer dat Lucas gaet spreken van den anderen drinck-beker dan crecht hy wel een ander register: Desghelijcx, seyt hy / nam Christus oock den drinck-beker naer t'avontmael, segghende: Desen drinck-beker is het nieuwe testament in mijnen bloede; welcken drinck-beker voor u vergoten wort.

Hier ist claer dat Lucas van eenen tweeden drinck-beker spreekt die Christus nam naer het avontmael / ofte naer dat het Paeschlam ghe-eten was / want den eersten nam hy / volgens de gewoonte der Joden, als een deel ofte Ceremonte van het eten des Paeschlams. Van desen tweeden beker en seght Christus niet dat het is De vrucht des wijn-stocks, maer dat het is het nieuw testament in sinen bloede, ende / volghens den originele Gneekschen text: *τὸ τοῦ ποτηρίου ἐκχυμένον*, dat is / dat dien beker met'er daet voor ons wiert vergoten: Maer daer en cost vooz ons / dat is / tot verghiffnisse van onse sonden / gheenen wijn vergoten wordt / maer alleen het wesentlijck Bloet Christi, ergo 't ghene uyt desen beker vergoten wiert en was geen wijn / maer het wesentlijck Bloet Christi. Laet ons nu eens sien hoe ghy u hier sult gaen heeren / en wenden / en wzinghen / om desen soo garden slach te ontgaen.

Calvinist: Maerom moet toch hier het verhael van eenen Evangelist meer ghelden als de Historie van twee. Waerom en sullen wy niet liever gelooben / dat Christus dese woorden: Ick en sal van nu aen niet drincken van die vrucht des wijn-stocks, in de instellinge van zyn avontmael heeft ggesproken als vooz: aenghesiet

sien dat-se Matthæus ende Marcus stellen naer 't about-
mael?

Cath. Een van beyden moet waer zyn / ofte dat
Matthæus en Marcus, ofte wel den H. Lucas, dese wooz-
den op haere behoorzijke plaets niet gestelt hebben:
Waerom moet ich meer ghelooben dat Matthæus en-
de Marcus dit hebben ghedaen / ende niet den H. Lu-
cas?

Calvinist: Matthæus die selve aen de tafel des Heeren
gheseten heeft ende alles ghesien ende gehoozt / heeft
dit beter geweten ende ozdentlijker mede conen ver-
haelen als Lucas die niet teghentwoozdigh en was /
ende die ons dese historije up hoozen segghen slechts
vertelt / ende dat Marcus die dese historije up den
mont van Petrus hadde ontfanghen / Matthæi verhael
van woort tot woort by nae bevesticht.

Cath. Dit is godlooslyck gheseyt / als of de autho-
riteyt van den eenen Evangelist soo groot niet en
waer als van den anderen / daer de Godlyke waer-
heyt nochtang aen alle gelyckelijck bygestaen heeft.

Calvinist: Wy en stellen den eenen Evangelist niet
hoben den anderen / noch wy en verclepnen d'au-
thoriteyt van den eenen niet / noch en vergrooten
de gheloofweerdigheyt niet van den anderen:
Wy achten-se altemael eben gheloofweerdigh / en
schryven haer oock in 't ghemeen eben veel autho-
riteyt toe / wy willen van liever ghelooben dat de
Heere dit / tweemaal soude gheseyt hebben / Ick en sal
niet drincken van de vrucht des wijn-stocks: Erst naer
het houden van 't oude Pascha / ghelijck Lucas ver-
haelt / andermaal nae de instellinghe van zyn eygen
Sacrament / als Matthæus ende Marcus ons dupdelijck
verclaeren.

Cath. Dit en zyn niet anders als ydele upbluch-
ten / die ter werelt nergens anders in en bestaen
als in eene eyghen-coppigheyt om zyne verdraepde
opinie / van Broode, ende Tecken, vast te houden. Da
betoone ich noch boozders dat dese boozsepe wooz-
den: Ick en sal niet drincken van de vrucht des wijn-stocks
niet anders en sonen verstaen worden als van den
eersten

eersten wijn beker die de Joden ghebruyekten in het eten van 't Paeschlam/bervolgheng dat Lucas de selve op haere bequaeme plaetse / ende ozden ghestelt heeft / ende niet Matthæus en Marcus, maer per ἰσοποροῦσαν ghesproken hebben / ghelijck men met honderde exempelen soude conen bewijzen upt de Schrifture.

Dooz eerst. Het ghene Matthæus en Marcus verhalen dat Christus vandē dzinck-beker gesept heeft / dat berhaelt Lucas dat Christus soude ghesep hebben van 't Paeschlam: **Te weten:** Ick hebbe ytter maeten begheerigh gheweest om dit Paeschlam met v.l. te eten eer ick lijde; want ick segghe v.l. dat ick van 't selve niet eten en sal tot het vervolt worde in 't Rijke Godts. Dese woorden en sijn by Matthæus noch Marcus niet te vinden / 't is nochtans seker dat-se Christus ghesproken heeft oft andersins de Schrifture sou faelen / soo heeft van Lucas dooz dese woorden verclaert / dat 't gene Matthæus ende Marcus schijnen te segghen van den beker des h. Sacraments / nootsaekelijck moet verstaen worden vanden wijn-beker des Paeschlams / want ghelijck Christus septe van 't Paeschlam: Ick en sal daer van niet meer eten tot dat het vervolt worde in 't Rijk Godts, soo septe hy dock vanden beker / Ick en sal van de vrucht des wijn-stocks niet meer dinccken tot dat het Coninckrijke Godts sal ghecomen sijn. De selve maniere van spreken gheeft cleerlijck te kennen dat hier opsicht was op de selve saeke / te weten / op het Paeschlam der Joden, ergo ghelijck Christus ghemercht hadde alleen op het Paeschlam der Joden, ende niet op het eten zijns Lichaems als hy septe / ick en sal daer van niet meer eten / alsoo hadde hy sijn ooghemerck alleen op den wijn-beker des Paeschlams / ende niet op dien van sijn bloedt / als hy septe / ick en sal van dese vrncht niet meer dinccken.

2. Als Christus van desen eersten beker sprack hy en gaf gheene reden waer toe dat hy diende / maer als hy sprack van den tweeden / hy septe dat hy diende tot vergiffentisse der sonden / want dat berekenen die woorden: Dit is den beker die voor v.l. vergoeten wort.

3. Christus

3. Christus seide dat hy van 't gheene in den beker was niet meer en sou d'yncken ten zy in den Hemel: Soo en sprack hy dan niet van zijn bloedt noch epghentlijck noch figuerlijck ghenomen / want noch op d'eene noch op d'ander maniere en moest hy dat in den Hemel niet d'yncken / maer wel den wijn onepghentlijck ghenomen / van den welcken hy oock *Luc. 22. 29.* sprack tot zijne Apostelen / segghende : Ick schicke v. l. het Rijk toe, op dat ghy eedt ende drinckt aen mijne tafel in mijn Rijk. **Verholghens** als Christus seide dese woorden: Ick en sal niet meer drincken van dese vrucht des wijn-stocks, hy en sprack van zijn bloedt niet noch epghentlijck noch figuerlijck / maer alleen van dien enckelen wijn den welcken de Joden upt eenem besonderen beker plochten te d'yncken in of naev het eten des Paeschlams.

Calvinist. Wie heeft opt soo lanck als de werelt ghestaen heeft / erghens gehoozt dat de wijle de substantie des wijns een vrucht des wijn-stocks zijn / dat de accidenten des wijns / vruchten des wijn-stocks ghenoeint worden?

Cath. Ghy gaet al voort met uw' phantasie. Ick segghe dan wederom dat Christus dooz de vruchten des wijn stocks de accidenten des wijns niet en berstaet / maer de substantie des wijns de welke was in den beker niet van 't H. Sacrament / maer in den ghewoonlijken beker der Joden. Daerom al wat ghy twaelf volle zijden daernaer praet ende swetst en comt hier nu niet te p'poooste.

Calvinist. Christus heeft gheboden dat men in 't ontfanghen van 't H. Sacramen soude zijnder ghebachtenisse houden / segghende doet dat tot mijnder gedachtenisse. *Luc. 22. 19.* Soo en can 't dan zijn natuerlike Michaem noch bloedt niet zijn / want men can epgentlijck gheene ghebachtenisse houden van die dingen die teghenwoordigh zijn / of die noch gheschieden / maer van sacken ofte persoonen alleen die te vozen gheweest ofte afwesich zijn.

Cath. Dooz eerst / waer staet het gheschreiben dat men in 't H. Sacrament gedachtenisse moet houden van

van eene saeke ofte persoon die teghenwoordich is / ter contrarfen den H. Paulus I Cor : 11. seght datmen soude gedachtenisse houden van de doot des Heeren , ergo niet van eenige saeke die teghenwoordigh is, want de doot des Heeren is over vele hondert jaeren alree ghepasseert.

Daer-en-hoben Christus en heeft niet geseyt. Doet dat tot MYNDER ghedachtenisse, als siende op sijnen persoon, maer hy seyde/dolghens den Griexschen text / Doet dat tot MYNE ghedachtenisse, als siende alleen op het dat hem aenginck / t'welck ons den H. Paulus verklaert heeft/te weten / dat wy souden ghedachtenisse houden van de doot des Heeren / soo en is van niet van noode dat wy ghedachtenisse houden noch van Persoon, noch van eenighe saecke die in t'w. Sacrament teghenwoordigh is.

Doch ghenomen dit moest soo wesen / waerom toch en kan men gheene ghedachtenisse houden van eenen persoon ofte saeke die teghenwoordich is/ als in den persoon ofte saecke verschepden opsichten sijn/gehijck'er metter daet in t'lichaem Christi sijn? eerst booz soo veel als het daer teghenwoordich is / ten tweeden booz soo veel als het gheleeden heeft; het eerste maect ons indachtich van t'weede / wat ongherijntheit is hier? alsoo kan ick den persoon van eenen teghenwoordighen Coninck aensten als een persoon die booz desen treffelijcke victozien teghen sijnen vbandt ghebochten heeft. Seght nu nu eens waerom dat dit niet gheschieden en kan.

Calvinist, Augustinus, Aristoteles, ende Cornelius Jansenius Bisschop van Ghent seggen dat niemant ghe-dencht als aē saecken die niet teghenwoordich sijn.

Catholyck. Wel aen / laet ons dat nu soo nemen (want daer mede en wort niet om herre gestooten datmen eene teghenwoordighe saeke met verschepden opsichten kan aenmercken) laet ons dan het gheboelen (ende van Augustinus, ende van Jansenius ende van Aristoteles aennemem/dit en strydt niet een hayz teghen ons/ want noch Christus, noch Paulus en hebben ons niet geboden ghedachtenisse te houden

51
houden van een Persoon ofte saecke die teghentwooz-
dich sijn/maer ghelijck Paulus met dupdelijcke wooz-
den verklaert/ van de doot des Heeren die ober lauch
al ghepasseert is / boozders niet.

Maer wat seght ghy nu/van t'ghene David seght/
dat wy aen Godt wel konnen gedencken die noch-
tans ober al teghentwoozdich is / ende in den welc-
ken wy sijn/leben'en roeren?

Calvinist: Dit komt hier soo wepnich te pas dat
ick soude vzeesen mijn tijdt te verliesen soo ickse
wilde wedetlegghen.

Catholyck. Ten schozt hem daer niet/lebe vzent/
want ghy hebt meer tijdt verlozen met ydelen klap/
maer hier en siet ghy gheen mantven aen te setten:
ende om de waerheyt te segghen / t'waer veel be-
ter gheweest dat ghy op alle onse argumenten
gheantwoozt hadt / t'en komt niet te pas, als met soo
menighe stauwe stucken / ghelijck wy tot noch toe
ghesien hebben / te boozschijn te komen.

Ghelijck ghy noch boozders doet als ghy eenige
ontvaders boozstelt die segghen dat het beelde de saecke
self niet en kan sijn: ick vzaghe is van een beelde ende
ghedachtenisse van eenighe saecke al een dinghen by
u: ick en weet niet wat klap dat ghy noch al sult
uytslaen; maer dat beelde ende teecken des lichaems
daer de heele schrifture niet een enckel woozdt van
en vermaent / licht soo verbaeyt in uw' herffenen
dat ghe self niet en weet wat ghe seght.

Doch eene plaetse alleen moet ick hier aenmer-
ke die gy boozvzenght uyt de Diaken Epiphanius *Synod.*
Nicen: 2. Act. 6. op dat de heele werelbt mach sien dat
ghy ofte een onghestudeert mensch zyt / oft eenen
buplen bedzieghet. Ghy stelt desen Epiphanius booz/
en doet hem soo spreken: Het beelde des Lichaems en
kan gheensins het Goddelijck lichaem self sijn: Dat ghy
hem ghelesen hadt ghy sout booz de ooghe ghesien
hebben dat die sijne eyghen woozden niet en sijn /
maer vande ketters; doch daer is wepnich aen ge-
legghen / want dit is waerachtich: indien het alleen
het beelt des lichaems is/soo en is't het natuerlijck
lichaem

lichaem self niet/maer Epiphanius hadde te vozen te-
gghen dese ketteren op die selve plaetse/die ghy vooz-
stelt / gesept : den Heere, d' Apostelen, ende Vaders en
hebben het onbloedich sacrificie dat van de Priesters ghe-
offert wort nergens een beeldt ghenoecht, maer het lic-
haem selve, ende het bloed selve. hier mede te niete
doende het breidt ende recken der ketteren.

Calvinist: Indien het ons in sulck eene ernstighe
saek was ghevozlost te boerten sonden wy niet den
h. outbader Tertullianus *de carne Christi* niet moghen
segghen. Heeft dan den Heere de duyternissen ghesocht,
of is hy onder die inghebeelde specien sonder substantie gaen
schuylen om sijnen glans te vertoonen?

Catholyck Hoe? noemt ghy dat boerten, de arme
ghemeente / die dese boecken niet en kan naesien /
bedrieghen? 1. t'is seker dat Tertullianus hier niet en
spreekt van t'Alberheyligste Sacrament. 2. Ghy
bedrieght als ghy dese wort epgghen woorden: of on-
der die inghebeelde specien sonder substantie gaen schuylen,
nessens de andere stelt niet mindere letteren / als of-
se van Tertullianus gheseyt waren / daer ghy moest
weten dat pemaer dese plaetse van Tertullianus kost
naesien / ende u obertuyghen van leughen ofte be-
driech.

Calvinist: Dat dese woorden: Dit is mijn lichaem
soo moeten verstaen worden: Dit broodt is in figure
of beteecken mijn lichaem; kan bewesen worden wy
berscheyden andere plaetsen vande schizme / alsoo
staet'er *Gen: 40. 12.* De dry rancken sijn dry daegen, ende
v. 18. De dry korven sijn dry daghen, dat is / beteeckenen
dry daeghen; ende *v. 26. 27.* De seven koeyen sijn seven
Jaeren &c.

Catholyck. Niet van al dit en komt hier te pro-
pste / want hier wy en volghet niet dat dese woord-
den: Dit is mijn lichaem mede soo moeten verstaen
worden: want daer is groot verschil tusschen een
h. Sacrament / ende tusschen doornen ofte ghe-
sichten van de welke op die voozgestelde schizme-
plaetsen ghehandelt wort.

En anderen/volgens den reghel van Augustinus.
De schriften moeten ghenomen worden in eenen
eygen sin/ soo lauck alffer gheene nootsaekelijck-
hepdt is om contrary te doen/ maer daer en is gee-
ne nootsaekelijckhepdt om dese woorden: Dit is mijn
lichaem in eenen oneygen sin te verstaen/ergo soo en
moeten se soo niet verstaen worden.

Calvinist: Om naerder tot de saecke te komen sal
sich twee ofte dyp plaetsen bybrengghen upt de wel-
cke het klaerlijck sal blijcken dat de Sacramenten
die Godt wel eer onder sijn volck opgherecht heeft/
woorden gheseyt de saeken selbe te sijn/waer van zy
alleen H.H. teekenen waeren.

Catholyck: Ick sal die plaetsen seer gheerne
hoozen.

Calvinist: Gen. 17. 10. seyde Godt tot Abraham: die is
mijn verbondt, dat is te segghen / t'is een teecken van
mijn verbondt.

Catholyck. Daer en is niet eens aen te twyffe-
len of dit is soo te verstaen: want soo heeft
als Godt gheseydt hadde: Dit is mijn verbondt / by
boeght'er tot berklaringhe daerelijck by: Dit sal een
teecken sijn des verbonds.

Calvinist: Exodi. 12. 17. wozt gheseyt: Het is het Pascha
des Heeren, dat is te segghen / beteekent Pascha.

Catholyck. Dats onwaerachtich dat het te seggen
is beteekent, de boozgaende ende volgende woorden
gheben contrarie upt: De boozgaende spreken van
het eren des Paeschlams / de volghende v. 27. seg-
ghen dat het Paeschlam eene offerande was / want
het wozt ghenoomt Paesch-offer / dat is / ghelijck de
woorden luyden/eene offerande booz den boozganck
upt Egypten / want Phas of Pascha, is doorganck te
segghen; als dan de schrifte seght / Het eren des
Paeschlams is het Pascha of deurganck/dooz Pascha
verstaet sy eygentlyck / ghelijck de schrifteur dit
berklaert/ eene Paesch-offerande/t'welck niet anders
kan verstaen worden als eene offerande voor Pascha,
ofte deurganck upt Egypten, soo moeten dan dese
woorden niet ghenomen worden als beteekender.

wijse, maer eppentlijck/want het eten van t'Paesch-
lam was eppentlijck eene offerhande voor den deur-
ganch upt Egypten.

Calvinist: *Galat. 4. 22.* seght Paulus van de twee so-
nen van Abraham, datse twee testamenten sijn, dat is /
twee testamenten beteekenen.

Catholijck, Dit en doet hier niet te propooste /
want ghy moest spreken van Sacramenten / ende
ghy spreekt hier van dinghen die gheene Sacra-
menten en waeren / upt de welke men gheene con-
sequente trecken kan tot het alderheylschste Sa-
crament des Antaers / blijft dan tusschen twee pae-
len / andersins ghy sult van my anders niet arhgen
als ego consequentiam, en dan sult gy groote moepte
hebben om die te proberen.

Calvinist: Ick hebbe de vermaerde plaetse des
Apostels *1. Cor. 10. 4.* voor t'leste bewaert daer Pau-
lus seght: De steenrotse was Christus. Dat is te seggen/
de steenrotse, daer Moyses het water upt sloegh in de
woestijne / beteekende Christum.

Catholijck Te vergheefs brengh ghy eenige H. O.
Vaders ende andere Catholijcke leeraers te voor-
schijn die dit soo verstaen hebben / want dit wort u
lichtelijck toeghestent. Maer de schrijfture ver-
claert haer selven als sy met klaere woorden daer
by seght dat dit Gheestlijcker-wijse moet verstaen
worden: want sy seght: Sy droncken van de gheeste-
lijke steenrotse die haer volghde. Welcke was nu dese
gheestelijke steenrotse? Die was Christus seght de schrif-
ture: Daer naer seghtse mederom/dat dit geschie-
de tot eene figure voor ons: Toont my segghe ick
noch eens waer de schrijfture soo spreekt van dese
woorden: Dit is mijn lichaem. Ofte wel dat dese
woorden gheensins in eenen eppen sin konnen ver-
staen worden / andersins ghy en doet niet een siet
op: waer / ofte by welcken Evangelist ofte Apo-
stel heeftse geseyt dat dese woorden Dit is mijn lichaem
geestlijcker-wijse moeten verstaen worden: gelijk sy
spreekt van de steenrotse? waer heeftse gheseydt/dat
het eene figure ofte tecken des lichaems is / ghelijck-
se

se dat uytleght bande besnydenisse: toont my maer een enckel titelken daer van in de schryftuer: **Ju-** dien ghy dit niet machrich en sijn / soo en deught dit uw' ghevolgh niet Dit is mijn verbondt, dat is / bereeckent het verbondt, de steenrotse was Christus, dat is / bereeckende Christum, ergo Dit is mijn lichaem, dat is / bereeckent het lichaem, dese consequentie / segghe ick / en deught niet / want ten is niet te dencken dat de schryfture haer selben hier ober nergheus en soude verclaert hebben aengesien datse dit doet op andere plaetsen / daer nochtans het alderheyligste Sacrament zene saeke van onghelijckelijck meerder ghewicht was als het verbondt, ofte Steen-rotse

Dit ghevolgh en deught mede niet: De schryfture ghebruyckt zene figuerlijcke mantere van spreken in de Sacrament van t'out testament / ergo sy doet dat oock in die van het uientw; want de eerste en waren anders niet als enckele figueren / de tweede sijn de waerhepdr.

Indien ghy my voorstelt dese woorden Christi Ioan 6. mijne woorden sijn gheest ende leven, ten kan u niet baten: want ick loochene dat dit te segghen is: Sy moeten gheestelijcker-wijse verstaen worden / ofte he toont my uyt andere schryftuer-plaetsen / dat gheest ende leven, te segghen is gheestelijcker-wijse: Indien ghy niet is van al dit en kont doen / bekent dan uw' onmacht ende gheeft by de saeke verlozen / want wy en hebben niet uwe epgen verklaringen noch consequentien / die ghy alleen recht uyt uw' eygen vernuft / niet te doen / daer moet bewijs sijn uyt de schryfture / eerst / datse ergens niet klaere woorden en dypdelijck seght dese woorden Dit is mijn lichaem, t'is een teecken ofte figure des lichaems / ofte datse niet anders als gheestelijcker-wijse moeten verstaen worden: ten tweeden / dat dese woorden / gheest ende leyn, te segghen sijn / gheestelijcker-wijse.

De plaetsen van sommighe heylighe Daders die ghy hier boozders wederom inboepert om te toonen dat het eene figure is / hebben wy boven beantwoort ende van uw' berepsicht dat ghy ons uyt de

heele ont hepdt sout toonen dat se het H. Sacrament
 ghehouden heeft / alleen voor eene figure des lichaems.
 Laet ons alleenlijck opnemen eene plaetse ofte
 twee daer ghy utw' volcxken mede bedyngghen wilt.

De eerste is van Augustinus die seght De Heere en
 vreesde niet te segghen Dit is mijn lichaem, als hy het teec-
 ken sijns lichaems gaf.

Leest Augustinus noch eens / ende ghy sult bebin-
 den dat hy uytleght dese woorden *Deuteron* : 12. 23.
 Het bloedt is de ziele, de welke hy aldus seer wel ber-
 klaert : Het bloedt is een teecken vande ziele, dan ber-
 klaert hy dese woorden : Dit is mijn lichaem, op de
 selve maniere : volghens dan dese verklaringsghen
 van Augustinus, is het H. Sacrament een teecken van
 t' lichaem Christi dat wesentlijck daer teghenwooz-
 dich is, want ghelijck het bloedt vande beesten geen
 teekē vande ziele kan wese / is zo dat de ziele niet'er
 daet in het lichaem is / alsoo wilt Augustinus hier
 anders niet segghen als dat het H. Sacrament an-
 ders gheen teecken en is als van het lichaem Christi
 dat wesentlijck ende met de daet selve daer teghen-
 woordich is.

De tweede plaetse is van Beda, den welcken seght :
 De Heere heeft het Sacrament van sijn vleesch en van sijn
 bloedinghestelt inde figure des broodts ende des wijns.

Beda en kost niet krachtigher spreken vooz ons :
 Ick sie wel dat ghy alreede vergheten hebt dat ghy
 hoven / ick en weet niet hoe vele zijden papiers hebt
 bekladt om te bewijfen dat de figure ofte beelde
 van eenighe saeke / de saeke self niet en kan sijn :
 merck nu wel op de woorden van Beda, hy en seght
 niet dat het broodt eene figure des lichaems is /
 noch den wijn een figure des bloedts / maer dat
 Christus het H. Sacrament van sijn vleesch ende
 bloedt inghestelt heeft in de figure des broodts en-
 de des wijns : maer / volghens utwe eyghen bewij-
 sen / de figure en kan de saeke selve niet sijn / ergo
 hier en kan noch broodt noch wijn sijn / aenghesien
 dat Beda seght dat'er de figure des broodts ende
 des wijns is.

De andere plaetsen sijn van t' selbe alop / ghelijck
als ghy Ambrosius soo doet spreken als of hy seide
dat het hooft ende wijn figuren van t' lichaem en
bloedt sijn / daer hy dit seght van het sacrificie ofte
offerhande / de welcke wy mede segghen eene figu-
re te wesen bande offerande aen t' kruys.

Wat ghy seght datmen dit woordeken figure up
de leste dzucken van Ambrosius uptghefchrappt heeft
en kan ick niet aennemen / want ick hebbe eenen
dzuck van Ceulen by Anthon Hierat in t' Jaer 1626.
daer dit woordeken noch uptdzuckelick staet / hebt
ghy eenen dzuck die noch verscher is wijs en ong-
aen.

Doch wat willen wy langher besich sijn met
Ambrosius? Dese sijne woorden sijn klaer. Voor de
consecratie is t' wijn, naer de consecratie wort daer ghe-
maect het bloet t' welck de menschen verlost heeft. Daer
naer seyt hy dat de wetten vande nature verandert worden,
toont my hoe dit in u' nachtemael gheschiedt.

Calvinist. De Roomsche supponeren dat de figure-
lijke woorden en wijsen van spreken altydt don-
ker sijn / ende oorzaecke tot misverstandt ende dwa-
linghe gheben / en ick wil het teghendeel bande ver-
maerste meesters in de welsprekentheid bewet-
ten.

Catholyck. Ick hreese dat ghe te kozt sult scheren.

Calvinist: Aristoteles seght dat de oneyghentlijke ma-
niere van spreken yets heeft dat seer vreemt voort komt; maer
dat nochtans klaer ende aenghenam is.

Catholyck. West Aristoteles noch eens / want ick en
kan by hem sulcx op die plaetse niet binden.

Calvinist. Cicero seght dat de oneyghentlijke woo-
den sijn als sterren die een seker licht brenghen aen
de reden.

Catholyck. Cicero spreekt van ghelijckenissen de
welcke als-se klaer sijn de rebeninghe verlichten
ende wel van alle menschen ghebapt worden.

Calvinist, Maratius seght. Dat eene verbloemde wijs-
se van spreken altemet eben klaer is / als of-se met
eyghentlijke woorden wiert upghedzucht.

Catho.

Catholyck. Maratius spreekt namelijck van dese wijze die de menschen deurgaens ghebruycken als sy segghen Drinckt dat glas oft dien beker uyt. , t'welck alle menschen sonder eenige verclaeringhe verstaen van t'gene in t'glas ofte beker is ; heel anders is 'er in dese woorden : Dit is mijn lichaem, de welke de Calvinisten self om op eenen oneyghentlijcken sin te trecken met vele kromme spzongen moeten draep-en en wenden / soo datse de woorden die klaer sijn/berdupstren.

Den H. Thomas ende andere van onse leeraeg/die ghy boozberg noch inbrenghet om te toonen dat wy selve bekennen dat Christus eene oneyghentlijcke maniere van spreken ghebruyekt heeft / naemelijck als hy seyde Dese Kelck is het nieuw testament in mijnen bloede, verstaende door den Kelck t'ghene dat 'er in was : en doen niet ter saeke / want behalven dat dese maniere van spreken soo klaer is datse daetelijck van alle menschen verstaen wort / soo wortse daer-en-hoben noch van Christus selve verclaert als hy seyde Drinckt alle daer uyt : dat is / soo dese woorden luyden/drinckt t'ghene inden beker is toont my nu waer dat Christus die woorden / Dit is mijn lichaem anders verclaert heeft. danse met 'er daer luyden.

Calvinist Den Jesuit Salmeron seght: Het bloet wort in den selven zin gheseydt het nieuw testament te sijn ghelijck de besnijdenisse wort het verbondt ghenoecht, te weten, eene afbeeldinghe des verbondts.

Catholyck : 't is wat anders te segghen dat het bloedt Christi eene afbeeldinghe van het nieuw testament is / ende wat anders dat den wijn eene figure ofte afbeeldinghe van t'bloedt is.

Calvinist : Indien de laetste woorden des Sacraments oneyghentlijck sijn / waerom en sullen de eerste niet kunnen oneyghentlijck mede wesen ?

Catholyck. De eerste woorden kunnen eygentlijck ghenomen worden / waer toe dan oneyghentlijck / aenghesten dat noch Christus, noch ymandt van de Apostelen / noch bande Evangelistē noyt / doock selfs niet met een letterken / heeft te kennen gegeven dat Christus sprekende dese woorden, Dit is mijn lichaem,

daer dooz verstaen heeft een teecken ofte figure des lichaems: maer in de laeste woorzen heeft Christus sijn selven verklaert: 1. segghende: Drinkt alle daer uyt, want de Apostelen en kosten niet anders uytdrinken als het ghene inden kelck was 2. seght hy by Mattheus 26. ende by Marcus 14. ghehende den beker: Dit is mijn bloedt des nieuwen testaments, waer mede de oneygentlijke woorzen van Lucas duydelyck uytghelept worden: met wie wilt ghy t'nu houden? met Mattheus en Marcus, ofte met Lucas? seght ghy niet alle dyp? seer wel / doet dan ghelyck ghy hebben ghedaen hebt / als'er questie was van de vrucht des wijnstocks, ende leght de woorzen van Lucas uyt dooz de woorzen van Mattheus en Marcus, ende soofult ghy sien waerom dat de eerste woorzen: Dit is mijn lichaem niet en kunnen oneyghentlyck verstaen worden / te weten / om dat de schryfture die woorzen nergheens verklaert / maer wel de leste woorzen by Lucas, de welcke van Christo selve by twee andere Ehangelisten verklaert worden.

Calvinist: Is dat niet oneyghentlyck ghesproken dat de Heere aen sijne Discipelen een beedtz broodtz / ghelyck haere zinnen gherupghden / langhende / ende haer daer by bevelende dien te nemen ende te eten / het broodtz in substantie niet en soude verstaen hebben / maer alleen de sichtbaere ghedaente des broodtz?

Catholyck. Ten is niet waer dat Christus aen sijne Apostelen belast heeft een beedtz broodtz te eten / noch hy en heeft oock van die bete broodtz niet geseyt: Dit is mijn lichaem.

Calvinist. Is dat niet oneyghentlyck ghesproken dat de Heere die pdele toeballen des broodtz haer presenterende en segghende / neemt ende eet / niet en soude verstaen hebben dat sy die sichtbare speelen / maer sijn natuerlyck ende vleeschelyck lichaem souden nemen En eten?

Catholyck. Neen t' toech / dat en was niet oneyghentlyck gesproken / want sijne woorde waert soo klaer als den nuiddach / neemt ende eet, waert saecken dat hem

hem pement hier op ghebzaeght hadde / wat sullen wy nemen en eten? hy en soude niet geantwoort hebben / broodt een teecken myns lichaems, want dat en heeft hy niet'er daer niet gheseyt/maer mijn lichaem, segghende: Dit is mijn lichaem sonder daer hy te boeghen broodt ofte teecken.

Calvinist. Is dat niet seer onepghentlijk gesproken dat den Heere sijn natuerlijck ende bleeschelijck lichaem onder de specten des broodts quansups be-lobende te gheben/ ende ghebiedende het selbe te nemen ende te eten / een geestelijck lichaem soude verstaen hebben?

Catholijck. Heeft dan den H. Paulus oock onepghentlijk ghesproken als hy gheseyt heeft dat onse bleeschelijcke lichamen / naer de berrijfentisse gheestelijcke lichamen sullen zijn?

Calvinist: Is dat niet oock (om een eynde te maken van die byemde figuren) seer onepghentlijk ghesproken dat den Heere Christus selbe een vrucht des wijnstocks noemt / 't ghene dat hy niet sijne Discipelen ghedroncken hadde?

Catholijck: 't Is meer als tijt dat gh'er een eynde van maect / want ghy herhaelt eene ende de selve saeke soo dickwils dat m'er van walgen sou. Nu loochene ick dan wederom / ghelijck ick boven ghedaen hebbe / dat Christus 't ghene in den keelck van 't H. Sacrament was / de vrucht des wijn-stocks ghenoeemt heeft.

Calvinist. De reden selve bereyscht dat het woordken Dit van het broodt alleen / waer van immer statelijck te hozen ghesproken was / ende dat den Heere in sijne handen hadde / verstaende woerde/ende dat / wanneer het woordken IS twee saken van verscheyden nature / als hier het broodt ende lichaem Christi zijn / aen malkanderen binde / dat het van gheene wesentlijcke maer eene beteeckenende vereensinghe alleen / verklaert woerde.

Cath. Daer de Schyftuere klaer is en geldt gheene reden / immers komt het alleen op de reden upt / soo zijn de Calvinisten lustigh boozsien om te toonen dat

dat

dat haere opinte onseplbaer is: Ick segghe dan noch eens dat het woordteken DIT niet gheseyt en wort van het broodt/ noch dat het woorden is het broodt ende lichaem niet te samen en boeght/ ende soo lanch als ghy my uyt Schrifture niet en sult konnen bewyssen/ (soo als ghy tot noch toe niet gedaen hebt) dat se erghens seght: 't is eene figure of te reecken des lichaems/ ick sal 't blijven loochenen/ want hier en kan de reden niet ghelden/ ende oock alle redenen ontbreken u.

Calvinist. Alle de voorgaende ende volgende woorden ende omstandigheden des Texts verskeren ons/ ende leeren ons ontwedersprekelyck dat de consecratie woorden des Heeren gheene andere veranderinghe in 't broodt ghewrocht hebben als dat sy 't van een gemeen broodt/ een gheheylighde broodt/ ende sijn Lichaem Sacraments wyse ghemaeckt hebben.

Catholijck. Hier mede sijn alle de monden gestopt/ want desen nientwen Phytagoras *αυριος ερα*, seght dat het onwedersprekelyck is/ hier mede is de sake heel klaer: Nochtans my dunckt dat 'er niet weynigh teghen te segghen en valt: Want aengaende de voorgaende woorden/ de Evangelisten seggen dat Christus, broodt nam/ en dat hy broodt brack/ ende broodt zeggende/ ende dat hy seyde neemt ende eedt, niet/ dat broodt is mijn lichaem/ maer alleenslyck Dit is mijn lichaem, om te toonen dat hy nu geen opsicht en hadde op het broodt, noch oock op eenige figure ofte reecken, want de volgende woorden sijn klaer als hy seght dat hy gheeft dat selve 't welck sal hanghen aen 't Krups/ dat en was noch broode noch figure des lichaems/ maer 't lichaem self in sijn weien/ soo en gaf hy dan noch broodt, noch figure des lichaems/ maer sijn lichaem self in sijn Wesen: Daer op volght: Doet dat tot mijne ghedachtenisse: Hy en seght niet 't ghene ick u ghebe en is maer eene ghedachtenisse/ maer ghelyck den H. Apostel dat verklaert: Soo dickwils als ghy dit dorn sult zyt ghedachtigh de doot des Heeren; de ghedachte-
nisse

nisse en siet op 't H. Sacrament self niet / noch op den persoon Christi, maer op de heele actie van bedienen / en eten / ende op sijne doot. Wat nu de andere omstandigheden aengaet : Den H. Lucas ghetuyght / volgens den oztiguelen Grieckschen text / dat den beker selver voor ons ofte tot verghiffnisse van onse sonden uptghestort wiert / maer daer en kost niet voor ons uptghestort worden als 't wesentlijck bloedt Christi, ergo 't ghene upt den kelck ghestort wiert en was niet anders als het wesentlijck bloet Christi. Epndelijck hy gaf een testament, wie sal konnen ghelooben dat soo eenen machtighen Heere / soo eenen Vader die sijne kinders tot den epnde bemintde / hun niet anders booz een testament heeft achter-ghelaten als een stuck broodt ofte een gheschilderde lichaem : Wat seght ghy nu : is utwe leerlinge noch ontwedersprekelyck : goeden man als ghezyt / met wat satermarren en beuselinghen dat g'utwe domme ghemeente in slaep wieghe.

Calvinist : Augustinus seght : Indien een schelmstuck ofte eenigh ander boos werck u in de Schryfture schijnt ghehouden te worden / 't is eene figurelijcke wyse van spreken. Ten 3y / seght den Heere Ioan. 6. 53. dat ghy het vleesch vanden Sone des menschs eet ende sijn bloedt drinckt soo en hebt ghy gheen leven in u : hy schijnt met dese woorde eene boosheyt of schelmstuck te ghebieden / 't is dan eene figure die ons ghebiedt dat wy aen de passie des Heeren moeten ghemeenschap hebben &c.

Catholijck : Siet dat ghy utw' volck hier wederom niet en bedyseght / en seght recht upt / dat Augustinus hier niet en handelt van 't Alderh. Sacrament ghelijck men upt sijn heel Tractaet oock kan sien / upt het welck klaerlijck blyckt dat hy van opinie was dat men Ioan. 6. van 't H. Sacrament niet en sprack. 2. Seght aen utw' volck recht upt dat Augustinus hier siet op het vleeschelijck verstant van de Capharnaiten, de welke / ghelijck Augustinus oock seght / sich tabrelden dat Christus booz hunne ooghen sijn lichaem in stucken sou kappen / ende alsoo 't eten ghe-

ven

ben niet stucken en brocken; ghy selve kost wel weten dat Augustinus dit seyt/ende dat hy dit een schelmstuck noemt/oversulst dat de woorden Christi figuerlijck te verstaen sijn / niet dat se het H. Sacrament raeken / maer alleen het gheloobe in den lijdenden Christum. Gaet dan heven/ende spreekt / segghe ick noch eens/ recht upt aen uw' volck sonder bedroggh ofte betwimpelinghen.

Maer dat ghy aldus de woorden vanden H. Augustinus betwimpelt hebt/gaet ghy het wederom stellen op liegghen ende bedriegghen. 1. 'T is ghelogghen dat de gantsche Schrifure uwe uytlegginghe begunstighet, want tot noch toe en is'er op hondert jaren niet een Calvinist geweest die ons heeft konnen aentwysen waer dat de Schrifsture seght / 'T is eene figure of teecken des lichaems, ofte dit broodt is mijn lichaem: Toont ons dit eer ghe soo schreeuw. 2. 'T is noch onbeschaemderlijcker ghelogghen dat alle de Outvaders uwe uytlegginghe ghelooft ende haere naercomelinghen hebben overghegheven; ick hebbe u boven met den neus op hune spreukē/rakende de Transsubstantiatie/ gelept/ende u overtupghet van contrary. 3. 'T is groot bedroggh/als ghy seght/dat alle de omstandigheden des texts uwe opinie nootzakelijck maken; ick hebbe u nu dadelijck / ende dit heel schryft deur / gantschelijck contrary bewesen. 4. 'T is schandelijck ghelogghen dat'er niet inde werelde tot dese ure toe by-gebrocht is dat de minste waerschynlijckheyt heeft tot voordeel van de wesentlijcke veranderinghe des broodts in Christi Lichaem. 5. 'T is ghelogghen dat de Roomsche leeraers selve noch niet en weten wat het eyghentlijck is, want alhoewel sy verschillen in de wyse van dit mysterie upt te legghen / soo komen se nochtans allegaer hier in over een dat'er wesentlijcke veranderinghe gheschiet/om dat de woorden Christi, Dit is mijn lichaem, gheensing en kunnen anders verstaen worden/ alsoo de Schrifure nergens en seght dat het broodt het lichaem is, noch dat het een figure of teecken des lichaems is; soo moeten sy van nootzakelijck ghenomen worden van 't wesentlijck lichaem Christi, dit en kan niet wesen

wesen ten zy dat het broodt berandere in't lichaem/
ergo dit gheschiedt soo. 6. ^o **T** is gheloghen dat Do-
minicus de Soto in 4. sent. dist. 11. Q. 1. Art. 1. seght dat'er
in dese materie / soo vele sinnen als menschen zijn, doch
dit verghete ick u / want ick en gheloobe niet dat
ghy hem selve ghelesen hebt: Maer als ghy upt-
roept dat'er niets voor de Calvinisten over en blijft dan ee-
ne suyvere victorie sonder sweet en sonder slach te slaen, dan
toont ghy dat ghe eenen kloecken soldaet zyt / ghe-
lijck dien by Plautus die met eens te aessent duycent
mannen verflaghen hadde.

Calv. Indien ghy de Roomsche leeraers vraeght
wat sy upt die woorden / dit is mijn lichaem / afne-
men / sy sullen alle upt eenen mont segghen dat den
Heere wesentlijck ende dooz de Transsubstantiatie
is in 't Sacrament.

Catholijck. Daer seght ghy ten lesten de opzechre
waerheyt / ende bekent dat alle de Roomsche leeraers
in de sache self ober-een-komen.

Calvinist. Maer soo ghy haer boozders vraeght
wat sy met dat woort Transsubstantiatie verstaen / ghy
sult met den eersten haere oneensigheyt bemercken /
want sommighe segghen dit / andere dat / &c.

Cath. Du moet ghy immerg bekennen dat het
verschil onder onse leeraers van de sache self niet
en is / want nu hebt ghy dareljck gheseyt datse af-
legaer upt eenen mont de wesentlijcke beranderinge
toestemmen / soo en is dan dit verschil niet anders
als ober eenighe woorden ofte wijsen op de wel-
ke dese beranderinghe gheschiet. Zijt ghy daer o-
ber verwondert? Daer ghy leden niet anders in
ul. nachtmael en hebt als broode, een teecken des lic-
haems, daer bekent nochtans Joannes Calvyn lib. 4. In-
stit. Cap. 17. §. 7. dat die verborgenthey met gheene woor-
den vervadt can worden, het welcke ick sie, seyt hy / dat ick
't selfs in mijnen gheest niet ghenoech en vatte, 't welck ick
geerne bekenne, op dat niemant de hoogheyt vā dese verbor-
genthey met de maete mijnder kintsheyt en mete, maer ick
vermane de lesers dat sy haer ghevoelen binnen dese soo vele
de nauwe palen niet en houden, maer liever arbeiden om
hoogher

hoogher te climmen, dan sy souden door mijne leydinghe connen comen; want soo wanneer ick van dese saeke spreke, als ick ghearbeyt hebbe om alle dinghen te segghen, soo dunckt my noch selve dat ick seer weynigh na de weerdigheyt der saeke gheseyt hebbe: Ende hoewel den gheest meer can bedencken dan de tonghe can uyt spreken, soo wort hy nochtans door de grootheyt der sake overvallen ende verwonnen. Soo en can ick dan niet anders dan tot verwonderinghe deser verborghentheyt uytbreken de wijle mijnen gheest niet ghenoeghsaem en is om die te bedencken, noch mijne tonghe om uyt te spreken.

Hoozt ghy niet wat al spoochs dat Calvyn maecte met enre siechte saeke van broodt ende teecken, ende dat hy selve bekent dat hy de ghemeenschap Christi die hy hier seght te gheschieden niet begriypen noch bedencken en kan: wat wonder dan dat onse leeraers de maniere op de welcke de Transsubstantiatie gheschiet/ 't welck ul. Nachtmael dupsentmael in verhebenheyt ende verborghentheyt te hoven gaet/ niet volkomenlijck konnende begriypen / onder malkanderen disputeren op wat maniere dat se geschiet / houdende nochtans de sake selve vooz vast / ghelijck Jan Calvyn de ghemeenschap Christi vooz vast hout / alhoewel hy niet bedencken noch begriypen en kan hoe se geschiet: Hier mede zijn utwe twaelf zijden papfers die ghy met de verschillen dies-aengaende van onse leeraers vervolt hebt/ als nergens toe dienende / in stucken ghescheurt: Ick soude u in 't ceteren van die voozseyde leeraers noch van beel bedroggh / ende verscheyden valscheden konnen overtuyghen / maer ick sal se vooz desen keer laeten passeren om u niet al te beel te beschamen. Laet ons hoozen wat besluyt dat ghy maecht.

Calvinist. Ick besluyte albus dat de ghene die de Transsubstantiatie met opereuse argumenten / ende verscheyden conclusien uyt de Schriftuer soecken vast te maken / ende aen andere te bewijzen / niet anders en doen als water doffchen.

Cath. Dat is een siecht besluyt / ende met meerder reden magh ick seggen van de Calvinisten dat se met

¶

alle

alle haere consequentien en slechte argumenten den windt siften: Want onse woorden: Dit is mijn lichaem, dit is mijn bloed legghen plat ende klaar inde Schrifstuer/ maer figure, teeken, ofte dit broode is mijn lichaem, en is in de heele Schrifstuer absolutelyk nergens te vinden.

Calv. Hoe konde dese luyde openbaerlijcker Godts heyligh woort / ende alle redelycke menschen besuorten/als dat sy ons willen wys makendat de h. Schrifsture klaerlyck seght/het gene dat naer haere eygen bekentnisse de scherpsinnighsteban verstant en de gantste van oordeel in de selve niet en konnen sien/noch niet geen redelyck ghebolgh upt-halen.

Cath. Van der meerder apen-spel sijn als dat de Calvinisten hunne leeringhe van 't nachtmael seggen klaar te legghen in de Schrifsture / en dat se nochtang niet een itreken onse konnen aentwysen daer gheseyt worde van 't nachtmael: Dit broodt is mijn lichaem, ofte 't is een teeken, ofte figure des lichaems: ende daer hunnen Calvyn opentlyck beken dat hy de gemeenschap Christi, die daer gheschiet/niet begrijpen/niet uytsprecken / jae selfs niet bedencken n kan.

Calvinist. De gantsche klaerheyt ende nootsake-lyckheyt van dese wesentlycke veranderinghe die men niet vele consequentien ende conclusie als met haebels upt de woorden / dit is mijn lichaem quansups soecht ende pooght te trecken die en bloeyt niet upt de Schrifsture.

Cathol. Ons ooren ruypen van al uw' geraeg/ende van al uw' praten met eene en de selve sake tot dyn / bier / vyf-mael toe te herhalen; om dan een eynde te maken/ ende uw' verdytigh herhael / ende onnuttyge woorden met eenen slaghe af te slaen: Ghe segghe / dat / onwederprekentlyck, sonder teghen-spreken, sijt daer wel van verlekert, onse leeringhe aengaende de wesentlycke teghenwoordigheyt des lichaems Christi soo klaar in de Schrifsture uytgedruckt woort met dese woorden / Dit is mijn lichaem dat se niet beren en kan: Want het lichaem Christi moet er ofte lichamelijcker wyse ofte ghestelijcker wyse

wijze zijn: Ten kander niet lichamelijcker wijze zijn
 ist dat Christus van 't broodt heeft gheseyt dat het sijn
 lichaem is/wat 't is onmogelyck dat het wesentlyck
 broodt zy het wesentlyck lichaem Christi soo als op self
 met vele verghesche woorden (want de sake wijst
 haer selben nyr) betwefen hebt: Het lichaem Christi
 en kander oock niet gheestelijcker wijze alleen zijn/
 want dit soude moeten zijn om dat het broodt in
 substantie eene figure ofte teeken des lichaems is/
 maer in de heele Schryfture soo groot als sy is van
 't eerste woordt Mathaei tot het leste woordt Apoca-
 lypsis en wordt nergens met een woordt gheseyt
 dat Christus dooz die woorden / Dit is mijn lichaem,
 verstaen heeft / Dit broodt is mijn lichaem, of 't is een
 teeken des lichaems, soo en is dan het lichaem Christi
 niet betekens of gheestelijcker wijze alleen in 't H.
 Sacrament: Vervolghens daer is meer onder-
 schept tusschen onse leeringhe ende de uwe / als 'er
 is tusschen Godlijcke leere / ende tusschen mensche-
 lijcke. De onse is gefondeert op die woorden Chri-
 sti. Dit is mijn lichaem, dese woorden soo se daer leg-
 ghen en luyden / sonder eenigh by-voeghsel / zijn
 oprechte Schryfture / maer sonder by-voeghsel, lic-
 haem is lichaem te segghen / ende niet broodt ofte
 teeken, soo hebben wy van booz onsen eersten gront
 de Schryftuer soo se leydt ende luydt / te weten dat
 het eyghen lichaem Christi daer is: op wat wijze dat
 het daer is bloeyt nyr de woorden met consequen-
 ten volghens den sin bande heele H. Kercke / ghe-
 lijck ghy self nyr onse schrybers betwefen hebt; maer
 niet sonder bedroch / willende u' volcke wijs-
 maken dat onse heele sake van 't H. Sacrament
 nergens op en steunde als op de auctoriteyt bande
 Kercke sonder eenigh bewijs nyr de Schryfture /
 daer ter contrar ten de sake self dat is de teghens
 woordigheyt des lichaems Christi vast ghegront is
 op de klare woorden van de Schryfture / ende de ma-
 niere alleen op de welke het daer is ghetrocken
 wordt nyr den sin bande H. Kercke als noorsake-
 lijck bloeyende nyr die woorden Dit is mijn lichaem:

Maer de Calvinisten en hebben noch Schrifte/noch hercke/noch auctoriteyt op de welke sy haere leerlinghe gronden: Sy nemen dese woorden op: Dit is mijn lichaem, maer by het woorden dit hoeghen sy broode, by het woorden IS of'e lichaem, voegen sy teken ofte figure, dit en is gheene Schrifte/veer/want dese en heeft nergens noch opt per sulcx geseyt: Ghy seght: men moet daerrecken door consequentien uyt andere dierghelycke Schrifteverplaetsen / omstandigheden des Texts &c. Soo ra stemt dan segge ick noch eens uwe heele leerlinghe nergens anders op/ als op enkele consequentien: want ghy en hebt voer uw' fondament/ aengaende niet alleen de maniere / maer oock de heele substantie der saeke/ niet eene klare Schrifte / niet eene Schrifteveer soo se leght en luydt sonder by-hoeghsel; want dat die woorden: Dit is mijn lichaem, soo se legghen / niet betekenen noch broodt, noch figure, blycht uyt uwe eygen maniere van voortgaen. Om te toonen dat se broodt betekenen / ghy moet dese consequentie maken/ Christus nam/ brack / zeggende broodt / ergo gaf broodt aen syne discipelen / siet hier alreede eene consequentie: Om te toonen dat se teekens, of figurelijcker-wijse moeten verstaen worden/ moet ghy dese consequentie maken: In de Sacramenten van't oude testament wordt dese maniere van spreken ghebruyckt/ ergo oock in de Sacramenten des nieuwen testaments: siet daer de twee consequentie / ende die maecht ghy met ten eersten en daterlyck op die bloote woorden / Dit is mijn lichaem, treckende alsoo de selve van eenen eyghen sin/ ghelyck als se legghen / tot eenen oneyghen sin/ soo en hebt ghy van voer uwen gront niet eene Schrifteveer die klaer ende plat leght sonder lap/by-hoeghsel / en consequentien; die consequentien en bloepen noch uyt de woorden self niet / noch uyt eenighe andere Schriftever-plaetsen/ maer alleen uyt uw' eyghen vernuft/ soo en is dan uwe heele leerlinghe nergens op ghefondeert als op't vernuft van eenighe menschen/ sonder Schrifteveer/ daer de heele
in bkan

substantie van onse leerlinge vast staet op claere woorden van de Schryfture soo se legghen en luyden / waer upt dan de Maniere alleen dooz consequentie van selfs bloeyt / ende van de heele Kercke ende Out-Daders / soo ghy hoven cont sien / aengenomen ende bevesticht wort.

Hier mede laet ick u nu praeten in 't wilt ende ligghe soo lanck als 't u lust ghelijck ghy oock eenige zijden daernaer doet : utw' praeten in 't wilt / en van de anhozsteyt van de Schryfture / ende van vele andere fatermerten / die hier niet een hayken te passe en comen / sal ick eens uptlachen / ende verwachten tot dat ghy wederom op den wegh comt : Dit bidde ick u alleen te willen indachtigh zijn / dat ghy gheloghen hebt / segghende / dat wy, de groote naemen van Athanasius, Chrystomus, Basilius &c. in onse discourses ende schriften ghebruyken alleen tot eene parade, ende om de ooren ende de ooghen van onse toehoorders ende van de lesers te voldoen. 2. Hebt ghy gheloghen als ghy seght / dat wy de eendrachtigheyt van de Out-Vaders verachtelijck onder de voeten treden. 3. Hebt ghy gheloghen / segghende : Het comt nu op het laetste Concilium van Trente, ende op den Paus alleen aen. 4. Hebt ghy gheloghen dat'er niet een eenigh Out-Vader gheweest is die de steken van de tonghe of de penne van onse leeraers heeft conen ontgaen.

Wat aengaet de spreken van *Canus, Petavius &c.* en dienen nergens toe als om het papier te vullen / ende utw' secht volckhen met vele woorden te paepen / als ghy 't niet en cont doen noch met schryfture / noch met bestandighe redenen. *Canus* en seght niet anders als dat wy de *H. Daders* niet en moeten volghen in alles wat het gheloof niet en raecht / want over soodanighe saken staet het een veder by zijne optme te volghen.

Petavius seght dat de *Out-Daders* menschen gheweest zijn / ende oock somwijlen ghedwaelt hebben / maer hy spreekt alleen van elck in 't besonder dat se costen dwalen als menschen / en dat'er sommitghe mer'er daer hebben ghedwaelt / maer hy en spreekt niet van de *Out-Daders* als sy eenigh stuck een-

dzachtelijck leeren. Desghelijcx seght oock Cathari-
nus dat wy de Out-Daders niet in alles ende in
een peder stuck en zijn ghehouden te volghen. Doch
om gheenen tijt te verliesen met ydele woorden ghe-
lijck ghy ober al doet/ alle de reyse van onse leeraers
die ghy noch voorszelt/ ofte spreken van eenige Out-
Daders in het besonder dat-se ghedwaelt hebben/
ofte van soodanighe stucken die het gheloof niet en
raechten/ghelijck onder andere wat men moet ver-
staen dooz de Sonen Godis van de welcke in 't boeck
Genesis woxt gesept dat-se de dochters der menschen
saghen dat-se schoon waren: Wat gaet dit het ghe-
loof aen? hout by hter van dat ghe begheert.

Calvinist. Soo der eenighe sake is waer in alle de
oude leeraers meer dan duyzent jaeren lanck / zijn
eens gheweest/ 't is byten alle twyffel daer in ghe-
weest dat alle de Chyistenen dit h. Sacrament onder
beyde de specten des broots ende des wijns/ nae des
Heeren bevel schuldigh zijn te ontfanghen.

Cath. Godt zy ghelooft dat ghe naer soo vele staen-
ghen teghen de locht ende swieren in 't wilt ten le-
sten wederom come op den wegh: Maer 't is ian-
mer dat ghe hier wederom begint te liegen: Want 1.
't is leughen dat alle de oude leeraers het ontfan-
ghen des h. Sacraments onder beyde de ghedaen-
ten vooz een Bevel ofte Ghebodt des Heeren gehouden
hebben; 't welck Cassander die ghy hier voorszelt oock
niet en seght / maer alleenlijck dat dit de alghemeene
Kercke meer als duyzent jaeren heeft onderhouden, sonder
te vermacuen van eenighe Gebodt. 2. 't is eene onber-
dzaeghe lijck leughen dat het Concille van Constants,
sonde gheseyt hebben / niet teghenstaende het ghe-
bodt Christi, ende ghebuerigh ghebryck ende een-
dzachtigheyt van de oude Catholijcke Kercke / dat de
ghemeene Chyistenen sich niet eene gedaente alleen
souden te vreden houden: Ick segghe dat dit een leu-
ghen is die den dupbel selbe ghesmeedt heeft / want
dat voorszepde Concille seght heel contrarie / te we-
ren / dat het gheen ghebodt des Heeren en is onder
beyde de ghedaenten te communiceren.

Calvi.

Calvinist. 'T is mede eene seer generale opstete ende die ettelijke eeuwen in de oude kercke ghebuert heeft dat de H. Eucharistie niet alleen aen de oude / maer oock aen de onmondighe kinderen nootsaekelijck was.

Cath. Ghy moet me alle de Vaders noemen / ten minsten een uyt elck eeuw / die gheleert hebben dat de Communie aen de onmondighe kinderen nootsaekelijck was / dat is het eerste: soo niet / soo moet ghy my dan bekenen dat de kercke dese gewoonte heeft moghen veranderen / naemelijck alsoo ghy self uyt Maldonatus niet meer als twee Vaders alleen / te weten / Augustinus ende Innocentius I. Dooz den dagh brenghet / de welke elck in 't besonder de heele kerck niet maeken: Indien ghy nochtans dact by blijft dat de heele oude kercke dit vele eeuwen ghehouden heeft dat het H. Sacrament aen de onmondighe kinderen nootsaekelijck ter Saligheyt was / waerom hebben de Calvinisten mede dit afgehoeken: laet ons uwe redenen hoozen op dat wy ons missechten met de selve moghen verantwoorden ende beschermen.

Calvinist. De Vaders van 't Concilie van Trenten zijn stoute menschen gheweest die niet alleen / tegen het gheboelen van Augustinus, en segghen dat het Sacrament de onmondighe kinderen niet aen en gaet / maer die op verbeurte van Saligheyt verbiuden haer dit Sacrament meer te bedienen / maer noch stouter ende onbeschaemder zijn sy hier in dat se ons ghebieden sulck eene openbaere valscheyt te gelooben.

Cath. Hier staet dat dom volcken vande Calvinisten buyten twijffel met den mont open van verbaestheyt als se hunnen Predikant soo hoozen spreken / en dencken: Wat hoor een destighe man van een Predikant hebben wy die soo stouteijck teghen een heel Concilie vande Paptisten duyst uytballen ende herispen: dat zijn de mannen die oppergetelijck den gheest Gods hebben / en nergens noch op niemant en passen als sy maer de locht vyz hebben om te rieren ende te schreeuwen buyten het gesicht vanden

den byant: maer desen stouten ende onbeschaemden
schreuter steecht hier zijn eygen selven het hert
af / want hy seght dat het Concilte van Trenten ghes-
bedt eene openbare valscheyt te ghelooven als het
leert dat het H. Sacrament aen de onmondighe kin-
ders niet nootsakelijck is: Wel aen/hout gy dit booz
soo eene openbare valscheyt te leeren dat aen de on-
mondighe kinders het H. Sacrament niet nootsae-
kelijck is / soo syt ghy dan met alle de Calvinisten
grouwelijcke ende moet-willighe dwael gheesten die
dese valscheyt wel siet ende vervloecht / ende noch-
rang de selve omhelst ende volghet / de wijle ghy selve
aen de onmondighe kinders uw' nachmael niet en
bedtent.

Calvinist. Wacht u Roomsche, wacht u Onroomsche,
(soo ghy begheert niet bezoghen te worden) al te
licht te ghelooven als nemant seght / Alle de Out-
Vaders hebben dus of soo geloofst ende gheschreven;
ofte sy comen in dese ofte die saeke altemaet ober-
een: Want mensghmael spreekt men van de ober-
een-cominghe van de Out-Vaders in 't een of in
't ander stuck der leere / en men can altemet gheen
thien / sae altemet gheen byf aentwijfen.

Cath. Hoozt ghy dit gheschreuw wel ghy Calvini-
sten? uwen Predikant self waerschouwt u dat ghe-
u van hem wel sout wachten / ende niet lichtelijck
ghelooven 't ghene hy teghen de Catholijcken in zijn
heel schrift uptghebraecht heeft: Wacht u wel / ick
segghe noch eens / Calvinisten, wacht u wel / ende en
gheloofst niet van al wat desen uwen Predikant te-
ghen de transsubstantiatie tot noch toe gesent heeft:
Want op de 41. Zijde van zijn schrift / seght hy: Alle
de Out-Vaders hebben dit H. Sacrament op gheene andere
wijle aenghemerect als voor een H. Teeken van het doode
Lichaem Christi, ende hy wijst niet meer aen als eenen
Out-Vader alleen / te weten Chrysostramus. Aen de 46.
Zijde seght hy: De Gantsche Catholijcke Kercke heeft by
de duyfent jaeren lanck eenpaerlijck dese woorden; dit is
mijn Lichaem verstaen van eene figure des Lichaems: On-
dertus-

beruffchen en stelt hy niet meer als twee Vaders
 booz. Ende 101. zjde / seght hy : Alle de Out-Vaders
 hebben 't altijd soo verstaen dat het Broodt het Lichaem
 Christi is. Middelerijt en brenghet hy niet meer als
 neghen Vaders / en dat noch niet bedroch / te booz-
 schijn. Wach u dan Calvinisten desen uwen Predi-
 kant te gheloooven / want / ghelijck ghy hier siet / en-
 de in zyn eyghen schryft cont naesien / hy spreekt
 menighmael van de ober-een-cominghe van alle de
 Out-Vaders in 't een oft in 't ander stuck / ende en
 can altemet gheen neghen / sae gheen twee / sae som-
 tijts niet enen aenwijfen.

Let hier oock wel op / dat hy niet anders en soeckt
 als u becommert te houden met pbele ende bergerf-
 sche discourses om dat hy een groot boeck sou schij-
 nen te maken / ghelijck als hy twaelf zjden gaet
 becladden om te toonen dat de Roomsche leeraers
 hier in niet ober-een-comen / of Christus Ioan. 6. spreekt
 van 't H. Sacrament ofte niet : Hout daer van dat
 ghy begheert / want hy onsz selve en is het gheen ar-
 tykel des geloofs. nochtā Maldonatus seght seer wel
 dat het stout ende bermetelijck is contrarij te leeren
 hy en seght dat niet sonder reden / want hy stelt ober
 de dertigh Out-Vaders booz ende hier Generale
 Concillen de welke allegaer het sesde Capittel van
 den H. Ioannes hebben verstaen van het Alderh. Sa-
 crament.

Calvinist. Ick verfoeke dat ghy my niet en geloof-
 ten zo dat ick soo claer als de soune op den middagh
 aenwijfe dat al dat pochen en roemen van desen Je-
 suit Maldonatus op de eendzichtigheyt ende algeme-
 ne roestemminghe van de Out-Vaders / anders niet
 en is dan een groot-sprieken / een stout ghetackel /
 ende onbeschaemde leughen.

Cath. Hoyt en handelbe ick niet met onbeschaemderen
 mensch / hy wilt Maldonatus overtuyghen van leugen
 sonder nochtang enen enckelen Out-Vader van
 dertigh en meet / die Maldonatus hier boozstelt / te we-
 derlegghen / ofte te toonen dat sy sulcx niet en seg-
 ghen gelijck Maldonatus hun toeschryft : Wat sal-met
 maken

maecken met soodantighe menschen / die soo stoute-
 lighck een ander bedriegghen ende eplaegs met de arme
 Calvinisten, die sich soo laeten bedriegghen als kinders
 ende blinde : beminde Broeders / ick bidde u / indien
 ghy latijn cont / leest Maldonatus eens selve / indien
 ghy 't niet en cont / laet hem eens / tot uwe meere-
 dere gherustighepdt / boozlesen van een rechtsin-
 nigh man die dese tale verstaet / ende ick ben wel
 versekert / indien ghy noch eenighe reden ghe-
 bruyckt / dat ghy desen uwen Predikant sult
 verbloeken als eenen grooten bedrieggher. Siet
 nu noch boozders : hy belooft u soo claer als 't licht
 vande Middagh aen te wijzen dat de Out Vaders
 ende Roomsche leeraers staende houden dat-men
 Ioan. 6. niet en spreekt van 't H. Sacrament : onder-
 tusschen sonder eenen enckelen Out-Vader te booz-
 schijn te brengen / stelt hy u booz eenen Gabriel Biel
Leet. 36 in Can. Missa, den welcken op dese plaetse up-
 druckelijck leert dat Ioan 6. ghesproken wort van 't
 H. Sacrament / want / seyt hy / dit Gheestelijck eten is
 oock waerachtelijck Sacramenteel ; om dat Christi vleesch
 in 't H. Sacrament niet sichtbaerlijck ende met stuc-
 ken ghe-eten wort / 't welck hy oock in 't lanck en-
 de breekt met de woozden vanden H. Augustinus be-
 stecht : Wat dunckt u nu / beminde Broeders / van
 uwen Predikant die onse leeraers soo schandelijck
 belieghet : siet of hy booztaen noch moet ghelooft
 worden / Maer niet onbeschaemder als dat hy het
 heel concilte van Trenten met zijne leugheus soecht
 op zijnen cant te trecken / als of het sepde / dat-men
 Ioan. 6. van 't H. Sacrament niet en spreekt / daer
 het Concilte niet anders en seght als dat-men upt
 dit Capittel niet wel en can afnemen dat Christus aldaer
 GHEBIEDT onder beyde de specien te communicerē : Maer
 upt claerlijck blijkt dat het boozsepde Concilte het
 daer booz hout dat Christus Ioan. 6. spreekt van 't H.
 Sacrament / maer niet en GHEBIEDT dat-men 't on-
 der beyde de ghedaenten soude ontfanghen.

Doch hoe can desen quant onbeschaemder leugen
 begaen van als hy seght dat-men hy de Out-Vaders
 noch

noch tael noch teeken van de wesentlijke veranderinghe des hzoodts in 't Utschaem Christi can vinden/ daer Bellarminus over de dertigh Out-Vaders boozsiet die de selbe beweert hebben / op de welke desen Calvinistischen swetsen niet een enckel woort en can teghen-segghe: Nu verblijft hy immers 't gene hy daerlijck versoekt heeft/ te weten/ datmen hem niet meer soude ghelooben.

Calvinist. Suarez selve *In 3. Diss. 50. Sect. 1.* beken openbaerlijck dat alle de naemen die de Out-Vaders gebuyekt hebben als se van de veranderinghe van 't hzoodt in 't Utschaem Christi handelen/ hem niet en voldoen/ oft om dat-se al te rupin zijn / ofte eene accidentele veranderinghe in qualiteyt slechts beteekenen / immers dat-se dese gheheymnisse niet net en berekenen.

Cath. Ghy bedyeght: Ghy sou't er moeten by hoeghen hebben dat Suarez upt menighe Out-Vaders te vozen betoont hadde dat-se gheloofden dat de substantie des hzoodts verandert ofte verkeert wiert in de substantie des Utschaems ghelijck nu oock de Catholische Kercke ghelooft / maer dat-se gheen bequaemen ende eyghen naem hadde ghebonden om dat-se veranderinghe upt te dzucken / den welcken het Concillie van Lateranen ghebonden heeft als her dese veranderinghe genoemt heeft Transsubstantiatic. Dat dit/seght Suarez daer hy/ soo dzemt niet en is de naemen te gheben aen eenigh mysterie / blyckt dat de oude Griexsche Kercke om upt te dzucken dat den Sone in de H. Ghybuldigheyt van eender wesen is niet den Vader/desen naem *πατὴρ* heeft ghebonden/ ende desen naem *θεοτόκος* om upt te dzucken dat de H. Maghet de waere Moeder Godts was. Om' bezogh dan is hier in ghelegen dat ghy uw' volcken wilt wijs-maeken als of Suarez sepde dat de H. Out-Vaders de Transsubstantiatic niet geloofden en hadden/daer hy heel contrarij bewijst/ ende niet anders en seght als dat-se noch gheen woort ghebonden en hadden om eyghentlijck dese veranderinghe upt te dzucken: Ander sijns de saeke selve skout vast / ende seg

soo wy hier disputeren niet van naemen oft enckele woorden, maer van de saecke self/ soo hebt ghy utwe arme ghemeente willen bedrieghen als ghy Suarez tot u^w voordeel ghenomen hebt.

Doch om dat ghy t'^u u^w schyft hier en daer soo breekt hebt als of de wesentlijcke veranderinge van t'broodt in t'lichaem Christi eerst gesmeet waer oft in t'Concille van Lateranen, oft in t'Concille van Trenten, hebt dit tot een toemaet behalven de vaderg die sck u hoben by ghesedt hebbe.

Den **Erw.** Beda *lib. de mist. miss.* seght: Daer schijnt broodt te sijn, daer de substantie des broodts niet en is; desen heeft vijft hondert jaeren vooz het Concille van Lateranen, ende acht hondert jaeren vooz het Concille van Trente gheleest.

Den **H.** Bernardus die hondert jaeren vooz t'concille van Lateranen, ende vier hondert jaeren vooz t'Concille van Trenten leefde / seght *de Cana Dom*: De hostie die ghy siet, en is nu gheen broodt, maer het vleesch Christi; desghelijcx de vochrichydt die ghy siet, en is nu gheenen wijn, maer het bloedt Christi, ghelijck daer gedaenten worden ghesien welckers saecke ofte substantien men gheloost daer niet te sijn, alsoo wort de saecke waerachtelijck ende wesentlijck gheloost, welcker gedaente niet ghesien wort.

Petrus Cluniacensis die op den selven tijdt leefde seght *contra Petrobrus*: In het H. Sacrament schijnt broodt ende wijn te sijn t'welck niet en is, ende t'vleesch ende bloedt is verborghen voor d'ooghen, t'welcke is.

Petrus Lombardus die niet meer als vijftien jaeren daer naer leefde / *Lib. 4. sent. dist. xi. lit. D.* seght: Naer de consecratie en is'er gheene substantie van broodt ofte wijn, alhoewel de ghedaenten oevblijven.

Calvinist: Suarez spreekt soo als of hy wilde segghen: De wijle wy upt de woorden vande outvaderg onse miraculeuse ende wesentlijcke veranderinghe niet kunnen bewijzen / wy hebben andere woorden / ende nentwe wijzen van spreken gesmeet om onse nentwe Theologie beter ende bequaemlijcker upt te drucken.

Catholyck. Ghy sijt een quaet mensch/aengheffen dat ghe willens en wetens uwe gheemeente wilt blinthoeken; want ghy kost wel weten/indien ghy niet gantschelijck plomp en onghestudeert sijt/dat Suarez upt de outbaders de wesentijcke veranderinghe des broodts in t'lichaem Christi vast ghestelt hadde/ende dat hy alleentijck daer naer disputeerde wat naem datmen eyghentijck dese veranderinghe kost gheben; wat raecht nu den naem de saecke self; laet den mensch daerom een mensch te sijn om dat hy geenen naem en heestrostet liet de oude kercke daerom te ghelooven dat den Sone in de Godtheit van eender wesen was met den Vader/om datse den naem *opavotos* noch niet ghevonden en hadde?

Calvinist: Niemandt ter werelst hoe gauw dat hy oock mach sijn en kan upt de woorden ende redenen bande outbaders niet eene narmerijcke ende gheralsoneerde consequentie / de transsubstantiatie haelen.

Catholyck. Soo veel als ick upt al uw' log pzaeten hebbe konnen bemercken / ghy en sijt niet bequaem om eene eenighe consequentie te maecten / doch ten is niet van noode want de woorden van de H. Daders legghen plat ende klaer.

Cyprianus seght: dat het broodt van nature verandert sijnde. maer niet in ghedaente, het vleesch Christi wort door de almoghentheydt Godts.

Hoe kan het broodt van nature veranderen/indien de substantie noch blijft?

Cyrillus seght: T'en is gheen broodt dat ghe siet, alhoe-wel het aen den smaeck broodt schijnt te sijn, maer onder de gedaente van broodt wort u het lichaem gegeven.

Is dit niet t'selbe t'ghene dat wy segghen/t'en is gheen broodt al schijnt het soo te wesen/maer t'is t'lichaem Christi onder de ghedaente van broodt?

Beda seght: Daer schijnt broodt te sijn, maer daer en is gheene substantie van broodt.

Strabus seght: T'is seker dat de substantie van broodt ende wijn inde substantie van t'lichaem ende bloedt des Heeren verandert wort.

Pascha

Paschasius seght: Al is hier de ghedaente van broodt ende wijn, t'en is nochtans gantschelyck niet anders nae de consecratie als het vleesch ende bloedt Christi.

Merckt wel / niet anders, oversulcx gheen broodt meer / maer alleen de ghedaente des broodts.

Hugo de S. victore seght: men siet de gedaente van broot ende wijn, maer men gelooft dat'er de substantie van broot ende wijn niet en is. D'eene substantie wort in d'ander verandert, de substantie des broodts ende des wijns wort verandert in t' waerachtich lichaem ende bloedt Christi. **Siet hier hozen noch andere meer / gaet nu henen / ende hout noch den spot met uwe gheingente als ghy haer wijs-maecht datmen de wesentlijcke veranderinghe upt de woorden bande out baders niet haelf en kan: sy souden moeten sijn gelijck ghy / dat is eenen hoop tyn-staeken / die dese veranderinge met de handen niet en konnen tasten by de out-baders: Daerom al wat ghy boozder praet / te weten / datmen de outbaders op de pijn-banck set, uytrect, hunne woorden en redenen met eenenen langhen sleep van duytere ende verre ghesochte consequentien, ende menichte van conclusien eenen draey gheeft, ende de selve ghebiedende wijze sulck eenen zin ende verstandt toedicht als men willet, sijn soo vele leughens als woorden ghelijck nu de heele werelt upt de outbaders selke kan sien.**

Te vergheefs beroept ghy ons dan om te bewijsen onse leeringhe / ghelijck ghy valschtelick roemt dat ghe de uwe betwefen hebt / want het eerste is van my nu alree soo ghedaen dat ick u onder dat gewicht sien beswijken:

Het tweede heb ick soo wederlepdt / dat ick niet en sie hoe ghy upt de broode gheraecten sult / maer sult booz de heele werelt alrijt moeten beschaemt blijven / booz eenen botterick ghehouden worden / sac utwen hals laeren die ghy ten besten ghegheven hebt indien ghy de waerhepdt niet en seyt.

Calvinist. Augustinus seght dat Christus in eene sckere plaetse des hemels is om dat hy een waer lichaem heeft.

Catholyck. Augustinus en wilt hier anders niet hebben als dat Christi lichaem sich niet op alle plaetsen soo uytstreckt ghelijck de Godlijckheydt selve.

Calvinist: Den selven Augustinus seght dat Christus naer sijne lichaemlijcke teghentwoordicheydt niet te ghelijck en kan sijn in de sonne / ende inde maene / ende aen het Cruys.

Catholyck. Augustinus spreekt hier teghen de Manichéen de welcke Christum meynde te sijn niet eenen mensch / maer een seker licht uytgestreckt dooz de sonne / de maene / ende alle andere plaetsen / ende dien Christus die van Pilatus ghekruysd wiert seyden sy een schijn-lichaem / ende niet een waerachtich mensch te sijn. Hier op maect Augustinus dat argument: Indien Christus eenen gheest ofte schijn-lichaem was hy en kost niet ghekruysd worden: Indien hy een lichaem heeft t'welck uytgestreckt is dooz de sonne / maene / ende andere plaetsen / hy en heeft niet heel en gantsch konnen sijn inde sonne / maene / ende aen t'Cruys / want een lichaem soo verre uytgestreckt dooz soo vele plaetsen en kan niet heel en gantsch sijn op elke plaets in t'besonder: waer saeken dat Augustinus hier sprack van t'lichaem Christi ghelijck het mer'er daet in sijn selven is / ende niet ghelijck de Manichéen dat seyden te wesen / dan seght hy alleen dat het lichaem Christi natuurlijcker wijze op vele plaetsen niet te ghelijck en kan sijn: Dit blijkt hier uyt / want hy seght op de selve plaetse dat eenen gheest niet en kost lijden aen t'Cruys / te weten / natuurlijcker wijze / want Lib. 21. de Ciu: cap. 20. seght hy dat eenen gheest van t'lichaemlijck vyer wel kan lijden dooz de macht Gods / waer teghen hy stelt het lichaem Christi, ende seght dat het niet samen en kan wesen inde sonne / maene / ende aen t'kruys / te weten / natuurlijck.

Tghene ghy hier raest dat dese plaetse van Augustinus soude vervalscht sijn in een woordt ofte twee- vzaeght utwe eyghen broeders van Basel waerom datse soo stout sijn gheweest sulcx te bestaen / want sy hebben het woordken potest, ende niet opo-

ter (daer ghy de verbalschinghe in stelt) in haeren
druck van t'jaer 1556. gheeft se by eene goede
reprimende om dat se sulcx ghebaen hebben.

Calvinist: Vigilius seght: den Sone Gods is nae
sijne menschelgcke nature van ons verrocken /
maer met sijne Godlijckheydt is hy by ons tot het
eynde des werelts / als Christi vleesch op der aerde
was / soo en was het seker niet in den hemel / ende
nu het inden hemel is / soo en is het doozwaer niet
op der aerde.

Catholyck. Seght my eens hoe Christus Ioan: 17.
11. 12. kan segghen dat hy niet meer in de werelbt
en was / ende hoe hy v. 12. soo sprack als of hy met
sijne Discipelen niet en waer / daer hy nochtang
met'er daer inde werelbt ende met sijne Discipelen
was: hy en kan hier dooz niet anders verstaen als
dat hy inde werelbt niet meer en was ghelijck te
vozen / te werck omgaende ende verkeerende onder de
menschen: alsoo is het seker dat Christus op de selve
wijse niet meer en is op de werelt / waer upt niet en
volght dat hy niet en is op eene onzichtbaere ma-
niere in t'alderheyligste Sacrament; van t'eerste
spreekt Vigilius, maer niet van het tweede.

Calvinist: Eusebius Caesar: seght dat Christus gheseyt
heeft / en denckt niet dat ick spreke van dat vleesch
dat ick ombzaghe al of gy dat eten moest / en denckt
oock niet dat ick u ghebiede dit tastelijck ende lic-
haemijck bloedt te dinccken / maer inijne woorden
sijn gheest ende leven.

Catholyck. Ghy en weet inder waerheydt selve
niet wat dat ghy seght: Hoozt ghy dan niet dat
Eusebius hier spreekt van het lichaem Christi sichte-
baerlijck ghelijck hy het omdroegh niet te eten ende
het bloedt tastelijck niet te dinccken? wat raecht dat
de maniere van eten in t'heylig Sacrament: daer-
om segt oock den H. Augustinus op die plaetse die gy
by-bzenght: Ghy en sult niet eten het lichaem dat
ghy ZIET, ghy en sult niet dinccken het bloedt dat
de soldaten sullen upstozren als sy my sullen krup-
pen / maer ick hebbe u een Sacrament ghegheben /
niet

niet als een teeken van mijn lichaem / maer als
een teeken van de inwendighe gratte de welke
ick in utwe ziele dooz t'heyligh Sacrament soz
ten s. l.

Calvinist. Dat ons nu eens de Papissten soo klaer
uyt de H. h. outbaders bewijst dat wy het natuerlijc
lichaem des Heeren ontfanghen en niet den mondt
eten / ghelijck wy nu het contraryc uyt de woorden
van Eusebius ende Augustinus betwefen hebben.

Catholyck. Ich laete my boozstaen dat utwe ep-
ghen ghemeente niet u lacht ende spot als s'u soo
hoort spreken / want wat apparentie van klaere
bewijfen is hier ? Hoort hoe de Catholycken hier
mede te werck gaen.

Tertullianus *lib. de resur. carnis* seght: ons vleesch niet het
lichaem ende bloedt Christi. Hoe kan ons vleesch dat
nutten / als dooz den mondt des lichaems ende niet
van de ziele alleen ?

Cyprianus *Serm. 5. de lapsis* : Sy doen ghewelt aen t'lie-
haem ende bloedt des Heeren die het onweerdelijck nutten,
ende sondighen meer met de handen en mondt, dan als sy
den Heere verloochent hebben : Hoe kunnen sy sou-
dighen niet den mondt, indien sy (niet de figure de
lichaems / daer Cyprianus niet een woordt van ver-
maent) maer het lichaem ende bloedt selve / niet
den mondt niet en ontfanghen / ghelijck sy t'op die
tijden ghewoon waeren oock te nemen in haere
handen ?

Gregorius Nissenus. *Orat. Catech. cap. 36, 37.* Dat lie-
haem, seyt hy / t'welck van Godt onsterflijck is ghemaect,
komende in ons lichaem, verandert dat heel in sijn selven,
maekende dat ghelijck aen eene onsterflijcke nature. Hy en
seyt niet dat het hooft ofte teeken des lichaems
in ons lichaem komt / maer het onsterflijck lichaem
Christi self / merckt / dat het komt in t'lichaem / ende
niet alleen in de ziele dooz het gheloof.

Augustinus. *lib. 2. contra advers. leg. & Prophet. cap. 9.*
Wy ontfanghen, seyt hy, met een gheloovigh herte, ende
met den MONDT den middelaer tusschen Godt ende de
menschen, den mensch Christus Iesus als hy ons sijn vleesch
gheeft

F

gheeft

gheeft om 'eten ende sijn bloedt om te drincken. Hier seght Augustinus dat wy met den monde eten/niet het hooft/ ofte figure des lichaems/ maer Christus Jesus self onsen middelaer.

Leo, *Serm: 6, de Ieiunio sept. mensis*: Als ghy, sept hy/ aen de H. Tafel gaet en twijffelt gheensins aen de waerheyt van t'lichaem ende bloedt Christi: want t'ghene door t'gheloof wort gheloof, wort ontfangen met den MONDT,

Gregorius *Hom: 22. in Evang: sprekende van het H. Sacrament* / seght: Het bloet Christi en wort niet alleen ghedroncken met den MONDT des lichaems, maer oock met den Mondt des herten.

Wat dunckt u hier van: sijn dit niet wel ander bewijfen als utwe twee schaaele die noch hooft noch steert hebben? beroept nu doch de Papijsten/sp sulsen u wel leeren soo stocffen en vormen.

Calvinist: Augustinus seght *Tract. 36. in Ioan*: dat de hrome alleen het lichaem Christi deelachtich sijn / maer dat de Godloose het bloedt Sacrament ofte reechen sechtig daer van eten. Laet eens de Papijsten klaer upt de outbaders bewijfen dat de Godloose soo wel als de hrome het waere ende wesentlijck lichaem Christi in de Eucharistie eten.

Catholyck. De plaetse selve die ghy boozstelt upt Augustinus, is teghen u / want hy seght daer dat de Godloose wesentlijck ende waertlijck het lichaem des Heeren eten/ende sijn bloedt drincken/alhoewel sy dit niet Gheestelijcker-wijse, ofte met behoorzijcke hzuchten doen.

Calvinist. Dat woordcken Gheestelijcker-wijse is van onse falsarissen daer tusschen gheslanke.

Catholyck. Ghy seght seer wel/ ONSE falsarissen / want de Calvinisten van Basel utwe broeders hebben dit woordt gestelt in haeren Druck van Augustinus 1556. Siet of gy nu utwe broeders wilt booz falsarissen houden of niet: soo niet/soo is dan de sake klaer: soo lae: soo wijt het dan aen uw' eyghen volck dat de werelddt bezoghen wort. Laet ons nu eens sien hoe veel bewijfen dat ghe ons boozstelt om te toonen dat de Godloose het lichaem Christi niet en ontfanghen

fanghen: wel hoe: ick en bnd'er maer een alleen
upt Augustinus, en dat strydt noch teghen u: ick
hand'er by wat meer ende klaerder by setten.

Den H. Basilius l. 2. de Bapt.: Chryostomus hom 24. in
1. ad. Cor: Origenes. Hom: 83. in Matth. Helychius. l. 6. in
Levit: Cap. 26. Hieronymus in cap. 1. malach: Theophi-
lactus, Oecumenius, Ambrosius, Theodoretus &c. betclaa-
rende dese plaetse Pauli: Die onweerdelyck eet, eet voor-
sich het Oordeel, stellen de sonde hier in/dat de Gods-
loose sich verhoorden met rene byle ende bes-
sineurde consentie het lichaem Christi t'ontfangh:
Chryostomus ghehuyckelt de ghelyckenisse van een
Conucklyck kleedt t'welck pemandt smydt in het
sijck: immers t'is klaer dat Paulus seght datmen
can sondighen met het lichaem des Heeren ontwer-
delijck t'eten/dit en can niet bestaen soo de leeringhe
van de Calvinisten waerachtich is: want volghens
die/de Godloose nemende het broodt van het nacht-
mael en ontfanghen gheen tecken des lichaems/
ofte het lichaem niet Gheestelycker wyse/ soo en
etense dan het lichaem niet ontwerdelijck maer al-
leen eten sy enckel ghemeen broodt/ maer den H.
Apostel seght dat de ghene die het lichaem des Heeren,
ende niet ghemeen broodt/ontwerdelijck eten/ son-
dighen / ergo / volghens den Apostel eten oock de
Godloose het lichaem des Heeren.

Den H. Cyprianus sprekende van een vrouw-per-
soon die t'zinnen tijde ontwerdelijck communiceer-
de / seght / serm: de cana dom: Soo haest als dat Godloos
ghemoet de Heylighe spijs aengheraect heeft, ende het
gheheylight broodt inden boosen mondt inghekomen is &c.

Augustinus lib. 5. de Bapt. cap. 8. T'was het lichaem des
Heeren, ende het bloedt des Heeren oock voor de gene aen
de welke den Apostel seyde: die onweerdelyck eedt, eedt
voor sijn selven het Oordeel, Soo danighe klare plaet-
sen heeft Augustinus lib. 1. contra Crescon: cap. 25. ende
Epist. 120. Item Epist. 126.

Dese bewijfen kintucken wel anders als d'uwne /
ist niet waer: wat wilt gy nu noch al hebben? Daer
mijn advijs t'waer best dat gh' hier mede opstelt en
sweeghe

streeght / want ghy en sult gheene eere behalen self
 by uwe broeders / namelijk als ghe soo lieght / be-
 dreeght / sotlijck stoeft / ende loslijck klapt ghelijck
 ghy terstont hter-naer seÿ zijden lanck doet.

Calvinist: Averroës eenen Mahometaenschen Mede-
 tijn-meester hadde eenen schrick van het Christen-
 dom / om dat se gheloofden Godt te zijn dat se selve
 gemaeckt hadden en op-asen. Cicero een hepbensich
 mensch seght oock dat hy niet en gheloofst pemandt
 soo upt sinuigh te zijn dat hy booz sijnen Godt hou-
 de 't welck hy op-eedt.

Catholijck. Wacht u / Catholijcken / wacht u van
 desen slach / de Mahomeranen en Heydenen kommen te-
 ghen u bechren in de plaetse bande Schyftuex ende
 Out-baders / hter-mede light ons heel gheloobe in
 dypghen / och arm ! is het niet sammer en schande-
 lijck dat Mahometanen en Heydenen met ons in dese
 materie spotten / daer se self niet en gelooben dat'er
 eenen Christus is ?

De plaetse die ghy boozstelt upt den Index expur-
 gatorius houd' ick of booz leughen ofte bedrog / ten
 zy dat ghy my naerdere aenwijsinghe doct / want
 ick en hebbe se naer veel soekens niet konnen vin-
 den. Maer als ghy begint de redenen te gheven
 waerom dat de Roomsche Kercke de Transsubstantia-
 tie soo opghetoyt heeft / dan toont ghy oprechtelijck
 dat ghe eenen pueren subben en slechte-bol zyt: Laet
 ons toch hoorzen.

Calvinist: Het Roomsche Hof docht / indien dit ghe-
 hoelen eens in de herten van 't volck diepe worze-
 len schoot dat het de Kerckelijcke oydze / ende het
 hooft der selve insouderheyt / een uper-maten groot-
 ren luster ende onghelooflijcken rijckdom mede
 sou konnen aen-bzenghen.

Cath. Wie sal sich ghetweedighen hter op te ant-
 woorden? my dunckt dat ick de neustijse Calvini-
 sten over soo een kinder-praetse luyds keels hoorze
 lachen: Want wat rijckdommen kan de leere van
 de Transsubstantiatie meer me-bzenghen / als de
 leere van Luther die eben als wy hout dat het sic-
 haem

jaren) in uwe dracht, in uwe wijze van leven, in alle uwe actien, ende ten laetsten in uw e tale versaeckt :

Met dit mijn boozgaende schzift is dat afgrijse-
lijck groot hooft van uwo' Monster gantschelijck te
ntere ghedaen / ick komme nu tot den steert.

T W E E D E D E E L.

*Den steert van het Calvinistische Monster worde
afghekapt.*

Calvinist. Soo men de menschen tot de H. Schzif-
t niet leyd / het is seker dat dit middel / gheen
omwegh / maer een kozt / klaer / licht / ende onsepl-
bare padt is / ende een eenigh boeck dat een pedet
kan lesen / of sich laten boozlesen.

Catholyck. Maer ick soude gheerne weten / of ghy
alle menschen booz Leeraers ende uytlegghers van de
HH. Schriften hout? Seght ghy dat ja? soo strydt
ghy teghen den H. Apostel 1. Cor. 12. v. 10, ende v. 29.
daer hy seght: Ten zyn niet alle Leeraers noch Pro-
pheten, verstaende door Propheten, ghelijck den Dor-
drechtchen Bijbel bemerckt Num. 27. uytlegghers vande
Schrifture: Seght ghy dan met den Apostel dat niet
alle menschen in 't besonder Leeraers en zyn / noch
de gave van uytlegginghe hebben / hoe sullen s'het wa-
ken die dese gave niet en hebben? by wie sullen sy
gaen om de verklaringhe van de Schzifture te heb-
ben? naer mijn advijs / ende alle redelijck mensch
sal het selve moeten vonnissen / dat het veel gheru-
ster is te gaen tot de Out-vaders berichte ende heyl-
lige mannen / die naerder aen de tyden der Apo-
stelen ofte eerste Chzistenen hebben ghelceest / als
by eenen Calvinistischen Predikant ofte twee / die al-
les willen draepen naer hun eyghen verstant.

Calvinist: Ons gheloof heeft twee opsichten / het
is een dochter van Godts woort / ende eene suster
te ghelijck van de ende Kercke.

Cathol. Gheen van beyden: Want ghy sount te
vozen

bozen moeten bewijzen dat den Bijbel die ghy ghebruyekt/ volghens den sin/ het oprecht ende waere Woort Godts is/ ende derhalven betoonen dat ghy in alle sacken met de Out-vaders van alle eeuwen oer-een-koint.

Calvinist: De klaere ende supbere Wet Godts / is het riehtsnoer van al uw' doen ende laten.

Cath. Dit is waer: Maer wy loochenen dat uwen Bybel, volghens den sin/ daer ghy uwe leeringen op bouwt/ het supber woort / ofte Wet Godts is/ dat moest ghy te bozen proberen.

Calvinist: De gantsche Catholijcke Kercke placht van outs het H. Sacrament onder beyde de specten van broodt ende wijn te ontfanghen.

Cath. Niet over al, noch altijd, ghelijck wy hoven betoont hebben/ hier mede betoouende dat het geen ghebodt Godts en is beyde t'ontfanghen/ maer onbeschepden/ verbolghens dat het om redenen mocht afgheschaft worden.

Calvinist. Eertijds plachten de ghelobighe het H. Sacrament al staende t'ontfanghen.

Cath. Wie seght dat? want ick binde dat den H. Chrylostomus *Hom. 61. ad popul.* seght: Aenbidt ende communiceert: Ende Augustinus in *Psalm. 98.* Niemand en eet dit vleesch ten zy dat hy te voren aenbeden hebbe.

Calvinist. Eertijds placht men dicke lanck-werpijghe brooden tot dese H. Wette te ghebruycken.

Cath. Facermaerten: Wat doet dat ter sacke / dick ofte dun / lanck ofte rondt?

Calvinist: Eertijds en placht men het H. Sacrament niet op te heffen / noch te aenbidden.

Cath. Alle beyde is valsch: het tweede hebbe ick nu datelijck ghetoont upt Chrylostomus ende Augustinus. Mengaende het eerste / siet hier van Basilius *lib. de Spir. 8. cap. 27.* daer hy seght: Het broodt vande Eucharistie wordt ghetoont. Den H. Dionysius Areopagita *Cap. 3. Hierarch. Eccles.* seght het selve &c.

Calvinist. Het zijn veranderinghen die ontwijfsijck al ghebeurt sijn.

Catholijck, Contrarie is waer.

Calvinist. De oude waerheyt is dat het Utschaem Christi ons teghentwoordigh is in het teecken waermede het Utschaem Christi ons afgebeeldt wort &c.

Cath. Ghy begint noch eens in uwe verdraepde phantasije boozt te gaen sonder bewijzen; ick loofene dan dat dit eene oude waerheyt is / als oock dat het broodt ende wijn / haer ordinaris ende gemeen ghebruyck dooz de Consecratie verlaten / ende tot een hooghet ende edelder sake dienen: dese waerheyt seght ghy is alijt ghelooft gheweest, ick segge dat dit de waerheyt ghespaert is / dit zijn nieuwe versierselen van uwen Calvin, ofte / indien hy 't soo begheert te hebben / van een deel sechte ende plompe menschen die men Pauperes de Lugduno noemde.

Calvinist. De Transsubstantatie is allenskens en sachtjens inghekropen / niemant kende se in den aenbanck / noch haeren gront / noch hare krachten; niemant was 'er boozt verbaert / dooz dien dat niemant haere schadelijcke ghebolghen ende werckingen noch ghesien noch gheboelt hadde.

Cath. 't moet waer zijn om dat ghy 't soo seght / want de Calvinisten alleen hebben al de wijsheyt in de wereldt ghezocht / ende namelijk hinnen Calvin die nochtans nauwlijcx eene oncie Theologie hadde / ende niet eene wettighe consequentie op haere koten kost stellen gelijk men in alle de boeken van sijne Institutien sien kan. Den klap die ghy boozderg upt staet om te toonen dat de leere vande Transsubstantatie allenskens inghekropen is / en is niet alleen te verghees / want ick hebbe u tot noch toe hier in obertuyghe van contray / maer oock soo sot dat ick anders niet denken en kan als dat ghy de heele wereldt van soo vele eentwen als ghy seght dat de Transsubstantatie sonde begost ende haeren booztgancck ghehadt hebben / boozt upt sinnigh en sot hout die soo eene leere aenbeert heeft / daer nochtans die boozsepde eentwen vruchtbaer gheweest zijn van de gheleertste ende upstekenste mannen: Maer als ghy tot walghens toe noch eens

eeng herhaelt / dat / eer de Transsubstantiatie gheboren was, een yghelijck gheloofde dat het broodt ende wijn de afbeeldinghen ende ghedenck-teekenen waren van Christi liiden, en doot; dat was, seght ghy / het gheloof vande gantsche Katholycke Kercke. Ick segghe noch eens dat dit ontwaerachtigh is / ende en kan niet bedencken hoe ghy soo stout zyt dit soo dichtslyt t'herhaelen daer ghy niet een enckel bewijs booz ghestelt hebt 't welck oock een kindt niet en soude konnen beantwoorden: Daer-en-hoven 't is gheloghen dat de Transsubstantiatie in de tsiende ende elfde eeuwwe meest haeren boozigauck ghehadt heeft; ten is oock niet waer dat dese eeuwven meest van wyse ende gheleerde mannen ontbloot waren / indien ghy de lijst vande Schryberg by Bellarminus inghesien hadt / daer sout ghy uwe valscheit ontdeckt hebben.

Calvinist: Om de Transsubstantiatie vast te stellen en heeft niet wepnigh gheholpen / onghheoorde ende mirakuleuse dinghen / of selfs te segghen / of sonder eenigh teghenspreken te hoozen verhaelen: Wie en hoort niet gheerne spreken van accidenten sonder substantie / van een lichaem dat op een selve tijdt in vele ende verscheyden plaetsen is? &c.

Cath. Wat wilt ghy hier up ten lesten besuyten? Dat de leere van de Transsubstantiatie op de leste tijden eerst opghekomen is / en dat de selve te bozen onbekent was? Wat wilt ghy segghen?

Calvinist. Ick segghe dat den Authent van het altijt duerende Gheloof op eenen valschen grond bouwt als by seght dat de gantsche kercke ten tijde van Lanfrancus, oft in 't midden van de elfde eeuwwe / de Transsubstantiatie gheloofde. Ick beweyre daer teghen dat het meeste deel der ghemeene Christenen daer gantsch niet van en wist / dat de Priesters en leeraers daer wepnigh van wisten / ende een groot deel de selve als valsch vertwieren.

Catholijck. Hoe bewijst ghy my dat? want t'en is hter niet gheen enckel segghen te doen.

Calvinist: Dit blijkt upt die twisten die onder de

Bisschoppen dit aengaende zijn geresen in't Roomsche Concilte dat in't jaer 1079. onder Gregorio VII. is ghehouden.

Cath. Hier-medē en bewijst ghy niet dat het meeste deel der gemeene Christenen van de Transsubstantiatie gantsch niet en wisten/ ende de Priesters weynigh daer van. 2. Dese twisten waeren seer klēpn want de boozsepde Bisschoppen gaben sich dadelijck met Berengarius ober. 3. Waerom en seght ghy oock niet dat de heele werelddt de dyp eerste hondert jaren van't Christendom gantsch niet gheheten en heeft dat den Sone in de Godthejdt van eender Wesen was met den Vader / aenghesien dat de Ariaensche Bisschoppen / die op soo vele jaren nu by-hang de heele werelddt inghebaren hadden/ gheelijck Hieronymus seght / hier teghen strecken?

Calvinist. Ten helpt niet dat men seyt dat Lanfrancus ende Hugo van Auxerre roepen / dat haer gheboelen op die tyden het gheloof vande gantsche kercke was.

Catholijck. Dat helpt machtigh veel / want indien het soo niet en hadde gheweest / hoe en heeft se niemant teghen gesproken ende oertuyghet van valschejht?

Calvinist. Berengarius ende Bertramus gaben oock booz dat hun geboelen het gheloof van de gantsche outhejt was.

Cath. Maer terstont bleeck contrary / want een peder / behalven eenighe weynighe / hebben sich dadelijck hier teghen ghestelt.

Calvinist. Het ghene dat den Nicheur van het alijt durende Gheloof boozders seght / te weten / by soo verre de Transsubstantiatie met veranderinghe vande voorgaende leere in de Kercke ingheboert waer / dat dit soude moeten gheschieden hebben met gheweldighen teghenstant vande gheheele werelddt / gheelijck als de Christelijcke Religie / ende daer-naer de reformatie van Luther ende Calvyn, eerst in de werelddt quamen / gheschiedt is; dit segghen dunckt myn buyten alle reden te zijn.

Cath.

Cath. Dit is een sterck argument / van den booz-
 sepden Aucthent ende en meyne niet dat ghy 't. Icht-
 telijck sult conen beantwoorden.

Calvinist. Daer is groot onderschepdt tusschen het
 inboeren vande Chyrtelijcke Religie ende van de
 transsubstantiate: Want die brack niet ten eersten
 af door haere leere / Altaren / tempelen / diensten / en
 Goden vande gantschen aerdbodem: de reformatie
 bestreedt ende schafte openbaerlijck af verseyden
 dwalinghen die seer diep in de herten van vele
 menschen ghewortelt waren: Maer de dwalinghe
 van de transsubstantiate nam de Roomsche Ker-
 ke allenskens in sonder eenighe waerheden onses
 Chyrtelijcken gheloofs directelijck om verre te stoo-
 ten.

Cath. Ick docht wel dat gh' hier sont te cozt schie-
 ten: Door eerst dan / ick loochene dat de transsub-
 stantiate allenskens in de Roomsche Kercke ghekro-
 pen is / hier van en hebt gy geene andere preube ge-
 gheben als uw' eyghen segghen. 2. Indien de heele
 werelt te bozen / ghelijck ghy valschelijck door geeft /
 geloofde dat in 't H. Sacrament niet anders en was
 als broodt tot een ghedenck-teeken van 't Uichaem
 Christi, ick braghe of se alsdan behalben de tafel
 daer de ghemeente Communiceerde / Altaren had-
 den daer de Priesters met hunne Priesterlijcke cleede-
 ren het Sacrificie der Misse opofferden: seght ghy
 dat jae? 't is wonder dat de Calvinisten dit alleg om
 verre hebben ghesmeten: Seght ghy dat neen: soo
 en giuck het niet alleen op het inboeren van de
 transsubstantiate / maer oock van Priesters / van
 Priesterlijcke cleederen / van Altaren / en eyndelijck
 van een Sacrificie welkers ghelijke noyt de werelt
 te bozen ghesien hadde / ende nu ter tijt noch de Cal-
 vinisten houden booz eenen groutwel ende afgoderhe-
 seght my nu / zijn alle die otige die gy booz soo bzeint
 acht / oock allenskens ende met lanckheyt van tijde
 singheboert / oft te sacmen op eenen hot: seght ghy
 het eerste: wyft my dan aen wie den eersten of twee-
 den Priesters gheweest is / waer of wie den eersten
 was

Altaer opgherecht heeft / wie of waer men eerst eenen
 nter Priesterlyke cleederen heeft sien comen aen den
 Altaer om Misse te lesen / of een Sacrificie te doen
 't welck noyt de werelt gesien hadde; seght my oock
 wat booz is ghetaeft / Priesters / Priesterlyke cleederen /
 Altaren / Sacrificie / of wel de leere van de transsubstanti-
 atie; want hier wyt sullen wy dattelijck conen sien
 of ghe de werelt niet en bedyeght: Seght ghy dat
 Priesters / Altaren / Sacrificie / en Priesterlyke
 cleederen t'samen op eenen hot ingheboert zijn; hoe
 is moghelijck dat hem niemant hier teghen met openbaer
 ghewelt heeft ghestelt; Was het dan niet eben
 vrent Altaren te maken om Sacrificie te doen / als
 Altaren te bzeken ghelijck de Christelyke Religie
 terstont dede in hare beginselen; was't niet eben
 vrent een Sacrificie in te boert daer Christus self
 in persoon Godt ende Mensch wiert gheoffert / als
 den selven booz te stellen aen d'hepnenen
 ghecrupst ende ghestozben; hoe hebben de
 Christenen dit dan ghedooght sonder teghen spreken
 / sonder opzoer / sonder ghewelt te verghes
 seght ghy dat-se allenskens de leere van de transsubstanti-
 atie hadden inghesoghen / ende alsoo sich lichtelijck
 lieten ghesegghen in 't ander / want / verhalben
 dat ghy die niet en bewijst / soo moet ghy onse
 roonen wat booz is gheweest / Altaren / Priesters /
 Priesterlyke cleederen / Sacrificie / ofte wel de transsubstanti-
 atie: Want zijn de Altaren &c. booz gheweest / soo
 en heeft dan de transsubstantiatio hier toe den wegh
 niet ghebaent; verhalben / wie sal gelooben dat de
 Christenen soo veel spoochlyc maecten met Priesters
 te wijden / Priesterlyke cleederen te ghebruyken /
 Altaren te bouwen / indien sy als dan gheloofden
 dat in 't H. Sacrament niet anders en was als broodt
 tot een ghedenck-teeken van 't Lichaem Christi;
 seght ghy dat de transsubstantiatio in de werelt
 gheboert was booz de Altaren / Priesters &c. toont
 ons dan hier van / de eerste beginselen / de eerste
 persoonen / en de eerste plaetsen. Daer-en-ban
 seght ons eens hoe de inboertinghe van eene
 boeme

doemelijke afgoderhe / ghelijck de aanbiddinghe van
 een stuck broodts soude zyn / sonder eenigen regen-
 stant inghevoert is.

Calvijnist. Een yeder weet dat de aanbiddinghe van
 't H. Sacrament is de sijnghste van alle die inghe-
 boerde nieuwiggheden gheweest / en dat men hier
 toe niet gecomen en is dan nae dat de transsubstan-
 tiatie bevesticht was.

Cath. Dit is immers wederom gheloghen : Want
 de aanbiddinghe des heyligen Sacraments weet al
 over veertien hondert jaeren ghepleeght ghelijck
 van hunne tijden ghetuyghen den H. Cyrillus Hierosol.
Catech. Myst. 5. ende den H. Gregorius Nazianzenus *Orat. de*
Gorgonia, ende den H. Ioannes Chrysofostomus *Homil. 61. ad*
popul. den eersten seght : Als ghy ten H. Sacramente
 gaet / buyght u ende aenbidt, den tweeden seght dat
 zijne Sustet Gorgonia vooz den Altaer op haere
 knien gheballen is / ende dien aengheropen heeft
 den welcken op den Altaer wort ghecert, verstaende
 hier vooz Christum in 't H. Sacrament ghelijck men
 upt zijne voozgaende woorden van sien : den derden
 seght : Aenbidt ende Communiqueert. Dese aanbidding-
 ghe was oock ten tijde van den H. Ambrosius ende Au-
 gustinus over veertien hondert jaeren : den eersten
 seght : *Lib. 3. de Spir. 5. cap. 12.* Wy aenbidden noch hedens-
 daeghs het vleesch Christi in de Mysterien, dat is / in 't H.
 Sacrament. Den tweeden seght in *Psalm. 98.* Niemand
 en eedt dat vleesch, ten zy dat hy te voren aenbeden hebbe.
 Hondert jaeren daernaer was dese aanbiddinghe
 noch al in vogue / ghelijck wy vinden by Eusebius E-
 missenus *Hom. 5. de Pascha* daer hy seght : Als gy te Com-
 munte gaet / eert het vleesch Christi met verwonderinghe.
 Dit zyn immers altemael claere woorden / over-
 sulcx siet wel toe dat ghy niet en doet 't ghene ghy
 ons valscheijck toeschijft / te weten / dat ghe dese
 Daders met utwe uplegginghen / ende berkeerde
 verclaringhen niet en gaet verduyfsceren. Doozders
 soo vzaege ick hoe de eerste vinders van de transsub-
 stantiatie de menschen soo hebben conen bezteghen
 dat-se in 't net waren etc sy het wisten e

Calvi-

Calvinist. **Met** dobbel-sinnighe spreuken of woorden.

Catholijck. **Maer** hoe en is'er niet eenen ghebonden gheweest die dese dobbel-sinnighe spreuken verclaert heeft / om te beletten dat de eenboudighe Christenen den verkeerden sin niet aenbatten en souden?

Calvinist. **Dat** hadden Theodoretus, ende Augustinus ghedaen / ende andere Out-Vaders.

Cath. **Behalven** dat dit wederom valsch is / ghelijck blijkt upt mijne vorige wederlegginghen / wy zijn alleen verwondert hoe dit niemant gedaen heeft op dien tijdt als de transsubstantiatie eerst ghebonden wiert / of soo daer pemant was / ghelijck eenen Berengarius, ende seer weynighe Bisschoppen / hoe hebben sich dese daerelijck ten onder ghegheven / soo als men can sien in 't Concilte van Roomen onder Gregorius VII.

Nu vraegh ick noch voorzders: **Maerom** hebben dese dobbel-sinnighe spreuken niet eer de werelt bedrogen als ontrent de neghende en tshende eentwe.

Calvinist. **Om** dat Godt op dien tijt vertoont zijnde oer de hoogheden der menschen haer 't licht des gheests ontnam: ende om dat den nacht der ontweentheyt en superstitie schizikelijck dupster in dien tijdt gheworden zijnde / de lust ende sozge om de waerheyt te behouden merckelijck en handt-tastelijck afnam.

Cath. **Is** moghelijck? **Wat** dinghen zijn dit? **Hier** moeten wy nootdackelijck soo stom blijven als vischen / want als men prophetischer wijze begint te spreken met wetenschap vande meeste verholentheden Godts / 't is ghedaen; wie sal soo stout zijn sich hier teghen te stellen? **Hier** te min / my dunckt dat men beter van de Calvinisten sou coken seggen / als men den Propheet sou willen spelen / dat Godt haer het licht des gheests ontnomen heeft / als sy de transsubstantiatie afschasten.

Maer seght m'eens. **Hoe** heeft het conen geschieden dat sulck eene Generaete / soo groote / ende soo ghewich-

ghewichtighe verscheydentheit van leere / soo lanck
onbekent is ghebleven / of soo se bekent was / hoe
en heeft se niet dadelijck eenighe schenkinghe verooz-
saect.

Calvinist. Als de dwalinge van de transsubstantiatte
in de elfde eeuw haer meest versterckte en toenam /
ick en twyffele niet of daer waren vier of vijfderley
soorten van menschen.

Cath. 't is genoegh : en praet niet boozberg / want
als ghy begint te segghen / ick en twyffele niet , dat is
soo veel als of ghy seyt / ick en weet es niet , ghy moet
hier comen met / Ick ben versckert , en dat moet ghy
bewyzen : daerom haeghe ick uwe vier volgende 33-
den papiers gantschelijck upt / gaet die praeten aen
uwe domme ghemeente / ende siet of die te vreden
sal zyn met / ick en twyffele niet.

Calvinist. Ten anderen ick loochene dat die ver-
scheydentheit van geboelen dadelijck eene schenkin-
ghe soude veroozsaect hebben. 1. Om dat beyde de
verschillende partpen in den openbaren ende publi-
ken Godts-dienst daer gheen alteratie in gheschiede
was / ober-een-gaemen.

Cath. Maer wat was dit booz eenen openbaren
ende publiken Godts dienst/aengesien/ gelijk ghy
seght / dat'er dan noch aenbiddinghe van d'Hostie/
noch processien / noch d. Sacraments dach en was?
waer in was desen Godts-dienst ghelegghen? bestont
hy in 't Sacrifice der Misse? soo was dan de Misse
eer de transsubstantiatte aequam / hoe was dan de
Misse ingheboert? hoe de Priesters die se deden? hoe
de Nutaren daer sy se op deden? Hoe de Priesterlijke
cleederen met de welke sy se deden? ofte seght ons
waer in desen openbaeren Godts-dienst ghelegghen
was. Laet ons nu uwe tweede reden hoozen.

Calvinist. Myne tweede reden is om dat de kercke
tot noch toe niets ter werelt daer ober besloten en
hadde / en dat men verhalben malkanderen ver-
zoegh ende een selbe upterlijke ghemeenschap den
eenen met den anderen onderhiet/verwachende on-
dercusschen wat de naerpolghende Concilien daer
van souden oordeelen.

Cath.

Cath. Maer toe al die gissinghen? laet ons lieber rondt uyt spreken en segghen dat'er gheene schein-tinghe en quam onder de Christenen om dies wil dat-se allegaer van een gheboelen waeren / 't welck alrijt in de werelt hadde gheweest / te weten / dat het hooft wesentlijk wiert verandert in 't Lie- haem Christi; Want indien men wilde met ghissin-ghen booztgaen ghelyck ghy doet / hoopende de eene op de andere / men / soude alsoo de werelt wys- ma-ken al / wat men maect en versint of te by nachte droomt: hzenght ons dat wat bestandighs booz den dagh.

Calvinist. Inde Concillen daernaer over dese sake ghehouden / overwon de dwaelinghe de waerhepdt / ende misbzupchte met groote ergernisse hare over- wintninghe.

Cath. Hier praet ghy noch ergher als bozen / want hier comt het wederom op een steggen aen. 1. 't is ontwaerachtigh dat de waerhepdt overwonnen wort van de dwalinghe: ter contrarie de dwalinghe wiert overwonnen van de waerhepdt der wesentlijke ver- anderinghe die alrijdt in de werelt hadde gheweest ghelyck ick / end: met mijne eyghen bewijzen / ende het wederleggen van uwe boddighe preuven boven behoont hebbe. 2. Wie zijn die gheweest de welke vererghert wierden: wijst ons die aen.

Calvinist. Maer dese redenen en valt'er niet meer te segghen: men moet bekennen dat de veranderinghe van leere / daer wy van spreken / heeft conen ghe- schieden.

Cath. Ghelooft my ghy stelt u tot spot als ghy soo spreect: dat ghy cost swyghen / men sond' u booz een wys man houden / maect als ghy den *avros iſa* begint te spelen als of het alle ozakels waeren die ghy uyt spreect / wie en sal hiermede niet lachen ick segghe dan noch eens dat de transsubstantatie / in- dien se te bozen niet en was in de werelt / niet en heeft conen ingheboert worden sonder scheuringhe en teghenstant / de wijle de experientie van alle een- men in andere eerst-opcomende opinien ons dit ghe- leert heeft.

Calvi-

Calvinist. Den Heer Aubertijn in zijn uytstekende werck vande Eucharistie heeft met de sozmele ende uyt ghezuchte woorden en redenen vande Out-Vaders doen sien dat de oude Kercke niet ter werelde van de transsubstantie ghelweten heeft / soo moet men nootdackelijck besupren dat'er veranderinghe in de leere gheschiedt is.

Cath. Soo lanck als mijne boozgaende bewijfen / ende alle die van Bellarminus met zijne wederlegginghen van de Calvinisten, in haer gheheel blijven sonder beantwozt te worden / en doet uwen predikant Aubertijn niet een siet op: 't en zijn maer alle pdele phantassien ende rozens in de locht / gelijk tot u: sy toe blyckt dat alle uwe redenen zijn.

Calvinist. Men moest bewijfen dat de plaetsen die den Heere Aubertijn byghebrocht heeft of valsch zijn / of dat-se teghen de transsubstantie niet en doen.

Cath. Dat waer bergheeffschen arbeyt: Want Bellarminus heeft dit ober dele saeren ghedaen teghen de Calvinisten van zijnen tijt: ende men moest met Aubertijn niet te boozschijn comen booz al eer dat alle de Out Vaders die van den Authent van het altijd ducrende gheloof, boozgheselt worden / wederlept waeren / ander sing / ten is niet anders (om uwe eppen woorden te ghezuppen) als kinderlijck met de saeke, die men verhandelt, te spelen.

Calvinist. Indien ghy de Out-Vaders vzaeght / wat dit Sacrament ten acussen vande substantie is: sy sullen u antwoorden: Dat het Broodt ende wijn is, dat de eerste substantie blijft, dat dese dinghen de selve sijn die-se te voren waren, en dat de nature niet verandert en is.

Cath. Ter contrarien. Cyprianus *de cana Domini* segge dat het broodt van nature verandert wort, 't selve segge den H. Ambrosius. *Lib. de Init. cap. 9.* 't selve seggt den H. Gregorius Nyssenus *Orat. Catech. cap. 37.* 't selve segge den H. Remigius Antiodorensis in *Psalm. 21.* desghelijck Amalarius Trevirensis *Lib. 3. de Eccles. Off. cap. 24* de welke allegaer uytbruckelijck seggen / de nature van 't broot, ofte wijn verandert.

Alengaende utw' ander deel raekende het Broot ende wijn

wijn : **Contrarie leert** Cyprianus *Serm : de cana* : daer hy seght, Het broodt twelck Christus toereyckte aen sijne Discipelen is door de almoghentheydt Godts vleesch ghe worden. **Alsoo oock den H.** Cyrillus *Catech. myst. 4.* Hy heeft den wijn, seyt hy / verandert in bloedt. **Item den H.** Gregorius Nyssenus *Orat. Catech. cap. 37.* Het gheheyl licht broodt wort verandert in t'lichaem Christi. **Den H.** Joannes Damascenus *lib. 4. de fide cap. 74.* Het broodt ende wijn worden boven-natuerlijk verandert in t'lichaem ende bloedt Christi.

3. **Dat de substantie van broodt ende wijn niet en blijft / blycht** up den H. Cyrillus *Orat. mystag. 4.* T'en is gheen broodt, noch wijn, alhoe wel het soo schijnt aen den smaect. **upt den H.** Chrysostomus *Hom : de Euch.* Ghy en siet noch broodt noch wijn, want de substantie wort wech ghenomen door de substantie des lichaems Christi. **upt den H.** Augustinus *lib. de corp. Dom.* Daer en blijft gheene substantie van broodt nochte wijn. **upt Eusebius Emislenus** *Serm. 1. de corp : dom.* Voor de consecratie is'er de substantie van van broodt ende wijn, nae de consecratie isser het lichaem en bloet Christi. **upt Beda de myst. Missa.** Men siet daer broot de substantie van broodt niet en is. **upt Strabus in cap. 11. ep 1. ad Cor.** De substantie van broodt ende wijn wort verandert in de substantie van t'lichaem ende bloedt Christi. **t'selbe leeren Algerus lib. 1. de corp. dom :** Hugo de S. victore *lib. 2. de Sacram: Part 8. cap. 9.* en menighe andere.

4. **Dat de dinghen de selbe niet en sijn die te worden waren / blycht** upt alle de voozgaende **Vaders.** **Daerenhoven** **upt den H.** Gaudentius *Tract : 2. de Exodo.* Die van t'water, seyt hy / wijn heeft ghemaect, heeft van den wijn sijn bloedt ghemaect. **upt Eusebius** *Serm: de corp. Domini* want is het wonder dat dien den welcken met een woordt het broodt ende wijn heeft konnen schaepen, de selve nu gheschaepen sijnde can veranderen? **t'selbe seght den H.** Ambrosius *lib. de init : cap. 9.* ende andere meer.

Laet nu vyz. utwe Calvinisten **van de Outbaders** gaen vzaeghen / of er broodt ende wijn is in t'h. Sacrament ? of de eerste substantie blijft / of de dinghen de selve sijn diese te worden waren ? of de nature niet en verandert ?

Calvi-

Calvinist. Indien ghy van de ontbaders bzaeghe wat broodt ende wijn eghentlijck sijn in t' H. Sacrament / sy sullen andtwoorden datse sijn schilderijen / beelden / af-beeldingen / teekeningen / figuren &c.

Catholyck: Ghy en sijt niet machtich een ontbader te voorschijn te brengen die segghe dat in t' H. Sacrament niet anders en sijn als teekenen / figuren etc. van t' lichaem ende bloedt Christi Dit toone ick uyt de Ontbaders die ghy selve boven voorgehelt hebt. 1. uyt Tertullianus, den welcken niet reghenstaende dat hy seght dat het eene figure des lichaems is / seght nochtas dat Christus het broodt sijn lichaem ghemaect heeft. 2. Den H. Ephrem en segt niet/het broodt en is niet anders als een teekene ofte figure des lichaems / maer hy segt Christus heeft het broot gezeghent TOT eene figure sijns lichaems, **T**' is wat anders te segghen / het broodt is eene figure des lichaems : ende wat anders, Het broodt wort ghezegent tot eene figure: Het eerste raecht de saecke self; het tweede raecht alleenlijck t'epnde tot het welke de saeke inghestelt wort / het tweede seght den H. Ephrem, maer niet het eerste. Een wepnigh daer naer voeght'er hy hy: Hy heeft ons sijn lichaem ende sijn bloedt v'eten ende te drincken ghegheven. 3. den H. Augustinus seght wel dat Christus het teeken sijns lichaems gaf / mer hy en seght niet dat het niet anders als een teeken was / want andersing soude hy sich op vele andere plaetsen reghen-gheproken hebben/gbelijck als hy seght. *Epist 86. ad Casulan*: wy ontfanghen nu ter tijdt bloedt uyt den beker. Ende *Epist. 120. ad Honorat*: Cap. 27. Sy ontfanghen aende tafel Christi sijn lichaem ende bloedt. Ende *lib. 12. contra Faustum cap. 10.* Wy ontfanghen met een ghelooovich herte ende mondt den middelaer tusschen Godt ende de menschen den mensch Christus Iesus als hy ons sijn vleesch te eten ende sijn bloedt te drincken gheeft. 4. den **Cerw.** Beda en seght niet dat het H. Sacrament een teekene des lichaems is / maer hy seght / dat Christus het Sacrament van sijn vleesch ende bloedt inghestelt heeft in de figure

re van broodt ende wijn / siet nu eens of dit al een dinghen is / figure des broodts, ende figure des lichaems,

Kloek aen dan siet ons eenen Vader hoor die ons leere dat'er in t' H. Sacrament niet anders en is als een teeken ofte figure des lichaems : want wy selve houden't daer hoor / dat'er een teeken is / en dat'er saemen het waerachtich lichaem ende bloedt is / ghelijck die H. H. Vaders dit beyde te saemen oock nemen / soo als ghy selve tetstont hier naer beken / te weten / datse leeren dat'er gheen gaemeen broodt ofte wijn meer en is, maer het waere lichaem ende het waere bloedt des Heeren.

Calvinist. Indien ghy de Vaders vzaeght wat dat is het lichaem Christi eten / ende sijn bloedt drinckē / sy sullen u segghen / dat het is deel aen sijn liiden en doot hebben door eene Godtyruchtighe overdenckinge.

Catholyck. Wie twiffelt daer aen ? want daerom seght den H. Apostel datmen de doot des Heeren soude verkondighen : niet als oft het eten des lichaems ende drincken des bloedts eyghenlyck daer in geleghen waer / maer om doot de overdenckinge van de doot des Heeren onder het eten ende drincken / de vruchten van de doot des heeren te ghenieten.

Calvinist. Soo gy de Vaders vzaeght wat de Godsoose aen de H. tafel ontfanghen / sy sullen u segghen : Niet het vleesch noch het bloedt, maer het H. teeken alleen.

Catholyck. Ick hebbe u boven overtuyghet van contratie.

Calv. Indien de outvaders de transsubstantiatte gheloofst hadden / hoe souden sy durven segghen hebben / dat onse lichamen worden met die gheheylide spijse ghevoedt, dat sy wort in onse substantie verandert, en dat sy oock wat de aerdsche stoffe belanght de selve veranderinghen is onderworpen, die de andere ghemeene spijzen onderworpen sijn van de welcke den Heere seght dat al wat in den mont gaet &c.

Catholyck : Hier moest ghy eenige vaders voorgeghele hebben op dat wy mochten sien in wat omstandicheydt dat sy dit segghen. Doch siet hier naer wat

Wat sommighe outbaders dooz dit boeden verstaen hebben.

Calvinist. Indien de Outbaders de transsubstantiate gheloofst hadden / hoe souden sy de heydeneen durben berwijten hebben dat sy aenbaden dinghen die sy met hunne handen ghemaect hadden / die de vertotringhe / woymen / etc. onderwozpen waren? dat sy Goddelijche eere bemesen aen t'ghene dat in de handen haerder byanden kost ballen / dat van de dieven ghestolen kost woerden / ende sich selven niet bewarren en kost / maer met sleutels en grendels moest bewaert woerden?

Catholyck. Dat kosten de Outbaders by aen de Heydenen berwijten ten opfichte van hunne afgoden die alle dese dingen onderwozpen waeren: want het wesentlijck lichaem Christi t'welck sy leerden te sijn in t' H. Sacrament ende daer aenbaden / en was noch met hunne handen ghemaect / noch aen de woymen ofte vertotringhe onderwozpen / het kost sijn selven bewaren als t'hem beliefte sonder opgesloten te sijn sonder sleutels / of grendels / etc.

Calvinist. Soude wel hedens-daechs Rooms gesinde het herte hebben in China, ofte in Iapan om soodantghe dingen ten opfichte van hunne afgodische beelden te berwijten?

Catholyck. Dat doen de Rooms ghesinde daer alle dach / ende ick en weet niet dat opt Chinois of Iaponois, hun berweten heeft dat men dit altemael kost segghen van t'lichaem Christi in t' H. Sacrament: Niet wonder want dese natten / sijnde hoven maten sekerly van verstande ghelijck de heele werelt wel weet / en komen met sulcke arme redenen ende argumente n niet boozt gelijck de Calvinisten hier doen: sae sy ghelooben de wesentlyche teghentwoordicheydt Christi in t' H. Sacrament met sulck eenen peber ende eerbtedinghe datse niet alleen de Calvinisten, maer oock de slauwe Catholicken souden beschaemen / wy hebben hier in ons Nederlande daer van exempel ghesien / soo datmen ober de zee niet en moet haeren om daer vā bewijzen te haere:

Dit dient oock wel aenghemerckt dat de Catho-
lycken / niet teghenstaende de leere van de trans-
substantie / met hondert duysenden Heydenen in
in China, ende Japan bekeert hebben / daer de Calvi-
nisten. alhoewel sy oock in die landen negotieren en-
de berkeeren / niet eenen tot hunne secte ghebrocht
hebben.

Calvlnist. Indsen de outvaders de transsubstantia-
te gheloost hadden / souden sy onghelaten hebben
de mirakelen die daer onder schuylen te ontdeckenz
Catholyck: Hoe durft ghy segghen dat de Vaders
ons soodantghe mirakelen niet ontdeckt hebben?
waer blijft dan den H. Cyprianus *Serm: de cana Dom:* als
hy seght dat het broodt vleesch gheworden is door de al-
moghentheyde Godts, ende dat het Godlijk wesen sich op
eene onuytsprekelijke maniere inghestort heeft in t' H. Sa-
crament? Sijn dat gheene mirakelen die dooz de be-
sondere Almoghentheyde Godts moeten gheschieden /
ende onuytsprekelijk sijn? toont my per sulcx in uw'
broodt t'welck niet anders als een tecken des lie-
haem is. waer blijft den H. Cyrillus Hierosolym: *Catech*
myst. 4. als hy seght: Christus heeft het water verandert
in wijn, en salmen hem niet gelooven dat hy den wijn heeft
verandert in bloedt? is het eerste een mirakel ghe-
weest / hoe en is het tweede oock soodantich niet?
toont my per sulcx in uw' broodt. Waer blijft den
H. Ambrosius *lib. de init: cap. 9.* als hy seght / hebben de
woorden van Elias sulck eene kracht ghehadt datse het vyer
uyt den Hemel trocken, en sullen de woorden Christi geene
kracht hebben om de specien van de elementen te verande-
ren? sijn dat gheene Mirakelen? hoe salt ghy my
dit bewijfen in uw' broodt? waer blijft den H. Grego-
rius Nyssenus *Orat Catech. Cap. 37.* Als hy seght: Men
moet overdencken hoe het gheschieden kan dat het selve
lichaem door de heele werelt aen soo vele duysende ghe-
loovighen uytghe deylt wort, ende nochtans in sijn gheheel
blijft? hoe kunnen dit van u broodt vraghen? waer
blijft den H. Ephrem *lib. de nat. dei non serusanda Cap. 5.* als
hy seght: Dit gaet alle verwonderinghe, alle verstandt,
ende uytprake te boven, dat Christus ons sijn lichaem te
eten

eten ende sijn bloedt te drincken ghegheven. Is dit gheen
 mirakel dat alle verwonderinge/ verstant ende uyt-
 sprake te hoven gaet? is'er yet sulcx in uw' hooft
 dat slechts eene figure ofte schilderije van een lic-
 haem is? wat is hier wonder? wat onbegrijpe-
 lijk? wat onspreekelijck? waer blijft den H. Chryso-
 stomus *lib. 1. de Sacerd.* als hy uytroeft: O Mirakel!
 dien den welcken boven sit met den Vader wort op den selve
 stont gehandelt van een yeders handen, ende geeft sich aen
 de ghene die hem willen ontfanghen ende omhellen. Is
 dat niet een mirakel inden Hemel te sijn / ende sae-
 men op den selven stont op de aerde? hoe gheschiedt
 dit in u broodt met mirakel? waer blijft den H. Au-
 gustinus in *psalm. 33. Conc. 1.* Als hy seght. Wie sal con-
 nen verstaen hoe het gheschieden kan dat yemant sijn eygen
 selven draeghe in sijne handen? den mensch kan wel ge-
 draghen worden in de handen van andere, maer niemant en
 wort in sijne eyghen handen ghedraghen: wy hebben ghe-
 vonden hoe dit in Christo gheschiedt is: want hy wiert in sijn-
 ne handen ghedraghen als hy seyde: Dit is mijn lichaem,
 want hy droech dat lichaem in sijne handen: Woot ghy
 wel hoe Augustinus dit mirakel verheft segghende
 wie sal dit konnen verstaen ofte begripen &c? wat
 verstandt is'er van doen om te begripen dat Chri-
 stus een heelt ofte schilderije van sijn lichaem droegh
 in sijne handen? waer blijft den H. Caesarius ofte
 Eusebius *Serm. de corp. Dom.* als hy seght: Het lichaem
 Christi is soo groot in een deel als het is in t'gheheel? waer
 blijft den H. Ilychius *lib. 2. in Levit cap. 8.* als hy seght/
 sprekende van t'H. Sacrament: Wy moeten dencken
 dat aen de kracht vanden H. Gheest die dinghen moghelijk
 schijnen te wesen: Hoe en is t'gheen mirakel t'welck
 schijnt onmoghelijk te sijn? wat is'er nu in uw'
 hooft / ofte teecken dat eenighen schijn van onmo-
 ghelijckhejde heeft? waer blijft den H. Ioannes Da-
 mascenus *Lib. 4. de fide cap. 14.* als hy seght: Ghelijck Gode
 alle dinghen gemaect heeft door de mede-werckinghe des
 H. Gheest, alsoo wereckt hy nu in t'H. Sacrament door het
 toedoen vanden H. Gheest, boven de nature: hoe en is
 gheen mirakel dat boven natuer is? waer blijft
 wederom

wederom den H. Cyrillus Hierosol. *Catech. myst. 4.* als hy seght: 'T en is gheen broodt alhoewel het aen den smaeck broodt schijnt te zijn. **Waer blijft wederom den H. Augustinus lib. de corp. Dom.**

Men moet niet ghelooven dat de substantie van broodt ende wijn blijft, want de hoedanigheden blijven alleen: **Wat sijn dese hoedanigheden sonder substantie ander als accidenten? Is dat niet een groot mirakel dat de accidenten of toevallen / dat is / den reuck / den smaeck / de lenghde / de breedte blijven sonder subject? hoozt nu hier over oock spreken Strabus in *Glossa cap. 11. ep. 1. ad Cor.* Wy belijden, seyt hy / dat de substantie van 't lichaem ende bloedt des Heeren veranderen inde substantie van broodt ende wijn: maer de toevallen die van de eerste substantie blijven, te weten, 't colour, den smaeck, de forme, het ghewicht, en gaen het lichaem Christi niet aen, noch en worden daer in niet ghespelt. **Spreekt eens soo van uw' broodt ofte teeken, is dat ghy kont. Waer blijft nu Hugo Lingonensis Epist. ad Berengar.** als hy seght: Ghelijck ghy niet en begrijpt hoe het Woort vleesch gheworden is, alloo en kont ghy oock niet begrijpen, hoe dit broodt wordt verandert in vleesch, ende den wijn in het bloedt, ten sy dat u het geloof vande Almoghentheydt dat leere. **Waer blijft den H. Anselmus Cantuariensis lib. de corpore Dom.** apud Joannem Garretium als hy seght: Teghen alle redeninghe van de wereltsche Philosophie, en teghen alle verstant, de substantie des broodts in eene andere substantie verandert zijnde, sijn de accidenten die daer voren aen vast waren onverandert gebleven, soo nochtans dat de wittigheyt die daer overgebleven is, het lichaem des Heeren niet wit en maect, noch de rondigheyt, ront: **Wat seght ghy nu / goeden man? zijn hier noch gheene mirakels genoegh? hier siet ghe tinners klare hooz de oogh / dat het niet anders als mirakels en zijn die de Out-vaders segghen te gheschieden in 't Alderh. Sacrament. Wilt my nu een eenigh mirakel aen / 't welek gheschiedt in uw' broodt, ofte teeken. Samen siet ghy oock dat ghy gheheuselt hebt / segghende dat de Outvaders noyt ghesproken hebben van de accidenten des Sacraments, dat is te segghen van 't colour, reuck, en smaeck des wijns ende des****

broodts, sonder ons eens te leeren dat het ghene onse sinnen rieken en proeven enckele toevallen zijn sonder subject ofte substantie.

Calvinist. Indien de Out-baders de Transubstantiarte gheloofst hadden / souden se ons niet gheleert hebben waer van onse Lichamen gheboedt worden als wy 't H. Sacrament ontfanghen ?

Catholick. Wat was het van noode dit ons te leeren updruckelijck ? het wees sijn selven upt: Want aenghesten dat se van 't selve gheboelen waren met ons / te weten / dat'er gheene substantie van broodt ende wijn na de Consecratie meer ober en bleef / dan alleenlijck de accidenten van broot ende wijn / ghelijck wy nu meermael upt hunne eygen woorden gheroont hebben / soo moest het nootsakelijck volghen / dat se van gheboelen waren / ofte dat de accidenten onse lichamen eygentlijck boedden / ofte wel dat se spraken van een oneyghentlijck boeden / ghelijck oock sommighe van hun spreken van de boedinghe der siele in 't H. Sacrament / want het is seker dat de siele eygentlijck niet vedt ghemaect wordt dooz het nutten des H. Sacraments / ghelijck nochtans Tertullianus spreekt. Du ghebe ick u te kiesen een van beyde : Wilt ghy noch d'een noch d'ander niet aen-nemen / soo toone ick u dan upt de H. Vaders selve wat sy dooz het boeden van onse lichamen in 't H. Sacrament verstaen hebben. Ick segghe dan dat se hier dooz niet anders verstaen hebben als dat onse lichamen dooz het nutten des Lichaems Christi eene sekerre kraecht ende dispositie kringhen tot eene gloziense berijfentisse ende onsterflijck leven. Volghens de woorden Christi Ioan. 6. Die mijn vleesch eedt, ende mijn bloedt drinckt, heeft het eeuwigh leven, ende ick sal hem opwecken in den uyersten dagh. Dit blyckt v. upt den H. Cyprianus *Serm. de Cana* daer hy seght: Dat ghemeen broodt verandert zijnde in vleesch ende bloedt, brenghet het leven en groeyen aen de lichamen, ende daerom de swackheydt van ons gheloof versterckt zijnde door de ghewoonlijke uytwerckinghe der dinghen is met een ghevoelijck bewijs ghe-

leert gheweest, dat in de sichtbare Sacramenten de uytwerkinghe van 't eeuwigh leven is. Dit blijkt 2. uyt Gregorius Nyssenus *orat. Catech. Cap. 36. 37.* daer hy seght: Dat lichaem 't welck van Godt onsterflijck is ghemaect, comende in ons lichaem verandert dat heel en gantsch in sijn selven, dat onsterflijck lichaem, maect dat heel lichaem in het welck het ontfanghen is, ghelijck aen de onsterflijcke nature. Dit blijkt 3. uyt den H. Cyrillus Alexandinus *lib. 4. in Ioan. Cap. 15.* daer hy seght: Ghelijck een ginstker vyers ghesmeten in 't hoy ofte stroy de selve heel doet branden, alsoo het Woort Godts door het H. Sacrament vereenicht zijnde met onse bederslijcke nature, sal de selve heel en gantsch doen verrijzen glorieus ende onsterflijck: Welck hy daernaer noch beter verklaert segghende: Dese onse bederslijcke nature des lichaems en kost niet anders ghebrocht worden tot de onbederslijckheydt, ten zy dat het vereenicht wierde met het lichaem van het natuurlijk leven.

Calvijn. Wy en binden noch tael noch teeken in de schriften der Ovt-vaders / van wat substantie de woorden ghegenerateert worden die uyt de corruptie van de Hostie spruyten / en waer van den azijn wort ghemaect daer de geheylighde Kelck altemet verandert / of waer het lichaem ende bloedt des Heeren blijven / als de speten / daer sy onder schuylden / vergaen ende veruterticht zijn.

Cath. Daer sijn verscheyden redenen waerom dat men dit by de H. Ovt-vaders niet en bindt. 1. Om dat dit het gheloof niet en raecht. 2. Om dat 'er onder de H. Vaders gheen verschil en was aengaende de sake self / dat is / de wesentlijcke teghenwoozdigheyt Christi, en was het niet van noode dat se van soodanighe dinghen disputeerden: Dat men naderhandt dese questien heeft beginnen te roeren en is waer gheweest tot meerdere verklaringe van de sake. 3. Hoe souden de Vaders van soo klepne saken ghespateert hebben / aenghesien dat se dit mysterie soo verborghen hielden vooz de Catechumeni selve / dat se daer van noyt opentlick en spraken? Ghy vzaeght / waer het lichaem Christi blijft als de speten

speeten vergaen zijn? Ick antwoorde / In den hemel / uyt den welcken het noyt ghekomen en is / maer alleen op verschepden plaetsen / dooz replicatie ghestelt; als dan de speeten vergaen zijn / het lichaem Christi laet op soo ofte soo eene plaetse te wesen.

Calvinist. Indien de Out-baders de Transsubstantiatie gheloofst hadden hoe is het te begrijpen dat de heydenen die de Christelijke religie met alle bedenkelycke middelen sochten swart te maken dit tot haer voordeel niet en souden ghenomen hebben / dat het heerlyck lichaem Christi aen vele dinghen onderwozpen was / die sijne Majesteit ende glozte ontwerdigh en onbetaemlyck schijnen?

Cath. Nu sie ick klaer dat ghe noyt de H. Vaders ghelesen hebt: Want dese hielden dit hoogh Mysterie niet alleen soo verborghen booz de Heydenen dat se daer noyt openlijck van en spraken / seggende se alleen / oock ten tijde Chrylostomi, als nu een groot deel Christenen waren / De ghelooyighe weten wat wy willen segghen, maer hielden dit oock verborghen booz de Catechumeni selbe / dat is / booz de ghene die noch onderwesen werden in het gheloof en niet gedoopt waren. Dat blijkt klaer uyt den H. Augustinus *Tra. II. in Ioan.* daer hy seght: Indien wy van eenen Catechumenus vraghen: Eedt ghy het vleesch van den Sone des menschs; ende drinckt ghy het bloedt vanden Sone des menschs? hy en weet niet wat dat wy segghen. Hoe kosten dan de Heydenen aen de Christenen verwijten 't ghene sy niet en wisten? niet te min / soo sy hier en daer / 't zy dooz eenighe Christenen / 't zy in de vergaderinghe daer se misseghen onbekent sich lieken binden / van dit Mysterie yet in 't ghemeen ghehoort hadden / soo hebben sy de Christenen in de eerste tijden der kercke by de heydensche Keysers beschuldicht dat se in haere vergaderingen een kleyn kindken / ghelwonden in meel dooden / ende sijn lidmaten uytdeyden aen de ghemeente / ende sijn bloedt lekten / ghelijck Minutius Felix, levende op die tijden / dat is over veertighen hondert jaren / gesuyght in *Octavio*.

Hier

Hier moet ick eens braeghen / Indien de eerste Christenen niet anders geloofden als dat in het H. Sacrament maect broode een tecken des lichaems was / ghelijck de Calvinisten nu doen / waer toe dat niet sulck een toetsicht verborghen ghehouden booz d'heydenen dat se daer van booz hun noyt openlijck spraken? Want wat swarigheyt kost hier nyt spruyten dat de Christenen broodt aen zijde een tecken des lichaems Christi tot ghedachtenisse van sijne doot? sy leerden immers openlijck dat Christus ghestorven was / waerom dan soo nauw ver- sweghen dat men tot ghedachtenisse van dese doot oprecht ghebaken broodt at 't welck eene afbeeldinghe was van sijn Lichaem? Hier moest dan noodtadelijck wat anders schuylen 't welck verhesbender ende verborghender was als broodt ende tecken; ick soude gheerne weten wat dit gheveest zy.

Verhalven / wat heeft dat te bedieden dat de eerste Christenen beschuldighet werden van d'heydenen dat se de ltmaren van een kleyn kindt / gewonden in meel / nptdeplden aen de ghemeente? niet ghy niet dat hier wat meer moest schuylen als broodt ende tecken? Want hoe souden de heydenen van soo eene beschuldighinghe ghedroomt hebben / ten zy dat se ergens in 't gros pers hadden verstaen van 't wesentlijck Lichaem Christi onder de ghedaente van broodt? Hoort nu den H. Cyprianus *de Cana Dom.* sprekende van 't H. Sacrament: Wy suyghen seyt hy / het bloedt, ende vestighen onse tonghe in de wonden van onsen verlosser, daerom worden wy voor sotten gheacht vande wijs, dat is / de heydensche Philo'sophen / van dese wereldt de welcke eenen schrick hebbende van dese religie, ons schouwen, en vluchten. Hoe kosten de Christenen van dien tijt booz sotten gheacht worden / indien se niet anders en hadden als wijn een tecken des bloets?

Calvinist: Hoe en heeft oock den keiser Julianus eenen doodelijken bijandt Christi ende sijnder kercke de oude Christenen sulcx niet betweten?

Catholyck. Ick segghe dat hy in 't beginafel van sijnen afval met 't H. Sacrament heeft ghespot / want

want gelyck den H. Gregorius Nazianzenus getuyghet/
Orat. 3. advers. Iulianum. Hy heeft sijne handen be-
 sweurt met het bloedt der heiligen die hy dede offe-
 ren/ op dat hy, seght Gregorius, de selve handen soude af-
 wasschen en suyveren van het onbloedigh Sacrificie door het
 welke wy ghemeenschap hebben met Christo, met sijn lij-
 den, ende met sijne Godlyckheyt. Op de selve plaetse
 sult ghy oock binden hoe dat Gregorius tegen Julianus
 uptbalt noemende hem eenen dwaelen en godloosen
 mensch om dat hy sich stelde tegen het Sacrificie 't welck
 door de heele werelt verbreydt was: hoe wert ghy nu dat
 Julianus dit niet ghebaen en heeft met smaet-wooz-
 den / lasteringhen / ende verwtijtinghen? immerg
 wy hebben hier goet fondament om dit te gissen/ en-
 de ghy en hebt gheene redenen om dit te looch-
 nen.

Calvinist. Eyndelijck selt blinde dat sedert de tijden
 van Paschasius ende Lantfrancus, dat is te segghen / se-
 dert dat de dwalinghe vande Utschaemelycke teghen-
 woordigheyt van Christi Utschaem in de H. Eucharistie
 in de werelt quam / de transsubstantiatie noyt ruste
 ghehadt heeft / ende noyt eynde van 't wisten ende
 kraekeelen / ober dese saeke / is gheweest.

Cath. Hier goet het spel noch eens aen met liegen
 ende bedrieghen. Ick segghe dat het ontwaerachtigh
 is dat de leere van de Utschaemelycke teghenwooz-
 digheyt Christi in 't H. Sacrament eerst op quam ont-
 trent de tijden van Paschasius ende Lantfrancus, heel
 contrarij blijkt upt al het voozgaende.

Calvinist. Bertramus bestreete in haere gheboorte.

Cath. Sy was meer als neghen hondert saeren
 vooz Bertramus ghebozen.

Calvinist. Berengarius stelde sich schryp daer teghen
 in de elfde eentwe als sy begon eenen aenhangh in de
 Kercke te cryghen.

Cath. Desen aenhangh hadde alreede duysent sae-
 ren in de Kercke gheduert eer Berengarius opquam.
 Maer een ding is hier wel te bemercken / hoe dat
 het ghebeurt is dat Bertramus niet eenen aenhanget
 ghehadt heeft / Berengarius in zyn leven seet weynt-
 ghe/

ghe / ende niet anders / gelijk *Guimundus* getuyght / als godloose menschen die sich verheughden dat se van eene groote breef verlost waren als sy verston den dat het *H. Sacrament* soo Godlijck niet en was dat se om het selve 't ontfanghen moesten afstant doen van hunne schelm-stucken en boosgheden: Ick vraghe dan noch eens hoe het heeft conen geschieden dat den eersten gheene / den tweeden wepantghe / ofte niet anders als godloose menschen booz aenhanghers ghehadt heeft / ende ter contrarien de geleerste ende treflykste mannen van die tijden sich teghen hun hebben ghestelt? Wat ghesont ende redelijck verstant en sal hier upt niet besluyten dat de leere van *Bertamius* en *Berengarius* besonder was / ende die vande *Vschaemlijcke* tegentwoordigheyt Christi de algheeme van de heel Kercke? Want was de eerste de algheeme? hoe en is'er dan niemant naemelijck ten tijden *Bertrami* ghebonden gheweest die booz hem schreef / oft mer hem het selve ghevoelen breef? hoe zijn alle de gheleerde terstont in de gheboozte van onse leere / soo ghy seght / omghesedt ende verkeert gheweest / haere opinie versackende / ende latende *Bertramus* in de brodde? wie sal dit comen begrijpen?

Calvinist. Naer de doot van *Berengarius* wiert zijne leere van meest alle Franschen, Enghelschen, en Italianen booz de Catholijcke leere ende geloof vande Kercke erkent ende aenghenomen.

Cath. Dit is te grof gheloghen / of noemt ons de schijbers die onder dese dzy natten het ghevoelen van *Berengarius* met schriften boozghestaen hebben / en dan sal het noch verre van hups zijn dat meest alle de Franschen, Enghelschen, ende Italianen sulcx souden ghelooft hebben.

Calvinist. De *Vaudoisen* en *Albigensen* stonden tegen de transsubstantatie op / in de twaelfde eeuw.

Cath. Waer sy warden van de Kercke verdoemt / ende waren het minste deel van heel *Vranckrijk*, ofte *Piedmont*.

Calvinist. Daer naer quam *Wiclf* ende *Ioannes Hus*.

Cath.

Cath. Die wterden van ghelijcken berdoemt: ende Ioannes Hus, ghelijck Cochlaeus betoont in de *Hystorie* van de Hussiten, heeft altyc eenen schick gehabt van te leeren dat'er in 't H. Sacrament niet anders en en was als broodt een recken des Uichacms / soo dat de Calvinisten in dit stuck sich op hem niet en konnen beroepen / al-hoe-wel hy andere dwalinghen hadde.

Calvinist. Nae de Wicleffien ende Hussiten selde haer de reformatie in 't beginsel van de boozgaende eeuw directelijck daer teghen.

Cath. Niet teghenstaende / heel Portugael, Spaegnen, Italien, ende Savoyen, Vranckrijk, Polen, Duytslandt, behalven eenighe besondere plaetsen zijn ghebleven by de leere van de Uichaelijcke tegenwoozdigheyt van 't Uichaelm Christi in 't H. Sacrament / sae heel Sweden, ende Denemercken, al-hoe-wel sy de transsubstantiatie niet en gelooben / blijven eben wel daer by dat Christus Uichaelmelyck is in 't H. Sacrament / sonder nu niet te spreken van soo menighe dypfende Catholijcken die self in de vereenighde Nederlanden van 't selve ghevoelen zijn met de Roomsche Kercke.

Calvinist. Ick en binde niet dat opt eenighe twist in de Christelijcke Kercke ober dese saeke soude getweest zijne / hoe wel gheene dwael-geesten opt ontbroken en hebben.

Cath. Hadt ghy wel gesocht ghy soud'et ghebonden hebben. By den H. Ignatius *Epist. ad Smyrn.* byghebrocht van Theodoretus *Dial. 3.* sprekende van de Simonianen: Sy en aenveerden, seyt hy / gheene offeranden om dat-se niet en belijde dat de Eucharistie het Vleesch van onsen Saligmaker is. En daerom en wilden sy dit niet belijde om dat-se niet en geloofden dat Christus een waerachtigh lichaem hadde gehad: dat is de reden waerom dat de Out-Vaders de dwalingen tackende het H. Sacrament niet directelijck bestreden en hebben / alsoo sy naemelijck tegen de ketters moesten bewijzen dat Christus waerachtigh vleesch hadde ghehad / Gelijck-men by vele Out-Vaders can sien die van

Bellarminus

Bellarminus by ghestelt worden. Maer soo wanneer dat de heeltsozmer in 't jaers seben hondert begosten te leeren dat het broodt ende wijn beelden van Christi Lichaem en bloedt waeren 't welck noyt yemant booz hun / selfs hadde ghedacht / hebben op den tijt de Griecksche Daders sich hier teghen gestelt / ende gheoont dat het H. Sacrament gheen beedt en was van 't Lichaem des Heeren / maer het waerschtigh Lichaem selbe / ghelijckmen can sien *In Synodo 7. A. 6. ende by Damascenus lib. 4. cap. 14. ende by Theophylactus in cap. 26. Matth. &c.*

Calvinist. Het is seker dat tot het eynde toe van de sefte eentwe alle de Oud-Daders hebben eenpaertlyck ende gheincenlyck van de H. Eucharistie soo ghelooft / ende in sulcke termen / ende op soodanighe wyse ghesproken als wy Gherefozmeerde nu regenswoozdiggh doen.

Cath. Ick meynde dat-se dupsent jaeren lanck soo ghelooft ende ghesproken hadden gelijck ghy meermal hiet hozen gesept hebt / ende nu comt het alleen op ses hondere jaeren. Doch dat gheen van beyde waerachtigh is can-men sien booz de ooggh in 't heel berbolgh van dit schryft.

Calv. In de sevende eentwe leefde een seker Monick vanden bergh Sinai met naeme Anastasius die de eerste schreef dat wy aen de H. Tafel ontfangen / noch enckel broodt noch een afbeeltenis was, maer het waere Lichaem ende bloedt des Heeren Iesu die vleesch is gheworden,

Cath. 't is leughen dat Anastasius de eerste geweest is die soo gheleert heeft t Want Cyprianus, Chrysostramus, Cyrillus, ende andere van my hier boven booz ghestelt hadden 't vijf / vier / en dzy hondert jaeren booz hem gheleert.

Daer-en-boven 't is eene grobe leughen als ghy van Damascenus seght dat hy noyt de wesentlyke veranderinghe geloost heeft / heel contrary blyckt claer uyt dese zijne woorzen *Lib. 4. de fide cap. 14.* Het broodt ende wijn ende water worden door de aenroepinghe des H. Gheests boven-natuerlijck verandert in 't Lichaem ende bloet Christi

Christi: Het broodt ende wijn en sijn de figure van 't Lichaem ende Bloedt Christi niet, maer 'tis het Lichaem des Heere selve nu Godlijck sijnde.

Dan gaet ghy teghen u eyghen selben disputeren wat oplose ende meeninghe Anastasius ende Rupertus gehad hebben / ende ghy en weet self niet wat gh'er van maken sulc / onder: visschen hebt ghy ons boben betweten dat wy de Vaders draepen soo wy begeeren / hoe hebt ghy u dus vergheren / dat ghy self hier in 't werck leght / over 't welck ghy ons / al-hoe-wel sonder de waerheyt / berispt?

Dan stelt ghy ons vooz eene valsche Synode van eenen hoop beelt stozuers die ghy seght gheweest te sijn het Concilie van Constantinopelen, maer valschelijck / welke Synode, soo ghy seght / soude bestoten hebben in de achtste eentwe dat het broodt ende wijn niet anders als beelden en sijn van het Lichaem ende Bloet Christi. Dese Synode soude ick geerne van u geciteert sien met de aenwysinge der plaetsen daer-se soo spreeckt / want ick beelde dat eenen sekeren Gregorius alleen / sonder sich te beroepen op eenigh volle concilie / die soo geseyt heeft in het tweede concilie van Niceen *Adione 6.* Waerop hem daterlijck gheantwoort wiert. Dese heele redeninghe schijnt grouwelyck te sijn: Want die eens uyt de waerheyt gevallen sijn, worden door het ghevolgh van hunne eyghen dwalinge ghedreven in vele ende perijkuleuse ongerymtheden, ghelijck het aen dese ydele klappers gebeurt is: Want afwijkende vanden wegh der waerheyt om het macken der beelden, sijn sy in eene andere uytterste dwaesheyt ghevallen: want niemant vande Apostelen die de trompetten van den H Geest sijn, ofte van onse glorieuse Vaders, heeft ons onbloedigh sacrificie 't welck tot ghedachtenisse van het lijdens ons Heeren ingestelt is, een beelde van Christi Lichaem genoemt: Christus en heeft oock niet gheseyt: Neemt ende eet het beelde van mijn Lichaem; leest de Schrifture daer ghy begheert, ghy en sulc noyconen vinden dat oft den Heere ofte d Apostelen, ofte de Vaders dat onbloedigh sacrificie 't welck vande Priesters geoffert wordt hebben gheseyt een beelde te sijn, maer wel het Lichaem selve, ende het bloedt selve. **Hoozt ghy wel? be-**

D

seu

sen Catholijcken leeraer beroept sich stoutelijck op alle de Vaders / daer den beelstformer niet eens van de selve / noch van eenich Conclisse ghetwarch maectt : ende dese Catholijcke boozgaende leerlinghe is toeghestemt ende onderteekent gheweest van d' honderd en twee-er-beertich Bisschoppen.

Calvinist: De grootste byanden van dese boozse de Synode die naederhandt tot Nicéen by een quamen / herkennen dat sy in dit stuck ten pinctpaelste van het algemeen gheloof niet en sijn afgeweken.

Catholyck. Wilt ons precies de plaetse aen / want sonder dit en ghelooben wy u niet / ende behalven dit / soo sult ghy ons oock moeten aenwysen op wat plaetse dat die Synode van Constantinopelen . die ghy hier boozgheeft / soo spreect.

Gene ghy snatert van het Conclisse van Nicéen, te weten / dat de Keyserinne Irene dit liet vergaderen / ende soodanighe luden beriep daer sy te bozen van berseker was dat sy haere inclinatie in alle souden volghen ende bevestighen / stelle ick onder uwe oude praetijng/en beuselinghen/en consequentien die ghy in uwe verdrayde phantase gheue hebt / gelijk als gy daer naer seght dat de Nicéensche Vaders dese wjse van spreken / het ghene dat in 'sacrament opgeoffert wort , is de substantie des broodts , t'welck die valsche Synode oock geseyt hadde / ontgeroert hebbe booz by gegaf / waer upt ghy bestuyt dat de Nicéensche Vaders van de transsubstantiatie niet en hebbe getweten: hoe volght dit? wiert dit niet meer als genoech wederlept / wanneer de Nicéensche Vaders aldus argumenteerden? Sy belijden dat het broodt het Godlijck lichaem wort maer indien het een beelt van het lichaem is, t'en kan voorwaer het Godlijck lichaem niet worden. Hier toonen sy immers klaer dat de substantie des broodts niet en kan blijben / ander sijn? waerom en souden sy niet willen toestemmen dat ter een beeldt zy / t'welck in de substantie des broodts lichtelijck te vinden was?

Gene

Ughene ghy boozders praet van Carolus Magnus, ende het Concille van Franckfort, is een recken van groote verlegghentheid / aengesien dat ghy u moest behelpen met versterde woorzen van den eersten / ende met phantastike uplegghinghen van het tweede.

Calvinist. Paschasius Ratbertus een monack van Corbie in Picardien, is de eerste gheweest ontrent de neghende eeuw / die de wesentlike en lichamelike reghentwoordicheit / dooz de veranderinghe des boozers in de substantie van Christi lichaem heeft begunsticht.

Catholyck. Ick beroepe my op het koning van alle ghesonde ende onghepassioneerde verstanden / die het contrary konnen sien booz de ooght upt alle de Outbaders die ick boven boozghestelt hebbe.

Du bzaegh ick wederom / hoe dese nentwe leere van de transsubstantie / die gy seght in de negenste eeuw eerst opghelcomen te sijn / geene scheuringhe en heeft ghebrocht inde kercke / aenghesien dat se reghelrecht streedt teghen de andere.

Calvinist. Ick segghe dat het lichaem van de kercke in t'gros / ende het meeste deel van de herders / ten opsichte van de lichaemlike reghentwoordicheit Christi in de Eucharistie / niet en wisten wat t'was.

Catholyck. Necht; daer hebt ghy den naghel op t'hoofst gheslaeghen als ghy maer aen redelike menschen sent konnen wijs maecken dat alle de menschen van heel Europa op die tijden niet anders als rupstacken en waeren.

Calvinist: Ick segghe noch meer dat ten opsichte van de warheid selbe het meeste deel van de herders haer te bidden ende gherust hielden / als sy maer het oude gheloof met rene confuse kennisse behielden / sonder eens sich te begeven tot het ondersoeken van alle de particuliere questien die daer op souben mogen vallen / die sy lieren aende geleerde welckers eyghen werck dit was.

Catholyck: Hoozt ghy wel Calvinisten, desen man die seght dit sonder eenich bewys/uyt sijne eppen phantafye/wacht u wel van hem niet te gelooven/want ick vreesse dat ghe perijckel sout loopen van utwoz verdoemensse.

Ghene ghy seght van Bellarminus ende Sirmondus, als of se Paschasius den eersten hielden die ernstelijck bande waerheyt des lichaems ende bloedts des Heeren gheschreven heeft / dat sal ick beandwoorden als ghy my de plaetsen sult precies aengewesen hebben daer dese twee mannen dit segghen.

Calvinist: Ghelooft ten minsten Paschasius selve die in sijnen brief aen Frudegardus dit dupdelijck schryft: Hoewel ick in een seker boeck dat ick een ionghelinc hebbe opghedraghen niet en hebbe gheschreven dat de leser sou weerdich sijn, ick hoore nochtans dat ick vele menschen verweckt hebbe tot t'verstande van dese verborghentheydt.

Catholyck. Dooz eerst als Paschasius seght dat hy niet gheschreven en heeft t'welch dooz de leser sou weerdich sijn / t'is seker dat hy dit seght uyt oodmoedicheydt: ten tweeden als hy seght dat hy vele beweeght heeft tot verstant van dit mysterie / hy spreekt vande ghene die seiden / het vleesch en is niet nu meynende dat het lichaem Christi in t'w. Sacrament kost bedorven worden / daerom boeght'er hy by: Het lichaem Christi en wort niet bedorven; hy en seght dan niet dat hy vele beweeght heeft om te gelooven dat Christi lichaem wesentlijck was in t'w. Sacrament/waer om te gelooven dat het daer niet bedorven kost worden; wat doet dit nu ter saeke om te bewijfen dat Paschasius de eerste is gheweest die van de lichaemlijcke teghenwoordicheyt ernstelijck gheschreven heeft?

Calvinist. Dese opzichte van Paschasius wtert vā wepnighe aenghenomen / en ten schilt niet veel of alle de vermaerde mannen die in de negende eentwe gheschreven hebbe sijn hem klaerblijckelijck tegen gevalle. **Mē** schreef met boozbedachten raet heele boeken om dese nientwe ende lichaemlijcke teghenwoordicheydt om verre te stooten.

Catholyck.

Catholyck: nu en ben ick niet verwondert dat de Calvinisten soo hartnecksch blijven in hunne dwalinghe als men hun soo bedrieght: want indien men desen man afepscht dat hy ons die heele boeken in t'besonder sou aenwijzen / hy en is niet machtich een booz den dach te brengen:

Hy stelt wel eenighe schryvers booz van die eeuwte / die hier en daer een spreuke hebben van t'H. Sacrament / maer ick soude gheerne sien heele boeken / en die schryvers / die hy noch booz stelt / en hebben selfs geen schijn dat se Paschasius souden bestreden hebben raeckende de lichaemelijke tegenwoordicheydt Christi in t'H. Sacrament.

Dooz eerst Amalarius spreekt dupdelijck daer booz lib. 3. de Ecclesiast: offic: cap. 24. segghende Wy gheloovent dat de enckele nature van broodt ende van den ghemengelden wijn verandert wort in eene redelijcke nature te weten van het lichaem ende bloedt Christi.

Ten tweeden Walafrius Strabo in *Glossa ordin: cap. 11. Ep. I. ad Corinth*: Wy belijden, seyt hy / dat de substantie van broodt ende wijn verandert worden in de substantie van t'lichaem ende bloedt des Heeren: maer de toevallen de welcke overblijven vande vorige substantie, te weten, het colour, smacck, forme, ende ghewicht, en gaen het lichaem christi niet aen, noch en worden in t'selve niet gestapelt.

Hier uyt blyckt klaer dat desen Strabo op de plaetse die ghy booz stelt uyt cap. 16. de rebus Ecces: spreekt van de materie die op den Altaer wozt gestelt booz de consecratie / de welke / soo hy hier klaerlijck seght / wozt verandert in de substantie des lichaems Christi, te weten / na de consecratie / niet anders overblijvende als de accidenten of toeballen.

Ten derden. Florus Magister in *Exposit: Missa*: Als het schepsel, seyt hy / van broodt ende wijn in t'Sacrament van t'vleesch ende bloet Christi door eene onuytsprekelijck heyligmakinge des H. Gheest wort verandert, wort Christus ghe-eten. Te hozen hadde hy gheseyt / dat het lichaem ende bloedt des eenighen geboren sone Godts uyt de vruchten des aerdrijcks voor de gheloovighen ghemacckt wordt

door de onuytsprekelijke kracht van de Goddelijcke zegheninghe.

Niet geckelijcker als de consequente die gy treckt upt dese leste woorden: bzaegghende: wie is' er die niet en siet dat dese woorden voor de gheloovighen, met upstuytinghe der ongheloovighen/hier ghestelt/ de transsubstantatie om verre stoot: wāt als de bzueten des aertrijcks booz de eene hēt lichaem Christi ghemaecht worden/en booz den anderen niet / het verstaet sich selben dat'er gheene veranderinghe in haere substantie gheschiedt.

Dit is lustich de Dabers naer sijne sorte inbeeldinghe bzaepen. Want waer sluyt hier Strabo de ongheloovighen upt? of waer seght hy / Indien de ongheloovighen ter communie quamen / sy en souden het lichaem Christi niet ontfanghen? Hy seght dan dat in de Masse het lichaem ende bloedt Christi wort ghemaecht van het broodt voor de gheloovighen. 1. om dat dit h. Sacrament de ongheloovighen niet aengaet als wesende bupren de eenshepdt van de Kercke. 2. om dat sy het selve niet anders als onweerdelijck konnen ontfanghen: stelt nu noch eens nu' verstant te werck om te toonen dat Strabo hier de transsubstantatie om verre stoot.

Ten vierden; wat Lupus Ferraricnsis aengaet selt en hebbe in alle sijne schryften de welke bestaen in 127. blycken niet eene syzuke konnen vinden raekende het alderh. Sacrament: wijst ons die aen.

Ten vyfden Druthmarus, en seght nergens/ooch in die woorden die ghy hier by bzencht/dat het broodt eene figure de lichaems is/maer dat men dese actie / te weten die Christus ghebaen hadde in het leste aboutmael instellende het alderh. Sacrament in Figure sou doen: siet ghy niet dat'er groot onderschept is tusschen te segghen / de saecke van t' h. Sacrament is eene figure / ende tusschen te segghen doer dat TOT oft IN eene figure? Hy en seght ooch niet dat de substantie des broodts ofte des wijns blijft/maer hy seght dat hy dooz dese twee dingen/ te weten / die Christus nam in sijne handen/de verhogghent.

borghentheyt van sijn Sacrament heeft willen be-
vestigen / is dat te segghen dat de substantie van
broodt ende wijn / namelijk nae de Consecrate
blijft?

Doch wat noot hier over te rebenen? hoorst wat
Sixtus Senensis seght in *Biblioth. lib. 6. Annos. 112.* Weet/
seht hy/Christelijckē leser dat dese plaetse t'zy door de on-
wetentheyt vande uytchrijvers, t'zy door de onachtsaem-
heyt vande druckers, t'zy door het bedroch van de ketters,
leelijck vercort ende bedorven is, t'welck ick achterhaelt
hebbe uyt eenen oprechten ende ongheschonden alderout-
sten gheschreven boeck die ick in de Bibliotheke vande Min-
derbroeders te Lyons inghesien hebbe: want in de plaetse
van dese woorden: Dit is mijn lichaem, dat is, in 't Sacra-
ment, ghelijck de boeken, in Duytslandt ghedruckt, hebben,
heeft het exemplær van Lyons: Dit is mijn lichaem. dat is,
waerachtelijck in 't Sacrament vast staende: Wederom, daer
wy in de ghedruckte boeken lesen, dese woorden: veran-
derende gheestelijcker wijze het lichaem in broodt, het bloet
in den wijn, leest men in 't exemplær van Lyons dese woor-
den: veranderende het broodt in het lichaem, ende den wijn
in het bloedt. **Dus herre** Drutmarus.

En sesten. Wat Prudentius ende Hincmarus aengaet
daer van moet ghy ons naerder bewijs geben/ende
het boeck ende Capitel aenwijsen / alsoo de schrij-
ven handen boozscyden Hincmarus wdest ende hzedt
zijn.

Doorderg rakende Amalarius, Rabanus, ende Heribal-
dus, op den eersten hebbe ick u boden volbaen / van
de twee andere en is gheene apparentie dat se van
't gheboelen van Calvyn sijn gheweest / ghelijck den
aentheur van het altijt-durende gheloof wel beemerckt
heeft / want alhoewel sy segghen / ghelijck ghy
hier booz-gheeft / dat 't h. Sacrament booz soo veel
de materie belanght / inde maeghe gekoocht wordt /
hier uyt en volghet niet dat daerom de substantie des
broodts blijft / ghelijck wy hier vozen u hebben be-
wesen.

Om niet lanck te maeken / ick laete het bonnis
over Beccramus aen andere ghy kost wel weten dat

Bellarminus *lib. 1. de Euch. Cap. 1.* hem opentlijck stelt onder de dwaelgeesten rakende het H. Sacrament/ ick sal dan gheerue met Bellarminus u desen autheur ober-laten/ of hy 't juyst met de Calvinisten ghehouden heeft en wil ick niet segghen / gaet'er even-wel hy mede henen / ende siet wat ghy met eenen autheur die niemant op die tijden gebolghet en heeft / sult opghedaen hebben. **Och arm!** 't is een magere ende schrale opinie die haer te hreden moet houden met eenen autheur: Want of ghy oupsentmael upt dese leste autheurs uwe leere hebt willen met groote moeyte distilleren / eplaes! ghy en hebt'er niet een druppelken upt-gheperst met het welcke ghy u^m broodt sijnde een teeken des lichaems sout konnen vast maken.

Verhalben merckt nu eens/ Calvinisten, hoe ghy berlept wort: Desen schryber droegh sijnen roem dat in de neghende eeuw heele boecken gheschreven wierden teghen de lichamelijcke teghenwoordigheyt Christi in 't H. Sacrament ende hy en kan ons self niet eene sprenke boort-brenghen die dese opinie op die eeuwte soude bestreden hebben.

Hy seyde verhalben hier-bozen dat alle de vermaerde mannen in de negende eeuw teghen Paschasius, die de lichamelijcke teghenwoordigheyt Christi betweeg/ gheballen waren/ ende hy en kan ons niet meer als enen enckelen man by-setten / te weten Bertramus, met den welcken niemant op die boorzeyde eeuwte ghespannen heeft / ende niemant als desen alleen sich ghestelt teghen Paschasius, ofte / om beter te segghen / Paschasius heeft sich ghestelt teghen Bertramus als teghen eenen drijber van cene nieuwe ende on-ghehoorde opinie: Maer soo daer niemant en wag die met Bertramus aenspande soo en is het niet van noode gheweest dat men desen schryber groote tegenstant doen soude / 't was ghenoggh dat Paschasius, hem soo den mont ghestopt hadde dat sijne ketterij haer niet en verlezpde / blijvende het algemeen ghevoelen van de H. Kercke rakende de lichamelijcke teghenwoordigheyt Christi, 't welck Paschasius

chafius, gelijck hy self seght / booz stont ende betwete
de / in sijn gheheel / soo als het te bozen op alle de
boozgaende eentwen gheweest was.

Al war ghy hier naer tot lof van Joannes Erigena
seght als boozstaender van utwe secte / moet verstaens
worden van Joannes Scotus, niet desen subtilen Doct
tooz upr de Orden der Minderbroeders, maer van ee
nen anderen die outrent dyp hondert jaren te bozen
gheleest heeft: Dat Joannes Erigena ende Joannes Sco
tus den selven man is gheweest gherupghr Gesnerus
in Biblioth. Tit. Ioan. Scot. segghende: Dit is buyten twiif
fel den selven gheweest met Joannes Erigena. Maer als
ghy desen man soo hoogh wilde pryisen / gelijck ghy
hier booz gheeft met de eygen woorden van alle de schrij
vers, dan moest ghy ten minsten eenen schryber ges
noemt hebben met het boeck ende Capittel / want
wote sal u anders ghelooben die nu betrapt zyt op
soo vele valscheden? Als ghy nu wilt weten hoe het
met desen man toeghegaen is / leest Rogerius *Annal.*
part. 1. Anno 880. Hy wiert eerst vande Franschen, name
lijck van Florus Magister om sijne dwaalingen dapper
boozstreken. Daer naer wiert sijnen boeck vande
Eucharistie in 't Concille van Verceel verdoemt. Con
delijck heeft Berengarius / ver schijnende booz het Con
cille van Roomen, selve den boozsepden boeck ver
bzandt / als wesende de eerste oorzake van sijne dwa
linghen / ghelijck men kan sien *in Fragment. Histor. Fran
cor. ad Glabrum.* daer hebt ghy den man op den wele
ken ghy soo stoest / welckers schriften Berengarius sel
ve verbzandt heeft.

Elfricus die ghy oock boozt-bzenght als boozstaen
der van utwe secte in de thende eentwe / is naer mijn
advys / erghens een man in de locht / want noch
Gesnerus *in Biblioth.* noch Possevinus *in Apparatu*, noch
Paris, noch Polydorus, noch Wallingam in hunne
Histozen van Enghelandt, en weten van soo een man
te spreken: Seght my dan upr wie dat ghy 't hebt
dat desen Elfricus een sermoon van 't H. Sacrament
soude geschreben hebben / daer hy utwe optnie booz
stont / het welck saetlijcx op den Paeschdagh wiert
booz

hoor ghelesen aen 't volck door de communte.

Maer niet schoonder dan als ghy met opghesproachte woorzen begint te praten vande Albigen- sen &c. Die ghy bekenet van de Concllen betwefen te sijn: 't is een wonderlijck dinghen dat alle dese dwaelgheesten niet een concilje en hebben konnen vergaderen om de Roomsche Kerck te verdoemen: 't en ghebrack hun aen macht niet / want / soo ghy hoven selve gheseyt hebt / sy hadden nu heel Italien, Vranckrijck, en Enghelandt inghebaren / ende die maer de historien van verre ghesien heeft / weet genoegh wat eene menschte van Albigenen, ende met wat eene wyetheyt sy samen inde wapenen quaemen: Hoe heeft van de opnise van de Roomsche Kercke soo d'overhandt ghehouden ende hoven gheswommen / soch op onse tijden / niet teghenstaende soo grouwelijcke moerwilligheden der Geusen in Nederlandt, ende der Hugonotten in Vranckrijck? Het Roomsche ghe- loof / rakende de lichaemlijcke teghenwoordigheyt Christi in 't H. Sacrament / triompheert verre bo- ven de Geusen ende Hugonotten door heel Europa, ende stelt sijne historien teekenen hoven het ydel hoot- teken der Calvinisten.

Calvinist: Ick en hebbe niet meer als een woort te segghen aengaende het gheboelen der Grieken en- de andere Christenen / van de welke ick openbaer- lijck staende houde dat de Transsubstantiatie ende aenblodinghe des Sacraments aen hun onbekent is: Want noch de Grieken, noch de Armenianen, noch de Russen, noch de Jacobiten, noch de Ethiopiers, noch eenighe Christenen ghelooben niet met al van dese twee stucken.

Cath. Ghy sout dit beter gestwegen hebben; want die den Godts-dienst te Jerusalem gesit hebbē die alle dese ende andere Christenen in de Kercke van 't H. Kruss elck aen sijnen besonderen Antaet doen / souden n konnen overtuyghen, 1. Dat alle dese Christenen niet een hazz op hun hooft hebben te dencken op de leere van Calvyn. 2. Dat se allegaer tot een toe ghelooben dat Christus lichaemlijck ende wesen-

wesentliċk is in 't H. Sacrament; dit stuck beves-
 ten sy niet meerderen peber als eentgh ander / of
 nu sommige verschillen zyn in de maniere om dese
 lichaemliċke tegenwoordigheyt upt te legghen is
 my onbekent / dat is seker dat de Armenianen en Ma-
 roniten, de Transsubstantiatie ghelooben als wy /
 ende dat se allegaer samen soo vele soozten van
 Christenen als'er zyn / de Calvinisten beschaemt ma-
 ken / hondende staen / van alle tijden met de Room-
 sche Kercke / dat Christi Utschaem wesentliċk ende
 lichaemliċk in 't H. Sacrament is.

Den Vader der Vermertigheden wil aen de ver-
 blinde Calvinisten de ooghen openen (ghelijck hy nu
 onlancx aen sommige treffelike Franche Princen
 ghedaen heeft namelijck dooz dese onse waerheyt)
 op dat se hunne stijbe halsen moghen buygghen on-
 der die seere / dooz de welcke ghelijck den H. Eligius
 Bisschop van Noyon, ober negen hondert jaeren ge-
 seyt heeft) de wereldt is ten onder-ghebrocht.

Tot meerdere eere Godts.

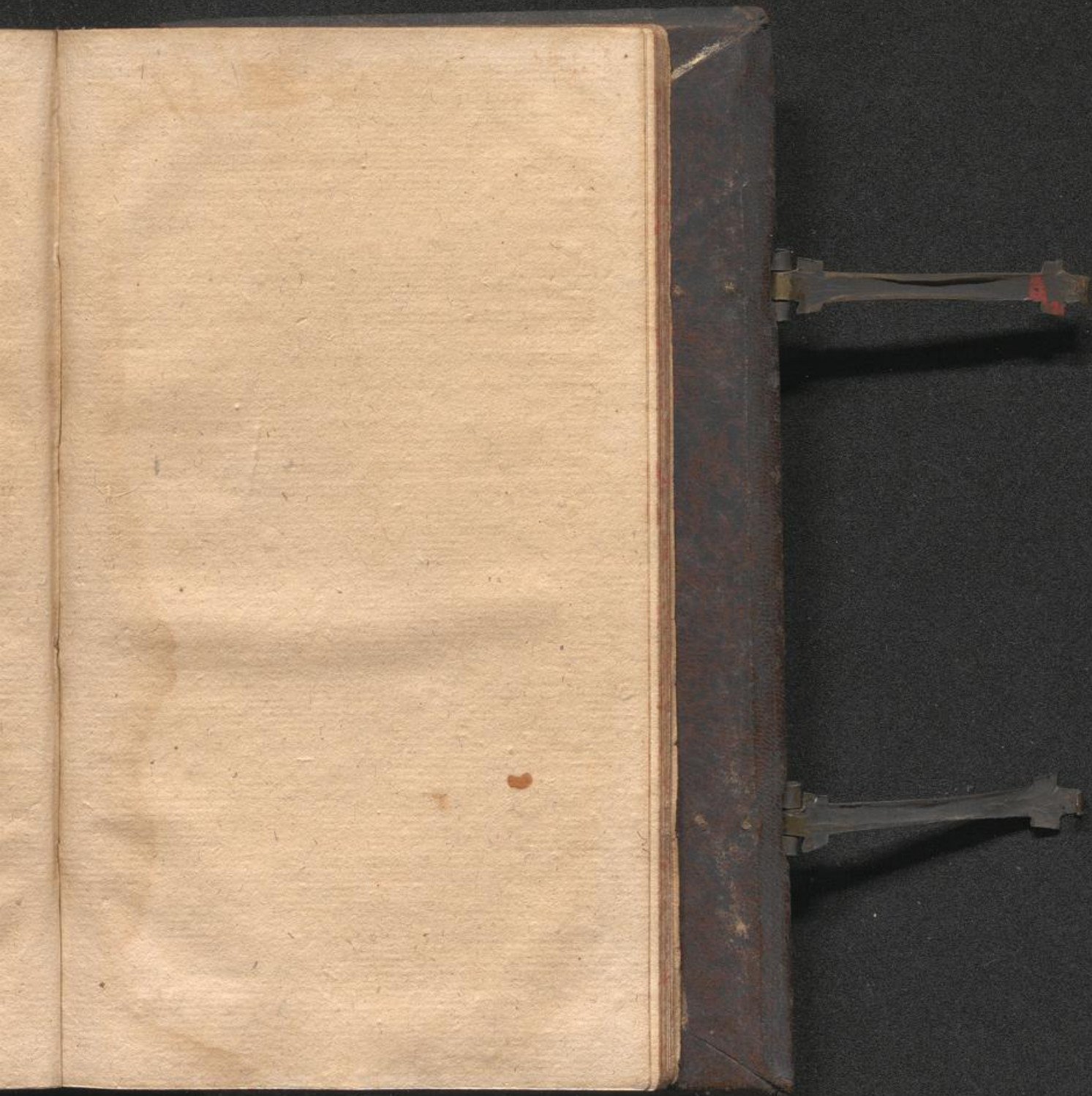
DRVCK-F A V T E.

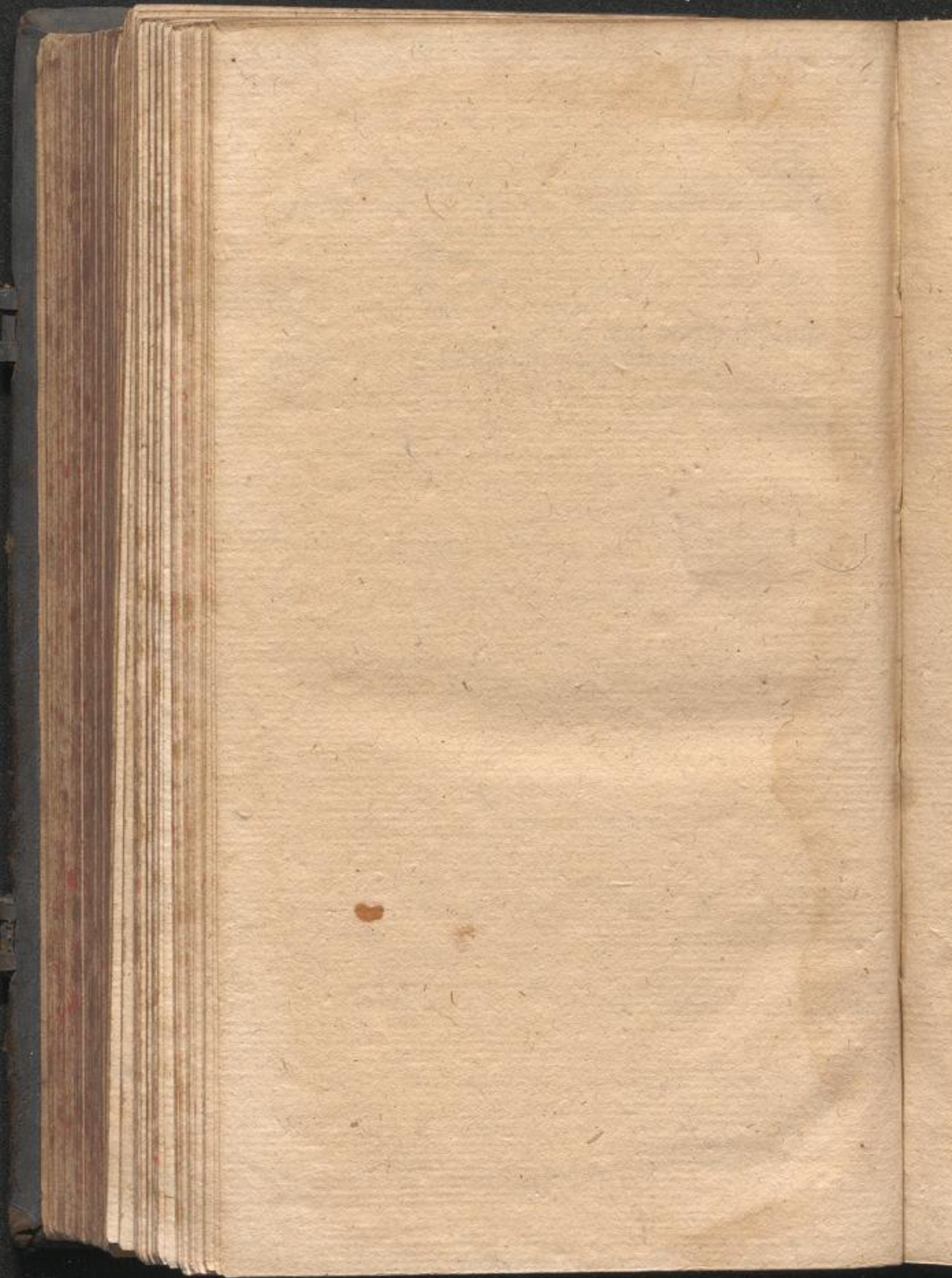
Folio 104. Staet eene sprenke van Strabus aldus:
De substantie van 't lichaem en bloedt wordt verandert in
de substantie van broodt ende wijn

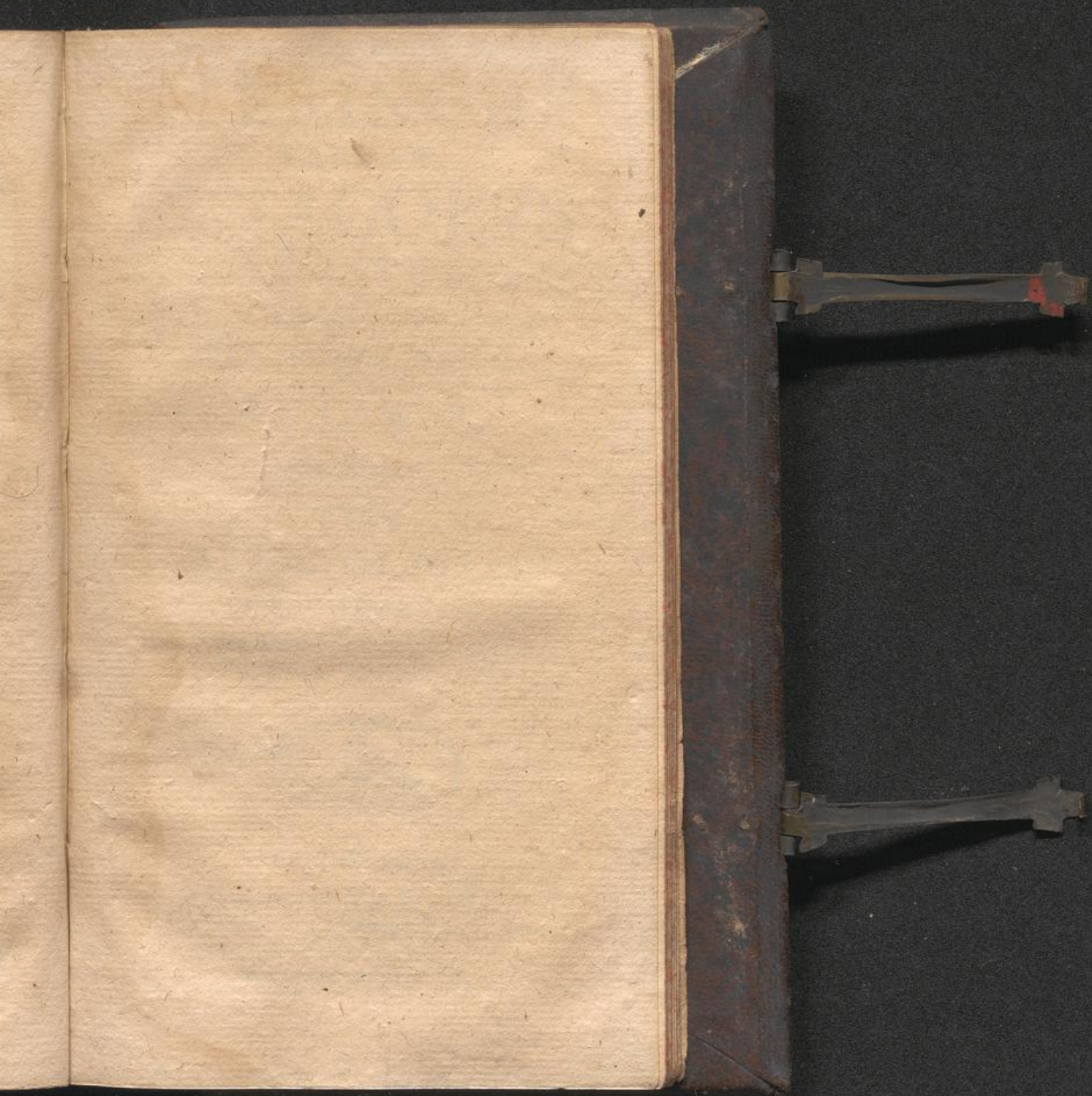
Het moet wesen.

De substantie van broodt ende wijn wordt verandert in de
substantie van 't lichaem en bloedt.

**Siet oock Folio 77. daer sult ghy de selve sprenke
vinden ghezucht soo als se moet wesen.**

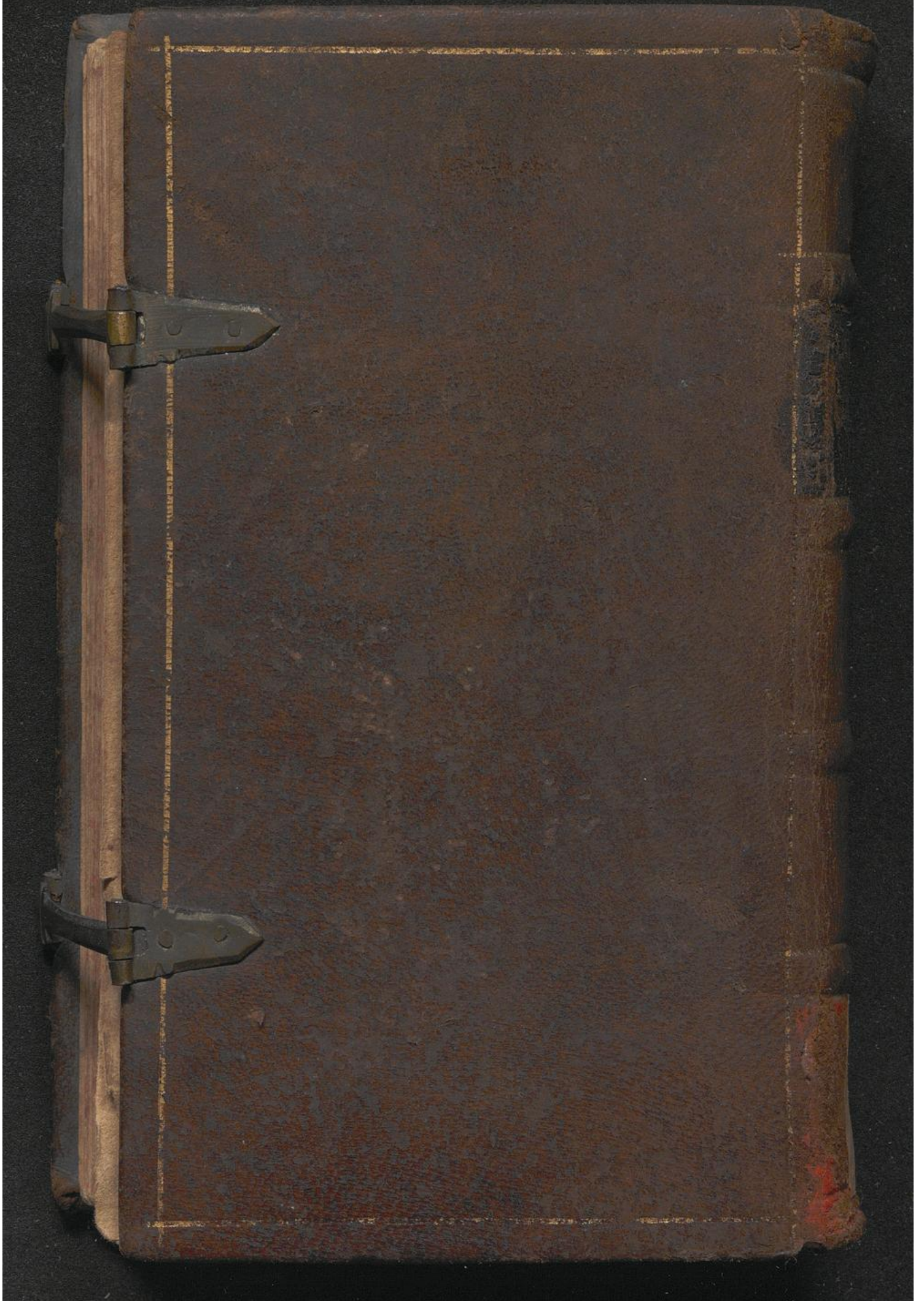

CONTRÔVER
DE LA FART.
PARIS. I.

Th
6190